

DE OORLOG IN ZUID-AFRIKA GEVONNISD
DOOR EEN ENGELSCHEMAN

Is het recht aan onze zijde?

Een beroep op alle eerlijke lieden

DOOR

W. T. STEAD

UIT HET ENGELSCHE

„Een oorlog te beginnen met President Krüger om hem te dwingen tot hervormingen in de binnenlandsche aangelegenheden van zijn land, terwijl alle Ministers, die deze plaats hebben bekleed, ons het recht ontzegd hebben, ons daarin te mengen, zou even onzedelijk zijn als dwaas”. — *Right Hon. Joseph Chamberlain in the House of Commons, May 8th, 1896.*

'S-GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1899

Het doel, dat wij ons met deze vertaling voorstelden, is niet onze lezers tot sympathie voor onze stamverwanten in Zuid-Afrika op te wekken: dat zou in waarheid zijn: «vouloir enfoncer une porte ouverte.»

Maar hoe algemeen ook die sympathie bij onze landgenooten, evenals trouwens bij alle beschaafde natiën — Engeland uitgenomen — moge wezen, toch zijn er nog velen onder hen, die het beeld van hetgeen aan den tegenwoordigen oorlog is voorafgegaan, slechts in groote lijnen kennen; die zich nog geen juist denkbeeld kunnen vormen van de grenzenlooze oneerlijkheid, waarmede de Zuid-Afrikaansche kwestie door de Engelsche staatslieden is behandeld geworden, en die daarom, uit een gevoel ook van rechtvaardigheid en onpartijdigheid, hun eindoordeel opschorten totdat zij volledig bekend zijn met al de bijzonderheden van de onderhandelingen, wier mislukking eindelijk den oorlog heeft tengevolge gehad.

Voor die allen is deze brochure bestemd.

Onder de menigte geschriften, die over deze kwestie reeds in het licht gegeven zijn, is er wellicht geen een, waarin het goed recht der Boeren met zulk eene kracht van overtuiging bepleit wordt, als het «Are we in the Right» van den bekenden publicist Stead, waarvan wij hier de vertaling aanbieden.

Met de diepe verontwaardiging van een Engelschman, wien de eer van zijn vaderland ter harte gaat, deelt hij Chamberlain's politiek geeselslagen toe, waarvan de bloedige striemen nog jaren en jaren lang zichtbaar zullen blijven. Met onverbiddelijke logica wordt door hem het net van leugens, waarmede de sluwe staatsman de goede trouw der Boeren zocht te omstrikken, uiteengerafeld en verscheurd.

Onpartijdig, verzwijgt hij ook de misslagen der Boeren niet, maar hij

— —

stelt de nobele sympathieke figuur van den intelligenten en eerlijken President Krüger tegenover den sluwen en onbetrouwbaren Chamberlain. En wat de grootste waarde aan zijn werk bijzet — hij verzekert niets, hij beweert niets, dan hetgeen hij uit authentieke stukken bewijzen kan. Zijn geheele geschrift is eene acte van beschuldiging tegen den Engelschen Minister van Koloniën, eene beschuldiging, gegrond op de officieele documenten, bijna zonder uitzondering geput uit het ministerieele Blauw Boek. Dat geeft er eene historische waarde aan, en maakt het tot een treurig maar blijvend gedenkstuk, dat, ook lang nadat de tegenwoordige oorlog zal zijn beslist, de herinnering zal levendig houden aan eene daad van trouweloosheid, waarvan in de geschiedenis wellicht geen tweede voorbeeld is te vinden.

INHOUD.

HOOFDSTUK.	BLADZ.
I EEN BEROEP OP ALLE EERLIJKE LIEDEN	1
II REDENEN TOT TWIJFEL	4
III ONDRAGELIJKE EN ANDERE GRIEVEN	9
IV HOE HET TOT OORLOG KWAM	13
V VOORWENDSEL TOT SLACHTING	14
VI DE GESCHIEDENIS DER ONDERHANDELINGEN	23
VII HET BURGERRECHT NA VIJF JAREN VOORGESTELD EN AFGEWEZEN	28
VIII DE GEMENGDE COMMISSIE AANVAARD EN VERWORPEN .	31
IX HET KABINET ZAL REDDEN	37
X ARBITRAGE GEWEIGERD	41
XI VERZUMDE KANSEN.	50
XII DE KAAPSCHE HOLLANDERS EN DE VRIJSTAAT	57
XIII DE GENESIS VAN EENE MISDAAD EN HAAR NEMESIS . .	61
XIV VOLGORDE DER GEBEURTENISSEN	75

HOOFDSTUK I.

EEN BEROEP OP ALLE EERLIJKE LIEDEN.

Ik richt mij tot eerlijke lieden, omdat alleen een eerlijk man zal toestemmen dat het feit dat het ultimatum van de Boeren de onmiddellijke oorzaak van het uitbreken der vijandelijkheden was, volstrekt geen invloed mag hebben op de vraag of wij in dezen oorlog het recht aan onze zijde hebben of niet.

Op de zalvende woordenzifters, die beweren dat er geen kwestie van kan wezen of wij voeren een rechtvaardigen oorlog, omdat wij, zooals de *Standard* feitelijk verklaarde «tot onze zelfverdediging strijden,» is het volkomen nutteloos eenig beroep te doen, noch op hun billijkheid, noch op hun geweten, noch op hun gezond verstand. Maar er zijn er velen, die niet in staat zijn zich door zulke huichelarij in slaap te doen wiegen, en tot hen richt ik mij.

Hebben wij in dezen oorlog het recht aan onze zijde? Die vraag is waard overwogen te worden. Zij wordt niet beslist door het wuiven met de nationale vlag — ook niet door het zingen van «Rule Britannia.» De poging om haar door brutaal geweld en woest geschreeuw te doen verstommen moet juist een verstandig man tot nadenken brengen. Het Joodsch gepeupel, dat schreeuwde: «Kruist hem! kruist hem!» meende dat het werkelijk zijn doel bereikt had. Het verkreeg ongetwijfeld rechtstreeks wat het eischte. Zelfs het verontschuldigende woord van den Romeinschen rechter kon zich boven het woeste gebrul niet doen hooren. Maar het verwierf zich daardoor eene onsterfelijke schande en leverde ons het krachtigste voorbeeld van de moorddadige gevolgen, die te wachten zijn wanneer aan het razen en tieren van een opgezweept gepeupel toegestaan wordt de bedaarde zwakke stem, van rede en recht te overschreeuwen.

Wat is het eerste vereischte om een juist oordeel te vellen? Is het niet de gaaf om ons zelve in de plaats van onzen broeder te stellen, na te gaan wat wij doen zouden als wij in dezelfde omstandigheden verkeerden als hij, en dan, nadat wij in onze verbeelding met hem medevoelende, de feiten hadden onderzocht, hem te oordeelen zooals wij zouden wenschen geoordeeld te worden.

Stel u zelve in de plaats van President Krüger en vraag u af of gij niet volmaakt hetzelfde zoudt gedaan hebben als hij — wellicht nog meer — met betrekking tot het Ultimatum. De zaak is zoo klaar als de

dag. Gelukkig worden de feiten zelve door niemand bestreden. Wie in dit geschil gelijk of ongelijk heeft, kan voor 't oogenblik in het midden gelaten worden, want de innerlijke beteekenis van den twist heeft geen invloed op de vraag, die eerst uitgemaakt moet worden.

De Boeren, te recht of te onrecht, gelooven, en zij zijn bereid liever te sterven dan die meening op te geven, dat de Conventie van 1884 volgens de woorden van elkander opvolgende Engelsche staatslieden, van Lord Derby tot Chamberlain, hun het volstreckte recht van zelfbestuur waarborgde, hetwelk iedere tusschenkomst van Groot-Britannië in hunne binnenlandsche aangelegenheden buitensloot.

Het Britsche Gouvernement, te recht of te onrecht, gelooft — in spijt van Chamberlains ondubbelzinnig ontkennen van elk recht om de Transvaal tot eenige wijziging in zijne binnenlandsche aangelegenheden te dwingen — dat het oogenblik gekomen is om tot bescherming van zijne onderdanen rechtstreeks in die binnenlandsche aangelegenheden tusschenbeide te komen en daar die inmenging afgewezen wordt, zet het zijne eischen kracht bij door het afzenden van paarden- en voetvolk en artillerie met het erkende doel om de Boeren tot onderwerping te dwingen.

Elk soldaat, die na de conferentie te Bloemfontein naar Zuid-Afrika werd gezonden, was onloochenbaar eene bedreiging voor President Krüger om hem door het vertoon van gewapende macht te dwingen ons te veroorlooven, naar ons goedvinden te bepalen hoe zijn land geregeerd moest worden. Het is hier te lande niet algemeen bekend, dat zelfs nog in Augustus laatstleden door den Britschen Agent in Pretoria ronduit aan de Boeren gezegd werd, dat wij hun den oorlog zouden aandoen indien zij weigerden het burgerrecht na vijfjarig verblijf te verleen. Dit feit staat intusschen officieel in het telegram van Conyngham Green van den 15^{en} Augustus, dat opgenomen is in het Blauwboek C, 9521, blz. 45. Na te hebben vermeld dat de Staats-procureur tot hem kwam om over het stemrecht te spreken, gaat hij voort:

„Ik sprak hem zeer ernstig toe: Ik verklaarde hem dat ik niet wist in hoeverre Harer Majesteits Regeering genegen was niet op hare eisch aan te dringen (tot een gemeenschappelijk onderzoek) maar dat de toestand zeer kritiek was en dat Hare Majesteits Regeering, die zich jegens de Uitlanders had verbonden, *verplicht* zou zijn hare eischen te handhaven en zoo noodig ze kracht bij te zetten door middel van geweld. Ik zeide dat de eenige uitkomst voor het bestuur van de Zuid-Afrikaansche Republiek gelegen was in eene onmiddellijke onderwerping aan het te Bloemfontein gestelde minimum.”

Wij zien dus dat het Transvaalsche Gouvernement strikt nauwkeurig is wanneer het in zijn manifest verklaart:

„Groot-Britannië heeft twee alternatieven gesteld — een stemrecht na vijf jaar of oorlog.”

Hetzij dat de Boeren of de Engelschen gelijk hadden in hunne oorspronkelijke bewering, niemand zal het feit betwijfelen dat de afzending van duizenden gewapenden uit de onuitputtelijke keizerlijke bronnen naar de grenzen van Transvaal eene oorlogsbedreiging was. «Doe wat wij u gelasten of het zal slecht met u afloopen! Als gij niet toegeeft zullen wij duizenden en nog eens duizenden soldaten afzenden om u te omsingelen, te verstikken, en u te dwingen tot onderwerping.» Dat was onze politiek. Een blik in ieder van onze oorlogzuchtige persorganen zal dit buiten allen twijfel stellen. De Boeren verdroegen het een tijd lang met geduld. Maar ten allerlaatste werden zij gedwongen, eerst tot het indienen van vertoogen en daarna tot het verklaren dat de afzending

van meer troepen of eene weigering om de troepen terug te trekken, die reeds als eene bedreiging waren afgezonden, als eene oorlogsverklaring moest beschouwd worden. En omdat zij dit deden, wordt ons op de mouw gespeld, dat zij den oorlog begonnen, en dat wij te onzer zelfverdediging stredden.

Laten wij ons in hunne plaats stellen. Neem eens aan dat de Franschen het met ons oncens waren, bij voorbeeld over de ontruiming van Egypte. Laten onze verklaringen en onze beloften even duidelijk en ondubbelzinnig zijn — om het minste te zeggen — als datgene wat de Boeren met betrekking tot de Uitlanders beloofden. Onderstel dat de Franschen te kennen gaven dat naar hunne meening de tijd gekomen was om aan onze verplichtingen te voldoen, ons woord te houden en het Nyl-dal te ontruimen. Natuurlijk zouden wij daartegen opkomen. Onderstel nu, dat de Franschen het eene pantserschip na het andere begonnen af te zenden om het Suez-kanaal af te sluiten, onderstel dat zij hun voornemen erkenden en in staat waren een vloot uit te zenden, die tweemaal zoo sterk was als die, welke wij voor Alexandrië konden bijeen brengen met een leger, sterk genoeg om Egypte schoon te vegen van de Middellandsche zee tot Omdurman, hoe lang zouden wij noodig hebben om tot het besluit te komen dat zulk een handeling van de zijde der Franschen hen tot de aanvallers maakte, en dat wij gerechtigd waren daar een eind aan te maken door een onmiddellijk verzet en een ultimatum? Geen staat ter wereld zou zichzelf verplicht rekenen te wachten tot zijn naburen een overstelpende meerderheid van troepen hadden bijeen getrokken met het onmiskenbare doel om dwang uit te oefenen?

Als een struikroover u een pistool op de borst zet, wordt gij de aanvaller niet indien gij zijn hand omhoog slaat.

Daarom richt ik mijn beroep tot mannen, die redelijk genoeg zijn om te erkennen dat het Ultimatum van de Boeren in geenerlei opzicht iets te maken heeft met de vraag naar het recht of het onrecht in dezen oorlog.

Wanneer wij in de plaats van President Krüger waren geweest zouden wij eenstemmig verklaard hebben, dat wij tot het Ultimatum gedwongen waren geworden door de wel overlegde opzettelijke aanranding van eene mogendheid, die vast besloten was onze onafhankelijkheid te vernietigen. Dat is zoo duidelijk dat alle redeneering nutteloos is met hen, die geen gevoel van eerlijkheid genoeg hebben om het onvoorwaardelijk en zonder voorbehoud aan te nemen.

Tot de eerlijke mannen en ook tot hen alleen richt ik mij. Wat de anderen betreft, die in den trant van Mr. Pecksniff beweren, dat zij geheel tegen hun wil gedwongen werden tot een verdedigenden oorlog, wij zouden evengoed de Tien geboden met een zeeschuimer of de Bergrede met een inbreker kunnen bespreken.

De deugdelijkheid van eene staatkunde, die tot een oorlog leidt, of van eene staatkunde die ongelukkigerwijs in een oorlog haar laatste uitkomst ziet, is evenmin afhankelijk van de vraag welke partij verantwoordelijk is voor het miskennen der bedoelingen van de andere, als het rechtvaardige van den strijd tusschen de Amerikaansche volkplanters en George III afhing van de vraag wie in den onafhankelijkheidsoorlog het eerste schot had gelost.

Terwijl ik alzoo het geheele geschil over het Ultimatum ter zijde laat, ga ik over tot het bespreken van de vraag: «Is in dezen oorlog het recht aan onze zijde?»

HOOFDSTUK II.

REDENEN TOT TWIJFEL.

Wanneer wij tot den oorlog worden opgeroepen, hebben wij steeds in het oog te houden dat wij optreden als rechters in eigen zaak. Dat is eene waarheid in alle oorlogen en toepasselijk op beide partijen in het geschil.

Wij dienen daarom zeer omzichtig te zijn alvorens het oor te leenen aan de strelende aanmatiging van vleiende eigenliefde of de inblazingen van berekenende zelfzucht.

Wij hebben nauwkeurig toe te zien om te zorgen dat geen feit van eenige beteekenis worde voorbij gezien, dat wij onzen tegenstanders ten volle recht doen wedervaren en dat wij, alvorens een oordeel uit te spreken, alle vooroordeel, hartstocht of baatzuchtig gevoel volkomen hebben ter zijde gesteld.

Voordat wij er toe besluiten een doodvonnis of wat daarmede gelijkstaat uit te spreken over een vreemden Staat, die volgens gesloten verdrag vriendschappelijke betrekkingen met Hare Majesteit onderhoudt, zijn wij stellig verplicht bij de bespreking van die vraag vóór alles te rade te gaan met de angstvallige, of beter nog, met de pijnigende begeerte om zeker te zijn dat wij door onverbiddelijke en droevige noodzakelijkheid tot die oplossing gedwongen zijn en elke andere uitweg ons is afgesneden.

Wanneer bij de zaak in kwestie slechts het leven en de vrijheid van een enkel man op het spel stond, al ware hij de laagste verworping onder de zon, dan zou het menschelijk geweten niet alleen vragen maar eischen, dat alle oordeel werd opgeschort totdat alles wat de beschuldigde tot zijne verdediging kon bijbrengen, ten volle was gehoord en overwogen en een vonnis werd uitgesproken door eene jury van onpartijdige mannen, die buiten de zaak stonden, die vrij waren van persoonlijken wrok tegenover den gevangene en voor wie bovènal elke kans op voordeel bij zijne veroordeeling werd uitgesloten.

Hoeveel te meer dan rust op ons de verplichting de Rechtbank, wier uitspraak straks, niet een enkel man, maar honderden en duizenden tot een gewelddadigen dood kan veroordeelen, vrij te houden van alle invloeden van hartstocht en vooroordeel, van persoonlijken wrok of imperialistische heerschezucht, zoodat het doodvonnis niet worde geveld, voordat wij den bedreigden Staat ten minste het ondeelbaar minimum van zekerheid tegen rechterlijke dwaling hebben toegestaan dat de wet den moordenaar, wiens handen met bloed bevlekt zijn, heeft gewaarborgd.

Ik vraag het mijn lezer als eerlijk man, is dit gedaan? Wij hebben luidruchtige en opgewonden volksoploopen in Trafalgar Square gehad. Vredelievende meetings zijn uiteengedreven. Elk verzinsel, door een gewetenlooze dagbladpers uitgedacht, heeft dienst gedaan om de Boeren in de oogden van het volk zwart te maken. Kortom, men heeft alles gedaan om den hartstocht dermate op te zweepen en de openbare meening te vergiften dat het voldoende zou zijn nu aan elk vonnis van welke rechtbank ook, waar dit veroorloofd werd, allen schijn van wettelijk gezag te ontnemen.

Het toemeloos volharden in allerlei beroep niet op het gezond verstand maar op den hartstocht van ons volk, de schorre wraakkreet van Majuba

en het cyniek steunen op de laagste roerselen van imperialistische heerszucht en nationale zelfzucht zijn de meest kenmerkende trekken van den tegenwoordigen toestand. Zij zijn de eerste reden tot twijfel of wij in dit geschil het recht al dan niet aan onze zijde hebben.

Het eerste is mogelijk maar het tweede evenzeer.

Zeker is het in elk geval dat wij niet de elementaire voorzorg hebben gebruikt om te voorkomen dat wij door de dolzinnigheid van openbaren hartstocht of de droevige inblazingen van eigenbelang op een dwaalspoor werden gebracht.

De tweede grond tot ernstigen twijfel is dat onze geschiedenis in het verledene eene lange en treurige lijst heeft aan te wijzen van oorlogen waar wij ons overijld hebben ingestort om er later bedaard over na te denken met de droevige overtuiging dat wij eene rampzalige en misdadige fout hadden begaan. Hoe hoog men ook de populariteit van den tegenwoordigen oorlog moge opvijzelen, hij is niet te vergelijken met de populariteit van den Krim-oorlog. Al de valsche profeten, zooals in 1853—54, beweerden luidkeels dat het een goddelijke plicht was tegen Rusland te velde te trekken. Mizaiah was er 50 jaren geleden zelfs slechter aan toe dan op het oogenblik. Zedekiah, de zoon van Chenaanah en de geheele bende valsche profeten die Ahab bij Kamoth Gilead ten verderve voerden, vereenigden hunne krachten om ons in dien noodlottigen oorlog te storten.

Even als nu de aanval op Transvaal, was ook die oorlog vermomd als eene verdediging van vrijheid, verheven zedelijkheid en vooruitgang van het menschdom. Wij weten nu dat wij «op het verkeerde paard gewed» hebben. De oorlog gaf nieuwe levenskracht aan het gruwelijk despotisme van den Sultan; hij was een doodsteek voor de hoop en verwachtingen van eene gansche generatie van Oostersche Christenen; hij kostte 500.000 man het leven met eene uitgave van 250.000.000. Hij opende een tijdperk van krijgstoerusting en oorlog en voor Rusland den weg door Centraal Azie naar Indie. Men kan zich moeilijk eenigen oorlog voorstellen, meer geschikt om alle opgeschroefde plannen van hen, die ons daarin medesleepten, voor goed den bodem in te slaan dan de Krim-oorlog. Tot den huidigen dag zijn wij nog altijd bezig zijn onuitputtelijken oogst van jammer binnen te halen. Nu wij nog geen halve eeuw geleden zulk een onherstelbaren misslag hebben begaan, zal het voor ons werkelijk zaak zijn nauwkeurig toe te zien dat wij niet op nieuw in eene soortgelijke fout vervallen en nogmaals onder dezelfde Phariseesche zegenbeden dezelfde misdaad bedrijven.

Naar het schijnt zijn wij weer tot een tijdstip genaderd waarop onze natie gedoemd is een ongerechtvaardigden oorlog aan te binden. Eens om de twintig jaren schijnt de verzoeking tot menschen slachten zich met onweerstaanbare kracht van een groot deel van ons volk meester te maken. Iedereen herinnert zich wat er in den Krimoorlog is voorgevallen. Weinig meer dan twintig jaren na den Vrede van Parijs brak de Jingo-koores met woeste kracht in ons midden uit. Dank zij Gladstone werden de ergste gevolgen afgewend. Maar in Afghanistan voerden wij twee lange, bloedige en noodlottige oorlogen, waarin wij, na duizenden geslacht en millioenen verspild te hebben, blijde waren een land te ontruimen, waar het misdadige krankzinnigheid was te willen binnendringen. Ook nu weer zijn wij tot dat nootlottige oogenblik genaderd. Een-en-twintig jaar geleden deden Lord Lytton en Salisbury den Emir van Afghanistan den oorlog aan. Nu voeren Alfred Milner en Salisbury krijg tegen den President der Zuid-Afrikaansche Republiek. De telkens wederkeerende periode

waarin John Bull, evenals een oude olifant vooruit «moet» is eene reden te meer om te verzinnen eer wij beginnen.

Ik leg geen nadruk op het feit dat vele staatsmannen van beteekenis, die onder de Kroon hooge waardigheden hebben bekleed en dit waarschijnlijk ook later zullen doen, dezen oorlog onnoodig en daarom misdadig hebben genoemd. Hunne critiek zal aan partijbelang worden toegeschreven om haar in discredit te brengen. Maar die beschuldiging latende voor wat zij is, verdient het in elk geval opmerking dat, waar de oppositie natuurlijk in verzet komt, zij niet in staat is de kracht hunner argumenten te ontzenuwen of de uiteenzetting der feiten te betwisten. Tot welk minimum wij de waarde van liberale critiek, van wie ook, terug brengen, een feit is het, dat niet mag worden voorbijgezien, dat Clarke, Morley, Harcourt, Campbell Bannerman, Reid en Bryce de politiek, die tot oorlog leidde, eenstemmig hebben veroordeeld.

Wanneer wij echter het vraagstuk uit verschillende oogpunten beschouwen dan is er een element dat het welbehagen zelfs van den meest gematigden optimist ten diepste schokken moet en wel dit: Dat de politiek, die den oorlog na zich sleepte, de politiek is die vooraf verworpen en veroordeeld werd door denzelfden Minister, die nu de verantwoordelijkheid draagt dat hij die in praktijk bracht. In mijne vorige brochure citeerde ik de juiste woorden, waarmede Chamberlain de oorlogspolitiek als «immoreel en onwijs» veroordeelde. Ik citeerde zijne openlijke verklaring, dat hij nooit deel zou willen hebben juist aan die zelfde politiek die dezen oorlog over ons gebracht heeft. Het blijkt dat Chamberlain van kleur veranderd is. Die gewoonte is hem zoo eigen, dat hij veel eerder den naam van Cameleon dan Chamberlain verdient. Maar het feit dat de politiek, die hij, nog geen jaar geleden, openlijk verklaarde de eenige gezonde, moreele, veilige en wijze politiek te zijn, nu ter zijde is gesteld met het onmiddellijk gevolg dat wij nu voor een oorlog staan, waarin ons al de nadeelen wachten, die hij vroeger voorspelde, dat feit dient ons tot nadenken te stemmen. Kan nu de politiek gewettigd zijn, die in 1896 en 1897 als verfoeilijk onrecht openlijk werd veroordeeld? De dingen veranderen natuurlijk met de omstandigheden. Maar wanneer wij geen recht hadden tegenover President Krüger verder te gaan dan eene «vriendschappelijke raadgeving» in 1896, van waar hebben wij dan nu het recht te doen wat opeenvolgende Secretarissen van Staat steeds verwerpelijk hebben geacht, namelijk oorlog te voeren om hervormingen op te dringen aan een Staat met wiens inwendig bestuur wij, volgens eigen bepaalde verklaring, geen recht hebben ons te bemoeien?

Eene andere reden tot ernstigen twijfel aan de rechtvaardigheid onzer zaak is het feit dat zelfs wanneer wij gelijk hebben, de letter der wet ons onverbiddelijk in 't ongelijk stelt. Wij waarborgden de Boeren onbeperkte vrijheid en onafhankelijkheid in hun inwendig bestuur. De Conventie van 1884 is op dit punt zoo duidelijk mogelijk. Lord Derby, die haar tot stand bracht, verzekerde de Boeren toen hij die teekende, «Uw Gouvernement zal vrijgelaten worden het land te besturen zonder inmenging van buiten.» Hij deelde den in functie zijnden Hoogen Commissaris aan de Kaap mede dat de Conventie «aan Transvaal dezelfde onbeperkte binnenlandsche onafhankelijkheid verleende als aan den Vrijstaat.»

Smith, destijds leider der Regeeringspartij in het Lagerhuis, verklaarde in de meest stellige bewoordingen:

Het is een hoofdbeginsel dezer overeenkomst (de Conventie van 1884) dat alle inmenging in het inwendig bestuur en de wetgeving van de Zuid-Afrikaansche Republiek is uitgesloten.

Balfour verklaarde den 15^{en} Januari 1896 dat «Transvaal is, wat zijn binnenlandsch bestuur betreft, een vrij en onafhankelijk Gouvernement» en Salisbury verklaarde zestien dagen later uitdrukkelijk dat «de Boeren zijn absoluut meester in hun eigene inwendige aangelegenheden.»

De oorlog is veroorzaakt door eene afwijking van dit «hoofdbeginsel» en door een beweerd recht tot ingrijpen zoowel in de wetgeving als in het inwendig bestuur van Transvaal. Dat moge gewettigd zijn, maar de Boeren hebben een sterke «prima facie» overtuiging van het tegendeel. De oorlog moge gerechtvaardigd zijn of niet, maar dit staat vast dat hij dadelijk en onmiddellijk te wijten is, oppervlakkig althans, aan eene totale verzaking der beginselen, die tot hiertoe als voor ons bindend zijn erkend.

Wanneer wij tot de vraag komen op wiens gezag die ommekeer in onze Zuid-Afrikaansche politiek heeft plaats gehad, dan staan wij voor een verwonderlijk feit, dat meer dan voldoende is om de ergste vermoedens, door eerlijke lieden ten opzichte van dezen oorlog ge-coesterd, te rechtvaardigen. Men zegt ons dat het Milner's oorlog is, en wij moeten het op zijn gezag aannemen.

Maar zij, die dat beweren vergeten dat het feit dat wij in oorlog zijn niet alleen met Transvaal, maar ook met den Oranje Vrijstaat, voldingend en absoluut onomstootelijk, aan Sir Alfred Milner alle recht ontzegt om beschouwd te worden als een man, die weet met wien hij te doen heeft. Vóór het uitbreken van den oorlog was er nog kans dat Sir Alfred Milner's reputatie er het leven zou afbrengen. Die kans is nu verkeken. Hij is gewogen en te licht bevonden. Wij hebben hem vrije hand gelaten. Wij hebben ons met gesloten oog voor den kijker geplaatst om hem te laten handelen naar goedvinden zonder critiek, veel minder nog inmenging. Nooit werd eenige Hooge Commissaris meer blind vertrouwd, trouwhartiger ter zijde gestaan. Wij meenden er op te kunnen rekenen dat hij het volk kende, waarmede hij te doen had en dat hij in staat was in Zuid-Afrika den vrede te bewaren. Wij weten nu het tegendeel. Hij heeft ons in een bloedig moeras geleid met de verzekering dat wij zonder aarzelen slechts hem hadden te volgen om gezond en wel en droog aan de overzijde te komen. Elke voorspelling van de Milnerpartij atkomstig is door de feiten te schande gemaakt. Chamberlain zelf heeft niet weuig reden tot wrok over de wijze waarop de Hooge Commissaris hem misleidde en deed gelooven dat hij gerust zijn politiek van bluf en bangmakerij kon volhouden zonder met een oorlog het gelag te betalen. Van Kaapstad naar Londen kwam voortdurend een stroom van vredelievende verzekeringen. «Ik geef u mijn eerewoord» zei de vleugelman der bluffers, «dat ik geen oorlog in den zin heb.» Bijna iedere mail bracht de meest heftige verzekeringen dat, als wij slechts Milner zijn zin gaven, er geen oorlog te vreezen was. Chamberlain herhaalde die verzekeringen in het Kabinet. Ja, men zegt zelfs dat hij die herhaalde tegenover de leiders der oppositie. Wanneer Ministers, onder leiding van Chamberlain, het wel gebaande en bekende pad van non interventie en strikte inachtneming van de verplichtingen der Conventie verlieten, dan geschiedde dat omdat Milner en zijn vrienden in Kaapstad Chamberlain overtuigd hadden dat zij de zaak zonder oorlog konden klaar spelen. In dat geloof liet men Sir Alfred Milner vrij spel, en het resultaat is geweest dat hij ons gewikkeld heeft juist in den rassenoorlog. dien het zijn eerste plicht als Hooge Commissaris was, te voorkomen. Een geheel leger is niet in staat de reputatie van Milner in de oogen zijner landgenooten in eere te herstellen. Hij ried ons een anderen weg in te slaan met de verzekering

dat hij ons langs een bijpad zou voeren over het ijs, dat sterk genoeg was om ons gewicht te dragen. Wij geloofden hem. Wij verlieten den ouden weg. Wij waagden ons op zijn aandringen op het dunne ijs. Het heeft ons gewicht niet kunnen dragen. Integendeel, het is onder onze voeten afgebrokkeld, en nu liggen wij te spartelen in het water. «Alles goed en wel, Milner, maar als wegwijzer kan ik je nooit meer gebruiken.» Nimmer meer kunnen wij vertrouwen stellen in zijn oordeel, of de minste aandacht schenken aan zijne diagnose van een politieken toestand.

De eerste hoofdvraag die men iedereen in Milner's positie te stellen heeft is, of hij al dan niet zich rekenschap weet te geven van de werkelijke natuur der krachten, die hij tegenover zich heeft. De vraag, die in de Transvaal zaak alles beheerscht is, of wij President Krüger door bluf of bangmakerij zoodanig konden knijpen dat hij toegaf wat wij wenschten, zonder oorlog te maken. Milner geloofde klaarblijkelijk aan die mogelijkheid. Rhodes verkondigde zeker met luider stem dat ons dit gelukken kon. Maar de uitslag bewijst dat op dit cardinale punt, de spil waar alles op draaide, zij zich in hun man hebben vergist. Zij hebben hun oordeel op de proef gesteld en het is gebleken waardeloos te zijn.

Wanneer, in Mei j.l. Sir Alfred Milner bij het Kabinet gekomen was met de boodschap dat hij van plan was tegenover Transvaal eene nieuwe politiek in te voeren die het noodig zou maken in October het Parlement bij een te roepen, de reserven te mobiliseeren, een crediet van £ 10.000.000 aan te vragen, en 70.000 man naar Zuid-Afrika te zenden, dan had men hem op staanden voet ontslagen, liever dan zulk een vooruitzicht onder de oogen te zien. Maar zij werden nooit gewaarschuwd. Feitelijk werden zij voortdurend bedrogen: zeker ter goeder trouw, want Milner begon met allereerst zichzelf te bedriegen. Maar nu de feiten bewezen hebben dat de Hooge Commissaris ten eenen male onbekwaam is den hoofdfactor van den toestand naar waarde te schatten, hoe kan een eerlijk man nalaten ernstigen twijfel te voeden ten aanzien eener politiek, waartoe men onder zulke voorsteekenen overging, die reeds bij den aanvang alle voorspellingen van haren leider heeft te schande gemaakt.

Bij alle overige redenen tot twijfel aan de rechtvaardigheid onzer zaak ten slotte nog dit. Dat naar het oordeel van elken buitenlander wij even hopeloos en onwederlegbaar ongelijk hebben als de Fransche Generale Staf tegenover Alfred Dreyfus. Wij kunnen natuurlijk het oordeel van den vreemdeling met schimp beantwoorden wanneer dit in ons nadeel is. Wij zongen een geheel ander lied toen de stem van den vreemdeling de vervolgers van Dreyfus veroordeelde.

Toen werd de wonderbare eenstemmigheid in het oordeel van allen buiten Frankrijk begroet als een overweldigende uitspraak van het eenparig oordeel van het menschelijk verstand en 'geweten. Nu wij in de zaak van Dreyfus getoond hebben het oordeel van den vreemdeling zoo hoog te stellen, gaat het moeilijk daarop minachtend neer te zien, nu het blijkt even eenstemmig te zijn om ons in de zaak van Transvaal te veroordeelen. Dat moge ons minder welgevallig zijn, maar het feit blijft.

Buiten het Engelsch sprekend publiek is er slechts één oordeel over het misdadige onzer politiek in Transvaal. Er moge verschil van meening zijn of wij door dorst naar goud, imperialistische heerschzucht of wraakgevoel gedreven worden, maar dat wij schandelijk handelen wordt door niemand betwijfeld of tegengesproken. Dat wij in koelen bloede dezen oorlog gezocht hebben om de Boeren hun land te kunnen ontstelen is een geloofsartikel zelf onder onze warmste vrienden op het Vasteland. Het is vreemd, wanneer onze handelingen alleen door zulke edele zelf-

opofferende drijfveren van de meest verheven moraliteit worden ingegeven, dat onze goede bedoelingen overal zoo slecht worden beoordeeld. Het feit is ongelukkig maar al te duidelijk. Wanneer de stem van den vreemdeling de voorlooper is van het vonnis van den nazaat, dan zal het voor de vierschaar der Geschiedenis treurig met ons gesteld zijn. Want het vonnis van den vreemdeling luidt dat, door Transvaal tot den oorlog te dwingen, Groot-Britannië zich brandmerkt als de Pharizeesche zeeroover der wereld.

Om al deze redenen schijnt het mij toe dat een eerlijk man die hartgrondig wenscht rechtvaardigheid te betrachten en zijne hand rein te houden van het bloed zijns broeders, meer dan twijfel zal voeden bij het te geven antwoord op de vraag: Hebben wij in dezen oorlog het recht aan onze zijde?

HOOFDSTUK III.

«ONDRAGELIJKE» EN ANDERE GRIEVEN.

Meermalen wordt door verontwaardigde vaderlanders de vraag gesteld of wij onverschillig zijn voor het onrecht onzen landgenooten in Transvaal aangedaan. Zij schijnen te kennen te willen geven, dat zij, die er bezwaar in zien de vlammen van den burgeroorlog in Afrika te ontsteken, op eene schandelijke wijze te kort schieten in het gevoel van verplichting jegens de menschheid. Het is waar dat de halsstarrige misslagen der zoogenaamde herstellers van de grieven der Uitlanders, aan deze laatsten reeds duizendmaal meer ellende hebben berokkend dan Boeren-wanbestuur hen in de volgende tien jaren zou hebben veroorzaakt; maar ik wil op dit punt thans niet verder ingaan. Er zal zeer groot voordeel ten gevolge van vermeerderd kiesrecht moeten ontstaan, om in staat te kunnen zijn, de hulpbehoevende massa van 50.000 vluchtelingen in Kaapstad, nu door de publieke liefdadigheid gevoed, eenigszins de ontberingen te vergoeden, die zij ten gevolge van Chamberlains staatkunde geleden hebben.

Liever wil ik uitweiden over het betrekkelijk veel meer dringende van andere eischen voor onzen philanthropischen ijver. De Uitlanders in Transvaal zijn niet het éénige volk in de wereld, dat plichtmatig door ons verdedigd moet worden en welks grieven wij zoo mogelijk moesten trachten te herstellen. Sommige menschen spreken over de Uitlanders als de éénige klasse op de geheele aarde, die zucht onder onbillijke wetten en tyrannieke onderdrukking. Maar feitelijk is dit geheel onjuist: er zijn verscheidene volken jegens wie wij plechtige verplichtingen hebben, wier lijden onnoemelijk veel zwaarder is dan dat van de Uitlanders en toch, niemand spreekt tegenwoordig met een enkel woord over onzen plicht te dien opzichte. Het is niet onbelangrijk hier eenige feiten in herinnering te brengen, die thans in het vergeetboek zijn geraakt.

Lord Rosebery spreekt over de «ondragelijke toestanden van onderdrukking en onrecht» waarin de Uitlanders in Transvaal verkeerden. Die toestanden zijn niet goed, maar ze *ondragelijk* te noemen, is spotten met

de Engelsche taal. Niet alleen dat zij *dragelijk* waren, maar iedere Uitlander in Transvaal toonde door zijn verblijf aldaar, dat hij die toestanden wilde en kon dragen. Zij houden er niet meer van dan van de Afrikaansche brandende zon, maar zij nemen beiden voor lief uithoofde van de goudschatten, die de bodem oplevert.

Die toestanden maken een deel uit van de onaangenaamheden des levens, een deel van den prijs dien zij moeten en willen betalen voor den kans om hun fortuin te maken in het El Dorado van Afrika. Het moge paradoxaal schijnen, maar het is niettemin volkomen waar, dat de Uitlanders, zonder uitzondering, het allen een veel ondragelijker ergernis zouden vinden uit Transvaal buiten gesloten te worden, dan gedwongen zich te onderwerpen aan de ergste der door hen gewraakte bepalingen waartegen zij herstel zoeken.

Geen enkele Uitlander behoeft in Transvaal te zijn tenzij hij dit land uit vrijen wil als zijn verblijf kiest. De meesten hunner hebben duizenden mijlen ter zee of te land afgelegd, om zich te komen vestigen onder diezelfde regelen van onderdrukking en onrecht, door Lord Rosebery «ondragelijk» genoemd, en geen hunner heeft eenige geestdrift of wensch betoond om zijn leven te wagen ten einde zijne vrijheden te verkrijgen.

Niet slechts zijn de Uitlanders allen *vrijwillig* de slachtoffers van de «onderdrukking en het onrecht» der Boeren, maar ze zijn weinig in getal; in het geheel niet meer dan 150000, waarbij slechts 23000 meerderjarige Britsche onderdanen, die zich voldoende gegriefd gevoelden om de Petitie aan de Koningin te onderteekenen. Van dezen zijn er maar weinigen die niet beter af waren dan vroeger thuis.

Morley's beschrijving van het lot dezer slachtoffers van onduidbare «onderdrukking en onrecht», overgenomen uit een brief van een parlementslid in Afrika is wel waard hier aangehaald te worden:

„De Transvaalsche arbeider is meer of min tevreden met zijn hooge loon van „15 s. (f 9) à £ 2 (f 24) per dag. De opgave van de werkloonen over 1898 toont „aan een gemiddeld van meer dan £ 1 (f 12) per dag voor iedere blanke, terwijl „80 pCt. hunner daarenboven nog vrije woning hebben en alhoewel het leven „er zeer duur is, zoo verschaffen deze cijfers toch een ruime speling om daarvan „te kunnen sparen of naar huis te zenden. Met deze verdienste is de werkmán „natuurlijk zeer tevreden, want de politieke toestand raakt hem nog niet, zoo- „ver hij weet. Hij heeft zoo al iets, toch nog niet veel geleden door de wijze „waarop de wet wordt toegepast, hij voelt rechtstreeks nog niets van belastingen „en hij heeft een zekere afkeer voor eene verandering die wel is waar rust en „voortgang zal brengen, maar die ook, zooals hij wellicht te rechte vreest, „gevolgd zal worden door lagere prijzen en dus ook lagere loonen.”

Wanneer wij nu die toestanden van «onderdrukking en onrecht» die zoo «onduidbaar» zijn, nader onderzoeken, wat vinden wij dan? Dat onder de nieuwe kieswet een vreemdeling ongeveer 12 maanden langer noodig heeft om kiesgerechtigd te worden in Transvaal dan in Engeland! Wanneer hij dat recht verkregen heeft mag hij zijn stem uitbrengen niet alleen voor leden van den Tweeden maar van den Eersten Volksraad en zelfs voor den President en den Commandant-Generaal — een privilegie dat in Engeland nimmer aan genaturaliseerde vreemdelingen wordt toegekend.

Wat belasting betreft, hij betaalt 10 pCt. van zijn invoeren, terwijl zulks aan de Kaap en in Natal 15 pCt. bedraagt. Zijn policie is wellicht even bedorven als die van New-York — alhoewel zulks twijfelachtig is — en de Ring die strijd voert om monopolieën en concessiën is niet erger dan Tommany Hall. Zij hebben persvrijheid bijna tot het teugellooze, volkomen godsdienstvrijheid en publieke rechtsbedeeling.

Zelfs de ergste vijanden van de Boeren hebben hen nimmer kunnen betichten van ooit eene vrouw van de Uitlanders te hebben beleedigd en wat aanslagen op het leven betreft: het feit, dat de Uitlanders gedurende de laatste twaalf maanden alleen op den dood van Edgar en Mrs. Applebez konden wijzen, is het meest afdoende bewijs dat Transvaal buitengewoon vrij is van den ergsten vorm van misdaad. Waarschijnlijk zou deze vrijdom voor moord niet zoo blijven, wanneer de Uitlanders lichter vergunning kregen tot het aanschaffen van wapens, maar wij behoeven ons daarin niet te verdiepen.

De Uitlanders behooren tot allerlei nationaliteiten, doch het zijn alleen onze Britsche Uitlanders die zich ernstig beklagen over onderdrukking en onrecht. Verre van de Transvaalsche regeering als eene ondragelijke tyrannie te beschouwen, hebben Amerikaansche, Iersche, Duitsche, Hollandsche en Fransche Uitlanders zich vrijwillig opgegeven om in de gelederen der Boeren tegen onze soldaten te vechten.

Geen enkel gouvernement in de geheele wereld, heeft de grieven van zijn onderdanen, die in Transvaal waren, van genoeg gewicht geacht, voor eenig diplomatiek vertoog. De geheele wereld, behalve wij zelve, is het er over ééns dat de toestand in Transvaal, ofschoon verre van volmaakt, volstrekt niet slecht genoeg is om eene buitenlandsche inmenging te rechtvaardigen.

En toch, om deze «ondragelijke grieven» voor een handvol vrijwillige slachtoffers uit den weg te ruimen, gaan wij eene som van 10 miljoen ponden sterling besteden en een leger te velde brengen talrijker dan wij naar de Krim zonden. En Lord Rosebery zegt wij moeten onze gelederen aansluiten (*close our ranks*) en geen woord van kritiek laten hooren over deze verwonderlijke onderneming.

Laat ons nu, met terzijde stelling van dit tevreden handjevol zelf opofferende slachtoffers te Johannesburg, onze blikken naar het Oosten wenden, naar eene andere soort van slachtoffers, wier lijden zooveel grooter is dan dat van de Uitlanders, dat het bijna beleedigend is die twee toestanden in één adem te noemen. In Macedonië wonen thans onder de heerschappij van den Turk niet 100.000 maar anderhalf miljoen mede-Christenen, die, indien wij op het Congres te Berlijn een andere houding hadden aangenomen, nu vrije, zich zelf regeerende burgers van het Vorstendom Bulgarije zouden zijn geweest. Ter bereiking van onze eigen doeleinden hebben wij hen in de slavernij teruggeworpen. Rusland had hen bevrijd, Engeland heeft hen op nieuw geketend, met hulp van Oostenrijk. Maar om ons geweten te stillen namen wij de verantwoordelijkheid op ons om toe te zien, dat zij in het bezit zouden komen van eenigzins zelfstandige instellingen als verdedigende waarborgen voor hun leven, hunne eigendommen en de eer hunner vrouwen tegenover de willekeur der Turken. Een en twintig jaren geleden hebben wij die taak plechtig op ons genomen en herhaaldelijk hebben wij die verantwoordelijkheid op meer of min afdoende wijze erkend, maar van 1878 tot 1899 is er niets gedaan. De Pasha en de Bashi Bazouk zijn heden in Macedonië even almachtig als vóór den grooten bevrijdingsoorlog en Macedonië is niet het éénige land, waar grieven bestaan waartegen luid om herstel wordt gesmeekt, grieven, duizendmaal pijnlijker dan het ergste waarvan men de boeren beticht. Hebben wij Armenië alreeds vergeten?

De lijdensgeschiedenis van dat ongelukkige ras was een paar jaren geleden bij ons allen op treurige wijze overbekend. Sedert weinige jaren hebben de Turken en hunne Kurdische bondgenooten meer Armeniërs vermoord, dan er Uitlanders zijn, die het kiesrecht in Transvaal eischen. In

dienzelfden tijd zijn Armenische vrouwen — twee of drie malen zooveel in getal als het geheele cijfer der vrouwelijke bevolking der Uitlanders in Transvaal — de slachtoffers geweest van de beestachtigste mishandelingen door woestaards, wier dierlijke lusten opgezweept werden door fanatisme. Deze ongelukkigen hadden toch werkelijk meer aanspraak op onze bescherming dan de Uitlander, die naar de Rand emigreert om fortuin te maken.

De Armeniërs en Macedoniërs zijn ongeveer honderdmaal talrijker dan de in Transvaal wonende Britsche onderdanen. Geen enkele is er, die daar uit vrije wil is gaan leven, want zij waren geboren in dat land waarin zij zooveel te lijden hebben en ontvluchting is maar voor enkelen mogelijk. Zij missen al de vrijheden die de Uitlander bezit. Zij worden gekneveld door schraapzuchtige belastingvaarders en beroofd door losbandige soldaten, zonder hoop op redres voor den rechter. Zij worden door iederen Moslim op straat als honden behandeld; vogelvrij verklaard, gejaagd en vervolgd, zijn zij de rampzaligsten aller menschen. Hier inderdaad zijn toestanden van verdrukking en onrecht, die men «ondragelijk» mag noemen!

Maar toen geheel Engeland trilde van deernis en deelneming over de werkelijk ondragelijke mishandelingen van die Christelijke geloofsgenooten van ons, die hun ellendig lot te danken hebben aan de schipperende en dubbelhartige diplomatie van ons eigen gouvernement, — toen wist Lord Rosebery een domper te zetten op de algemeene ontroering. Want Lord Rosebery deinsde met afschuw voor een oorlog terug, ja zelfs voor den kans op oorlog, en dat toen er kwestie was om millioenen menschen van eene helsche slavernij te verlossen. Had hij wellicht gelijk?

Oorlog is een al te schrikkelijk argument, om het lichtvaardig te bezigen, zelfs wanneer men er millioenen mannen en vrouwen mede kan beschermen tegen de wreedheden van de Turken. Maar thans, nu de oorlog is los gelaten, tot herstel van de twopenny halfpenny (12½ cent) grieven van een handvol Engelschen, die geheel uit vrijen wil hun vaderland verlieten om geld te gaan maken — thans zegt Lord Rosebery: «Tegenover dezen «aanval (Sic!) zal de natie ongetwijfeld schouder aan schouder staan en «alle partijgeschillen tot gelegener tijd uitstellen!» Lord Rosebery moest waarlijk deze redenering voor de Perksniffs van het Patriotisme hebben overgelaten. — «Aanval» — het is wat fraais!

Hoe welsprekend wist Lord Rosebery zich in vroegeren tijd in zijne redevoeringen uit te laten over de «Engel des Doods, die in iedere hut, in elk dorp, in iedere stad zou verschijnen, om úwe zoons of broeders «de bloem der jongelingen en mannen op te eischen om hun leven te «laten in den grooten Europeeschen oorlog.»

Wij zouden werkelijk tevreden zijn geweest met een weinig van dezen vromen ijver, als protest tegen dezen nieuwen oorlog, den eersten dien wij sedert de Krim met blanken te voeren hebben.

Wat de ongelukkige Macedoniërs en Armeniërs betreft — welke kans bestaat er nu voor ons, om ooit hun rampzalig lot te kunnen verbeteren? Zeventig duizend man van onze beste troepen in Zuid-Afrika op te sluiten, tengevolge van een politiek die, elke vreemde mogendheid de overtuiging zal geven van onze volkomen onbetrouwbaarheid, is zeker de slechtste manier om de Christenen in het Oosten ooit van eenigen dienst te kunnen zijn. Al onze energie, al onze aandacht zal geëischt worden voor den burgeroorlog, die door Chamberlain in Zuid-Afrika is ontstoken. En dus voor elken uitlander in Transvaal, dien wij een bed

van rozen trachten te bereiden, moeten wij een twintigtal Christenen aan hun lot en dus aan de wreedheden van het Turksche despotisme overlaten!

HOOFDSTUK IV.

HOE HET TOT OORLOG KWAM.

In dit hoofdstuk zal ik mij bepalen tot het eenvoudig aanwijzen van de klip, waarop de onderhandelingen gestrand zijn.

Laat ons aannemen dat de Uitlanders in Transvaal vele grieven hadden; eveneens zij 't toegestemd dat de beste wijze waarop aan die grieven tegemoet kon worden gekomen, zou zijn hun het burgerrecht te verleenen, wat in Transvaal beteekent hun niet alleen te geven het stemrecht, maar ook het Mausergeweer en evenveel patronen als zij noodig hebben. Dit ten minste was de meening van Milner en wij allen namen zijn rechtspraak aan als de uiting van onfeilbare wijsheid.

Ongeveer tien jaar geleden vond het Transvaalsch Gouvernement, toen het overstelt werd met goudzoekers van verschillende landaard, het noodig om het tijdperk tot verkrijging van het burgerrecht te verlengen van vijf tot veertien jaren.

Daartegen werd door het Britsch Gouvernement geen verzet aange-teekend. Het werd erkend als eene zaak uitsluitend afhankelijk van het goeddunken der Afrikaansche Republiek. Nimmer werd er tegen opge-komen indien nationale bezwaren gemaakt werden wanneer een uitlander burgerrecht verlangde.

Toen in 1894 Lord Ripon den vriendschappelijken raad gaf dat bur-gerrecht zou gegeven worden na vijfjarig verblijf vond die raad geen ingang. In het volgende jaar, tengevolge der zamenzwering te Johannis-burg, werden de Boeren nog minder gunstig gestemd tot het verleenen van burgerrecht.

Toen Milner in Mei President Krüger te Bloemfontein ontmoette, was het tijdperk, noodig om het burgerrecht te verkrijgen, nog altijd veertien jaren. De President was met de burgers te rade gegaan om dat tijdperk terug te brengen tot negen jaren. Dit zou, zeide hij, het aantal burgers brengen van 30000 op 70000. Toen hij Milner te Bloemfontein ontmoette werd hem voorgesteld burgerrecht na vijf jaren en ten minste zeven zetels in den Volksraad te verleenen. Hij aarzelde maar na een poos stemde hij toe in een tijdperk van zeven jaren voor burgerrecht maar met beperkingen, welke Milner dadelijk verklaarde voor onaannemelijk.

Toch stelde Krüger den Volksraad dit tijdperk voor met vele voor-behoudende beperkingen. Dank zij de tusschenkomst van de Hollandsche Kapenaars nam de Volksraad de wet aan in een geamendeerden vorm. het burgerrecht verleenende aan allen, die zeven jaren in het land geweest waren. De President zou geschat hebben dat dientengevolge 50000 burgers meer op de verkiezingslijsten zouden komen.

Chamberlain beschouwde die wet, als een grondslag voor een schikking, en stelde voor dat eene gemengde Commissie zou benoemd worden om uit te maken of werkelijk de nieuwe wet onmiddellijke en wezentlijke vertegenwoordiging gaf aan de Uitlanders.

De Boeren, nadat zij van hunne zijde een voorstel hadden gedaan, dat Chamberlain verwierp, namen dat van Chamberlain aan, alleen er bij voegende dat het Gouvernement zijne vroegere woorden had ingetrokken en hetzelfde voorstel verworpen, dat het zes weken te voren had gedaan.

De geheele geschiedenis van deze afkeuringswaardige verandering van front is in een ander hoofdstuk meêgedeed. Het is hier voldoende te zeggen, dat dit op gegeven woord terugkomen van Chamberlain de laatste stoot is geweest, welke de oorlog onvermijdelijk heeft gemaakt.

Ministers mogen verontschuldigen maken zooveel ze willen, maar de vermelde feiten bewijzen dat voorstellen, nauwelijks aangenomen, even spoedig op cynische wijze door hen werden verworpen, terwijl nieuwe en onaannêembare den Boeren werden opgedrongen. Ik zeg niet dat de Ministers zulks deden met een vast doel, een boosaardig plan om oorlog te werkken, maar intusschen was die er het gevolg van.

Chamberlain, evenals Garrett mogen hun woord van eer geven dat het hen niet om oorlog te doen was, maar wat gezegd moet worden, is dat indien hij voor den vrede werkte, hij treurig mistastte in zijn pogingen, terwijl indien hij opzettelijk den oorlog had willen uitlokken, hij op niet veel andere wijze had kunnen handelen om Zuid-Afrika in een bloedbad te dompelen.

HOOFDSTUK V.

VOORWENDESEL TOT SLACHTING.

Waarom zijn we in oorlog? Stel deze vraag en let op het antwoord.

(I) HET BURGERRECHT.

Uit een diplomatiek gezichtspunt is het antwoord, omdat Chamberlain en President Krüger na overeengekomen te zijn eene Gemengde Commissie te benoemen om te onderzoeken welke uitbreiding van het burgerrecht noodig was om eene rechtstreeksche en volledige vertegenwoordiging aan de Uitlanders toe te kennen, het met elkander niet eens konden worden ten opzichte van de vraag, waar het onderzoek zou moeten aangevangen.

President Krüger wenschte het onderzoek te zien aangevangen bij het burgerrecht na een zevenjarig verblijf. Dit nam Chamberlain in Juli aan als «grondslag ter verdere onderhandeling» en verwierp het in September, er op aandringende dat, als basis het onderzoek aangevangen zou bij burgerrecht na een vijfjarig verblijf.

Het gezond verstand zou zekerlijk gezegd hebben, dat, aangezien er overeenstemming was verkregen dat het burgerrecht zóó zou worden geregeld, dat het onmiddellijk aan een groot aantal Uitlanders verleend werd, en aangezien er bovendien overeenkomst bestond ten aanzien van de benoeming eener Gemengde Commissie, die de zaak op de plaats zou onderzoeken, er ook geen geschilpunt meer kon bestaan nopens de vraag, waar wij ons onderzoek zouden moeten beginnen.

Men had eigenlijk de Gemengde Commissie aan het werk moeten zetten en zij had in haar rapport moeten vaststellen hoeveel Uitlanders het burgerrecht zouden hebben verkregen, bijaldien de tijd van verblijf was gesteld op één, twee, drie, vier, vijf, zes of zeven jaren. Indien dan het aantal der stemgerechtigden bij de bestaande wet niet groot genoeg was, dan zouden wij nauwkeurig weten hoeveel de termijn zou moeten worden verkort, om het aantal der nieuwe burgers op te voeren tot het gewenschte cijfer.

Wij moeten nu onzen broeder doodslaan omdat Chamberlain, na zijn voorstel voor eene Gemengde Commissie in zake het burgerrecht bij een zevenjarig verblijf door de Boeren te hebben zien aannemen, zijn woord introk en weigerde de Gemengde Commissie te benoemen, tenzij deze als haar uitgangspunt aannam het verleenen van het burgerrecht na vijf jaren.

Kan dat ons genoegzaam rechtvaardigen, als de Dag des Oordeels voor ons is aangebroken? Wanneer het ten hemel schreiende bloed onzer broeders, gelijk dat van Abel, tegen ons getuigt, zal het ons dan baten te zeggen: Wij sloegen hen dood, omdat Chamberlain zijn woord niet gestand wilde doen en zijne eischen verhoogde, zoodra President Krüger zijn voorstel had aangenomen?

Een op een goocheltoer gelijkende staatsmanskunst is een armzalige rechtvaardiging voor een moord op groote schaal.

Het tegenwoordige geschil, beschouwd uit een diplomatiek oogpunt, loopt slechts over het verschil van de vijf of zeven jaren, als punt van uitgang voor de Commissie van Onderzoek.

Is dat niet een te zwakke reden ter rechtvaardiging van den broedermoord?

Laat ons de zaak eens beschouwen uit een practisch oogpunt.

Het verschil tusschen het aantal kiesgerechtigden na een vijf- en zevenjarig verblijf kan vermoedelijk 10000 bedragen. Het zou ook waarschijnlijk veel minder kunnen zijn, maar laat ons het grootste getal aannemen.

Indien wij President Krüger's voorstel aannamen, dan zouden 10000 Uitlanders tot 1901 hebben moeten wachten, alvorens zij het burgerrecht verkregen, in plaats van het dit jaar te ontvangen. Zooveel bedraagt het verschil volgens eene oppervlakkige schatting.

Denkt gij, dat dat verschil het doden van de 10.000 krachtige mannen, die in dezen oorlog zullen vallen, het zenden van 10.000 menschen ter bloedige slachtbank, ten einde aan 10.000 anderen het burgerrecht twee jaren vroeger te verleenen, dan zij het onder de bestaande wet zouden verkrijgen — denkt gij, dat dat verschil dit alles rechtvaardigt?

En wie zijn de mannen, die zich geroepen achten tot het brengen van zulke vreeselijke offers?

Wie zijn de voorstanders eener nieuwe kieswet — de z.g. Reformers — die zoo wanhopig gehaast zijn, dat zij die onmiddellijke bevoegdheid voor 10.000 Uitlanders willen verkrijgen door den moord van 10.000 menschen?

Het zijn dezelfde, die uitbreiding van het kiesrecht in ons eigen land gedurende jaren hebben tegengewerkt en die door hunne oppositie tegen

eene hervorming der registratie-wetten het verleenen van kiesrecht aan een grooter aantal Engelschen in Engeland zelf, dan al de Uitlanders, mannen, vrouwen en kinderen te zamen in Transvaal, hebben belet.

Wanneer gij menschen over het kiesrecht hoort spreken als een verontschuldiging voor den oorlog, bedenkt dan wel, dat het beteekent het opofferen van een menschenleven voor iedere stem.

Hadden wij niet beter gedaan 10.000 menschen twee jaren langer op hun kiesrecht te doen wachten dan hunne plaatsing op de kiezerslijst te verhaasten, door Zuid-Afrika met bloed te overstroomden?

De zaak ziet er zelfs nog bedenkelijker uit. De Uitlanders toch zijn niet allen Britsche onderdanen. De aanleiding tot de geheele kwestie was de verongelijking onzer landgenooten in Transvaal. Hun aantal is onbekend, maar daar 21.684 personen de petitie aan de Koningin hebben geteekend, zoo mag dit cijfer worden beschouwd al vertegenwoordigende hunne totale sterkte. Van deze 21.684 waren ongeveer 5 percent vrouwen, die geen kiesrecht zelfs in Engeland mogen uitoefenen. Milner schat, dat slechts $\frac{3}{4}$ mannen waren van zuiver Europeesche afkomst — (Blauwboek 9345 bl. 184) — Vele handteekeningen waren duidelijk van dezelfde personen — een verschijnsel op vindingrijke wijze aan het gebruik van dezelfde vulpen toegeschreven!

Hoe dan ook, wij vinden ongeveer 15.000 Engelschen van het mannelijk geslacht boven de zestien jaren oud, voor wie wij tot den oorlog zijn opgeroepen. Het is misschien slechts eene oppervlakkige meening, wanneer wij besluiten, dat de helft van hen geen voornemen hoegenaamd heeft om in de Transvaal voor goed te blijven wonen. De andere helft ten minste zullen terugkeeren, nadat zij fortuin hebben gemaakt. Er blijven dus 7500 personen in het land over, die het burgerrecht zouden verkregen hebben, als het zonder voorbehoud aan ieder volwassen man werd toegekend. Het is zeer twijfelachtig, of meer dan de helft der overblijvenden vijf jaar in de Transvaal is geweest, maar laat ons eens aannemen, dat er velen zijn — b. v. 4000 — die volle aanspraak mochten maken op al de burgerschapsrechten, zoo het te Bloemfontein vastgestelde minimum aantal jaren hun was toegestaan. Dan zou ten minste de helft van deze 4000 het burgerrecht hebben verkregen bij de bepaling van 7 jaar, terwijl de andere helft er eerst twee jaar later aanspraak op zou hebben mogen maken. Derhalve komt alles hierop neer, dat de partij, die gemaakt heeft dat de Engelsche werkmanstand vele lange jaren in zijn eigen land op het stemrecht heeft moeten wachten, nu £ 10.000.000 verspilt en voorbereidselen maakt om 10.000 menschen te slachten, ten einde President Krüger te dwingen tot het geven van het burgerrecht aan 2000 Britsche onderdanen in 1899 in plaats van in 1901!

Dat is, in eenvoudige cijfers uitgedrukt, de beteekenis van den oorlog voor het burgerrecht, wanneer wij aan het uitrekenen gaan. Tienduizend menschen zullen vermoord worden om 2000 andere menschen een stem twee jaren eerder te geven, dan zij onder de bestaande wet zouden krijgen. Voor deze £ 10.000.000 zou ieder der Uitlanders, verstoken van eene stem, een gift van £ 5000 hebben kunnen ontvangen als schade-loosstelling voor het verdagen zijner aanspraken. Eene dergelijke schenking zou der Britsche Regeering niet meer gekost hebben dan de £ 10.000.000, welke de laagste schatting is voor de kosten van een oorlog met Transvaal, en zij zou de 10.000 menschenlevens hebben uitgespaard.

Wij zouden het vijfjaarsburgerrecht verkregen hebben, indien wij van onze vage en onbepaalde aanspraken hadden afgezien op tusschenkomst,

gegrond op eene Suzereiniteit, die ons toegekend was in de Inleiding van de Conventie van 1881 en opgegeven bij de Conventie van 1884.

(2) DE SUZEREINITEIT.

Lord Derby en Lord Rosmead, die over de Conventie van 1884 hebben onderhandeld, waren overtuigd, dat zij de Suzereiniteitsrechten van 1881 hadden opgegeven. Zij gaven dit aan de Boeren te kennen en de Boeren vertrouwden hen op hun woord.

Wij namen het woord uit de Conventie van 1884 weg, omdat het een woord is, waarvan de beteekenis niet nauwkeurig is te omschrijven, en omdat het de gevoeligheid der Boeren te zeer opwekte. Er is geen twijfel daaromtrent mogelijk. Lord Derby, de voor de Conventie verantwoordelijke persoon, aangezocht om dat punt nader toe te lichten, antwoordde in het Huis der Lords als volgt:

„Toen zei de graaf (Earl Cadogan), dat het doel der conventie was de Suzereiniteit der Britsche Kroon op te heffen. Het woord „suzereiniteit” is een zeer onduidelijk woord en ik geloof niet, dat het voor eenige juiste of behoorlijke uitlegging vatbaar is. Wat wij ook daaronder mogen verstaan, ik ben van gevoelen, dat het niet gemakkelijk is om het te omschrijven. Maar hoe gij het ook noemen wilt: een Protectoraat, of Suzereiniteit, of de toekenning aan Engeland van de opperheerschappij „volgens mij is het een feit dat het recht tot een zeker toezicht is gegeven als de Staat, die deze Suzereiniteit uitoefent, het recht van veto heeft, ingeval de afhankelijke Staat in onderhandelingen mocht treden met vreemde mogendheden. Welke beteekenis suzereiniteit in de Conventie ook moge hebben, de bepaling der zaken, waarop het betrekking heeft, blijft dezelfde; ofschoon het eigenlijke woord niet is gebezigd, hebben wij er toch den zin van behouden. Wij hebben het bezigen van het woord vermeden, omdat het niet geschikt was voor eene wettige uitlegging, en omdat het een woord scheen te zijn, dat aanleiding kon geven tot verkeerde voorstellingen en misverstand. (Hansard, deel 286, bl. 7, 17^e Maart 1884).

Hier wordt vastgesteld, *primo* dat de beteekenis van Suzereiniteit is gelegen in het recht van veto in geval van onderhandelingen met vreemde mogendheden, en *secundo*, dat het woord is weggelaten met het doel om verkeerde voorstellingen en misverstand te voorkomen.

De Boeren vertrouwden op het woord van een Engelsch Staatsman en Minister der Kroon. Van 1884 tot 1897 had niemand er ooit aan gedacht om de suzereiniteit van 1881 weer op te rakelen. Zoowel Tories als Liberalen behandelden haar als dood en begraven. Maar in 1897 deed Chamberlain de schim weder uit de onderwereld oprijzen en joeg hij den Boeren schrik aan met het spook, dat ze hadden gedacht reeds lang ten grave te zijn gedaald.

De argumenten ter rechtvaardiging van deze schandelijke trouwbreuk zijn een Shylock waardig. Omdat de suzereiniteit niet was verworpen in bepaalde termen, in een formeel artikel, wordt er gezegd, dat wij wettige redenen hebben haar te doen herleven, ofschoon het niet ontkend kan worden, dat de Boeren er in toegestemd hebben de Conventie te teekenen met het oog op het door Lord Derby gegeven woord, dat de suzereiniteit was opgegeven.

Maar Shylock was eerlijker en openhartiger dan Chamberlain, zooals Mackarness in de Times van 10 October aantoonde:

Om den zin van de Conventie van 1884 te verstaan, moet gij eerst de bedoeling van hen, die deelnamen aan de samenstelling daarvan, trachten op te sporen en te dien einde is een onderzoek naar wat zij in dien tijd zeiden en deden noodzakelijk. Zulk een onderzoek heeft mij er toe geleid geen twijfel

meer te koesteren, dat Lord Derby met de Conventie van 1884 geen andere bedoeling had dan haar „in de plaats te stellen” van die van 1881, want dit heeft hij gezegd in een brief aan de Boeren. Bij mij is er geen twijfel meer overgebleven, dat het vooral in zijne bedoeling lag om de Inleiding van het laatste stuk te doen verdwijnen, omdat hij, een nieuwe Inleiding ontwerpende, dat woord en andere formeele uitdrukkingen met betrekking tot het behoud van de Britsche suzereiniteit met zijn eigen pen in het concept van het nieuwe tractaat, dat hij naar de Boeren zond, doorschrapte, en omdat hij aan de Boeren en aan het publiek verklaringen gaf, geheel in tegenspraak met wat daaromtrent de Conventie van 1881 inhield. Wanneer Carver deze dingen heeft gelezen — waarvan in zijn brief geen spoor te vinden is — meent hij, dat men ze alle ter zijde kan leggen. Ik verschil van meening met hem, als jurist en als Engelschman, die weigert te gelooven, dat staatslieden als Lord Derby en Rosmead in staat zouden zijn (door het woord „artikelen” in de nieuwe Inleiding te gebruiken) tot eene „wisselboeverij”, zooals ik het hoorde noemen, om de Boeren te blinddoeken. En indien Carver gelijk heeft met zijne strijdlustige bevering, dat niet alleen de Inleiding, maar ook de geheele Conventie van 1881 „nooit heeft opgehouden van kracht te zijn,” dan kan ik niet nalaten te vragen, wat de ongelukkige Boeren met hunne nieuwe Conventie van 1884 hebben gewonnen. De lange weg naar hier legden ze af en ze brachten lange maanden verre van hun land door, alleen om zich twee Conventies in plaats van één op den hals te schuiven en zich te onderwerpen aan eene suzereiniteit, door haar onbepaaldheid nog veel gevaarlijker dan die, waarvan zij wenschten te zijn ontslagen. Dat zij dit zouden hebben gedaan met open oogen, is natuurlijk ongelooftelijk. En nog minder kan ik gelooven, dat zij, geblinddoekt door Lord Derby daartoe zouden zijn gedwongen of geleid.

Daarenboven, indien Carver gelijk heeft met van gevoelen te zijn dat de Conventies tusschen Groot-Britannie en de Transvaalsche Boeren uitgelegd moeten worden overeenkomstig de strenge eischen van rechtsgeldigheid, zooals de stedelijke rechtbanken die op gewone schriftelijke contracten toepassen, en dat wij gehouden zijn op niets anders acht te slaan dan op wat in de documenten staat, doet hij een belangrijk deel van de kwestie tusschen ons Gouvernement en de Boeren te niet. In zijne klachten over het Boeren-bestuur hechte Chamberlain in de zitting van het Lagerhuis op den 28 Juli ll. groot gewicht aan een gesprek tusschen President Krüger en Evelijn Wood, hetwelk plaats had in 1881 vóór de Pretoria-Conventie, en waarbij de President beloofde, dat Britsche onderdanen burgerlijke rechten zouden verkrijgen. Lord Salisbury gewaagde in het Huis der Lords ook van die belofte. Het breken van die belofte werd door den Secretaris van Koloniën mede aangehaald als een der redenen ter rechtvaardiging van onze tegenwoordige inmenging in de binnenlandsche aangelegenheden van Transvaal. Maar noch in de Conventie van 1881 noch in die van 1884 werd van zulk eene belofte melding gemaakt en, naar de zienswijze van Carver, behoorde daarnaar niet verwezen te worden.

Maar allen zijn het eens, dat de suzereiniteit van 1881, ofschoon zij voor de Boeren een wonde plek is, ons volstrekt geen macht over hen geeft — hetgeen nu ook nog hét geval is krachtens de Londen-Conventie van 1884. Wij bezitten alleen het internationale recht, evenals elke andere natie, om onze onderdanen in vreemde landen te beschermen.

Waarom zouden wij dus 10.000 onzer broeders als hecatombe opofferen voor dat onheilige spook, dat Chamberlain volstrekt weer in het leven wil roepen?

Zullen wij op den dag des Oordeels vrijgepleit worden door zulk een voorwendsel tot het dooden van onzen broeder, waartoe wij ons gerechtigd achten omdat hij geloofde, dat wij eerlijk met hem in 1884 handelden, terwijl wij hem een trek trachtten te spelen door sluwe praktijken, waarvoor zelfs een advocaat van kwade zaken zich schamen zou?

Bedrog is geen verontschuldiging voor moord en een poging om te bedriegen maakt een oorlog in plaats van dien te verontschuldigen nog veel misdadiger.

(3) DE ONAFHANKELIJKE SOUVEREINE STAAT.

Men zegt intusschen, dat Transvaal er aanspraak op maakt te zijn: een Onafhankelijke Staat, en dit wordt beschouwd als eene uittarting van Engeland.

Maar in de allereerste plaats, Transvaal is, ofschoon aan eene enkele beperking gebonden, een onafhankelijke soevereine Staat.

Bij de Conventie van 1884 werd aan dien Staat, zooals Lord Derby uitdrukkelijk verklaart, «de leiding en controle in het diplomatiek verkeer met het buitenland toegekend.»

Dit geeft aan de Republiek een internationaal karakter. Zij is in hare internationale handeling, met uitsluiting van een enkel geval, even oppermachtig als het Britsche Rijk zelf. Zij kan, als het haar behaagt, zonder aan Engeland vergunning te vragen, den oorlog verklaren. Er is op internationaal gebied geen hooger vorm voor de uitoefening van soevereiniteit denkbaar dan het verklaren van een oorlog. Wij hebben geen recht om de Zuid-Afrikaansche Republiek in dit opzicht eenigszins te beperken.

De eenige beperking — die de Boeren eerlijk naleefden — bestaat hierin, dat hunne tractaten en overeenkomsten met vreemde Staten aan ons ter goedkeuring moeten worden voorgelegd, zoodat ze door ons kunnen worden verworpen, indien wij hun binnen zes maanden verwittigen, dat zij in strijd zijn met de belangen van Groot-Britannië, of die van Hare Majesteit's bezittingen in Zuid-Afrika.

Aan Transvaal werd door Lord Salisbury toegestaan, deel te nemen aan de Conventie van Genève. Ze werd zelfs uitgenoodigd, als mede ondertekenaar van die Internationale Conventie, de aanstaande Internationale Conferentie bij te wonen, welke ten doel heeft de bestaande regeling te herzien.

Chamberlain zelf noemde in zijne depeche van den 31^{en} December 1895 de Zuid Afrikaansche Republiek «een vreemde Staat in vriendschappelijke betrekkingen staande tot Groot-Britannië»

Eene dergelijke uitlegging van den door Transvaal bekleeden rang onder de mogendheden werd ook door het Engelsche Gerechtshof bij het proces tegen Jameson gegeven.

Een vreemde staat kan geen vasalstaat zijn. Hij moet een soevereine staat zijn, die slechts door eene enkele beperking, waaraan de Boeren zich altijd strikt hebben gehouden, zijn macht niet ten volle uitoefenen kan. Maar al hadden de Boeren zich vergist in de juiste benaming, welke hunne politieke positie nauwkeurig beschrijft, is dat dan reden genoeg om tien millioen te verspillen en 10000 menschen van kant te maken? Engelsche vorsten noemden zich Koningen van Frankrijk, nadat zij al eeuwen lang opgehouden hadden te heerschen over een duimbreed grond in Frankrijk. Maar de Franschen hebben ons niet doodgeslagen om de onnauwkeurigheid van dien titel. Zouden wij nu daarom alleen durven verschijnen voor den troon van den Eeuwige met handen, bezoedeld met het bloed onzer broeders, en onzen moord vrijpleiten met te zeggen: «Ik doodde hen, omdat zij de Zuid-Afrikaansche Republiek geliefden te noemen: een onafhankelijke Soevereine Staat, terwijl wij, de zaak beschouwend uit een politiek-etymologisch standpunt, meenen, dat zij iets anders hadden moeten zeggen?»

(4) OPPERHEERSCHAPPIJ.

Men houdt niet op ons te zeggen dat al deze vragen slechts de bntenzijde van de zaak raken. De oorlog is geen oorlog om burgerrecht of suzeriniteit of dergelijke snuisterijen, het is een oorlog tot het bevestigen van onze meerderheid, opperheerschappij, suprematie, overwicht, ja, ik weet niet wat. Met andere woorden de Britten en de Boeren vechten om de kwestie wie de baas zal zijn. Het is een rassenoorlog, een strijd om macht. Wie zal de meester zijn, de Hollander of de Engelschman? Dat dient uitgevochten.

Op dergelijke opwindende beweringen antwoord ik dat zij uit den booze zijn, en dat een oorlog om zulk een reden gestookt wordt in de hel. Om minder godgeleerde taal te gebruiken, zou ik zeggen dat de meening dat of de Hollander of de Engelschman den ander op den kop moet zitten, volstrekt in strijd is met ieder beginsel van gezond staatsmansbeleid of van een verlicht Gouvernement. De geheele leer van overmacht is volkomen valsch. De noodlottige waan van Protestantsch overwicht was de vloek van Ierland. Indien wij zelfs nu het denkbeeld van de Engelsche opperheerschappij over Schotland wilden doen ingang vinden, zouden wij binnen een jaar een burgeroorlog hebben. Welk een overwicht hebben in numerieke meerderheid, rijkdom, landbezit en handel de Engelschen niet boven de Schotten? Doch zou er een Schot bestaan, die er in zou berusten, behandeld te worden als behoorende tot een minder ras, en die zich zou laten dwingen om het gezag en de opperheerschappij te erkennen van de Zuidelijke Britten? En als de Schotten dit niet gedoogen, waarom zouden wij dan verwachten dat de Hollanders zich zouden schikken in zulk een verderfelijken onzin? In Zuid-Afrika spreekt uit den aard der zaak alles — uitgestrektheid van grondgebied, tal van onderworpen rassen, rijkdom, macht, ondernemingsgeest, handel, scheepvaart en het prestige als Grootmacht — in het voordeel der Britten. Maar de Hollanders, die gelijk in aantal zijn, die de pioniers en de landontginners waren, zijn natuurlijk geraakt over de aanmatiging, welke hen geheel en al in een ondergeschikten toestand zou dringen. Het eenig gezond beginsel van bestuur in ons Rijk is, geen onderscheid te maken tusschen Hollander, Schot of Engelschman, maar hen allen gelijkelijc te beschouwen als getrouwe onderdanen van de Koningin.

Er is geen enkele kolonie in het geheele Keizerlijk gebied, die niet in opstand zou komen, indien wij ons het recht aanmatigden ons in haar binnenlandsch bestuur te mengen op grond van onze opperheerschappij. Zelfs betuigt Chamberlain met al zijn praten over oppermacht, dat hij in Zuid-Afrika de zich zelf besturende kolonie Natal niet kan dwingen het burgerrecht te verleen aan hare Majesteits inlandsche onderdanen. Slechts wanneer het betreft een vrije en onafhankelijke Republiek, durft hij het burgerrecht te vragen in naam van die opperheerschappij.

Oorlog uit heerschzucht is een oorlog om een droombeeld, een bloedorstig droombeeld, en niemand zou eerder zich verzetten tegen elke poging om hun dien op te dringen dan de Uitlanders zelf, zoodra zij stemrecht zouden hebben.

(5) GELIJKE RECHTEN.

Oorlog te voeren om opperheerschappij is dus onzin. Wat dan te denken van een oorlog om gelijke rechten? Wij zijn allen voor gelijke rechten, zelfs in Engeland, waar een Hoogerhuis bestaat als een soort van oligarchische Eerste Volksraad, tot welks verkiezing geen enkele burger een stem heeft; maar laat ons de zaak nader onderzoeken. Waar komt deze roep om gelijke rechten op neer?

Het is in geen een deele een roep om gelijke rechten voor de burgers van den Staat, maar van naturalisatie van vreemdelingen. Transvaal geeft slechts zooveel minder «gelijke rechten» als het tijdperk om burgerrecht te verkrijgen langer is dan dat van andere Staten, en het is niet de kwestie of Hollanders al dan niet gelijke rechten geven aan Britten, want dezelfde uitsluiting is van kracht als het geldt de Hollandsch Britsche onderdanen van de Kaap en Natal. Gelijke rechten bestaan in Transvaal en het is enkel een kwestie van langer of korter termijn voor naturalisatie van vreemdelingen, niet de kwestie van recht in het algemeen.

Maar dit punt buiten beschouwing latende, en aannemende dat «gelijke rechten» beteekent, het verlenen van burgerrecht aan vreemdelingen, laat ons zien hoe dan de zaak staat.

In geheel Zuid-Afrika, in Kaapland, waar de Hollanders bijna twee tegen een in de meerderheid zijn, in den Vrijstaat, waar zij volstrekt de meerderheid hebben, zoowel als in Natal en Rhodesia is het beginsel van gelijke rechten algemeen geldig. Er is slechts één Staat, waar de heilzame regel nog niet is toegepast. Die Staat is Transvaal. Daar overleeft het beginsel van beperkte staatkundige rechten voor een ras als een reliquie van een vroeger geslacht. Het is een anachronisme, voornamelijk voortkomende uit drie oorzaken. Vooreerst de persoonlijkheid van een oud man van vijf en zeventig jaar; ten tweede het ongeduld en de aanmatiging der Britten; en ten derde het bestaan van goudvelden aan den Rand. Komt Krüger te overlijden, dan zal het systeem vervallen, waarmee hij is opgegroeid. Zelfs bij het leven van Krüger, indien wij hem behoorlijk behandeld hadden in plaats van hem te dreigen met vernietiging, hem den eenen dag bedreigend met een ultimatum en den volgenden dag met plundering, zouden wij het gebeurde hebben kunnen voorkomen. Zelfs na al wat geschied was, werd bij eene eenvoudige samenkomst met de Hooge Afgevaardigden het tijdperk van veertien jaar om het burgerrecht te verkrijgen opgegeven, en werd het gegund aan alle Uitlanders die zeven jaar in de Republiek waren geweest. Het goudveld, hoewel het de menigte aantrok, wier inval de Boeren er op bedacht deed zijn om hun Republiek te beschermen, zou onvermijdelijk mettertijd de landelijke oligarchie der Boeren vernietigd hebben.

De ongelijkheid, die er in Transvaal nog onder de rassen bestaat, is daarom een voorbijgaand verschijnsel. Een weinig geduld en Krüger zal tot zijne vaders worden vergaderd. Met een weinig volhardenden drang zouden de Uitlanders eene beslissende stem gehad hebben, zoowel in den Volksraad als bij de Presidentsverkiezing. Indien de oude fabel van de twist tusschen de zon en de wind, wie het eerste den reiziger zou dwingen om zijn jas uit te trekken, door onze gezaghebbenden ter harte ware genomen, zou reeds lang geleden gelijkheid van rechten voor alle blanke rassen langs behoorlijken weg in Transvaal verkregen zijn, zooals die in den Vrijstaat bestaat. Dat ongelijkheid zoo lang is blijven bestaan, is een natuurlijk gevolg van de voortdurende bedreiging, dat hun on-

afhankelijkheid zou worden vernietigd. Het pogen om gelijkheid af te dwingen door geweld is zelfmoordend; men kan even goed beproeven ananassen rijp te doen worden door middel van sneeuwstormen. Er is niets in het karakter van den Hollander, dat gekant is tegen gelijke rechten. De Hollanders waren in de oude wereld de baanbrekers voor vrijheid en gelijkheid. In den Vrijstaat, waar geen goudveld als magneet werkt op alle gelukzoekers der aarde, hoort men geen klachten over ongelijkheid. In Transvaal, en in Transvaal alleen, heeft het beginsel van ongelijkheid een tijdelijk onderkomen gevonden. Doch de onweerstaanbare kracht der gebeurtenissen, de wet van vooruitgang, de toestanden in de omliggende landen zouden er onvermijdelijk toe geleid hebben om het anachronisme der Boeren-oilgarchie te doen verdwijnen als een ijsbank in de Golfstroom. Maar neen! De verdedigers van Britsche opperheerschappij onder het masker van een kruistocht voor gelijke rechten zijn nu van plan te vuur en te zwaard in Transvaal te vallen om de Britten de gelegenheid te geven de Boeren te overheerschen.

Heeft ooit eenig sterfelijk oog zulk een reusachtig vertoon van huichelarij aanschouwd?

(6) WRAAK OVER MAJUBA.

Dit is de werkelijke en openlijk erkende beweegreden van de menigte. Denk om Majuba! is de vereenigingskreet van het gepeupel, dat de openbare meetings verstoort. Het is het bezielend wachtwoord, waarmede onze soldaten naar het oorlogsveld vertrekken. Omdat twintig jaar geleden een dapper handvol Britsche soldaten verslagen werd in een eerlijk gevecht, laten wij de bloedhonden van ons leger op de Boeren los! Is er ooit een meer onwaardige beweegreden geweest om de edele woede van een groot volk op te wekken! Hoe wij ook mogen denken over dezen oorlog, niemand kan ontkennen, dat van de meesten, die er in juichen, de aandrif is wraak. Wij behoeven hiervan niet meer te zeggen, dan dat een oorlog uit wraak zedelijk gelijk staat met een moord op groote schaal.

(7) OVERDREYEN VREES.

Ik kom nu tot de laatste en de treurigste van al de voorwendsels, die tot den oorlog tegen Transvaal worden aangevoerd. De wolf, zoo zegt men ons, moet wel het schaap opeten, want zoo hij het schaap niet verslindt, zal het schaap hem onvermijdelijk verslinden. Met andere woorden, het meest verachtelijke net van leugens, waarachter de oorlogspartij zich tracht te verschuilen, is de wonderlijke bewering dat 30.000 herders van Transvaal zouden samenspannen om de Britsche heerschappij omver te werpen. Ik heb menschen, die overigens hun gezond verstand hebben, ernstig hooren beweren dat de Transvalers van wier onwetendheid en bijna ongelooflijke domheid wij elken dag hooren, het plan hebben om het Britsche Rijk in Afrika te vernietigen en Kaapstad te herscheppen in een Hollandsch Portsmouth, van waar een machtige Hollandsche vloot onze opperheerschappij ter zee zou naar de kroon steken! Waarlijk, er schijnt geen grens te zijn aan het vermogen van zelfbegoocheling van den menschelijken geest. De dapperste vechthaan kan hulpeloos verlamd worden door eenvoudig een krijtstreep vóór hem op den grond te trekken, en zoo schijnen er ook Engelschen te zijn, die vatbaar zijn voor verlamming van hun verstand door even onbeduidende oorzaken. De menschen, die geloof hecchten aan de leugens van Titus

Oates, en zij, die de nachtmerrie krijgen bij de gedachte aan Jezuitische samenzweringen, moeten op eene lijn gesteld worden met hen, die geloof hechten aan het opgeblazen schrikbeeld van politieke bangmakers — een Pan-Afrikaansch-Hollandsch complot om eene Hollandsche Republiek te stichten op de bouwvallen van het Britsch Zuid-Afrikaansche Rijk! Wij hebben allen de schouders opgehaald over de dwaze angst der Franschen, die huiverden bij de gedachte aan een Dreyfus-Syndicaat. Maar de Joden en hunne millioenen zijn ten minste eene onmiskenbare werkelijkheid, waarbij vergeleken dat Hollandsch Complot een vage nachtmerrie is van een kwaadsappigen Jingo.

Dat er wel eens Hollanders zijn geweest, die droomden van een groot Statenverbond onder bescherming van de Engelsche vlag, dat dan overwegend Hollandsch zou zijn, evenals Quebec overwegend Fransch is, valt niet te ontkennen; wij zouden laag op hen neêrzien als zij zich niet wel eens vermeidden in dergelijke politieke droomerijen. En meer nog, wij hebben niet het minste bezwaar tegen de verwezenlijking hunner droomen, indien het blijkt dat hun dat overwicht toekomt, indien zij het in de Kaap-Kolonie winnen door te bewijzen dat zij betere werklieden, betere Staatslieden en numeriek sterker zijn dan de Engelschen.

Wij hebben evenmin bezwaar tegen de Hollandsche suprematie in Afrika, indien de Hollanders de meerderheid vormen, als wij bezwaar hebben tegen de Fransche suprematie in Oost-Canada. Indien zij de meerderheid vormen, is het dan hun schuld, dat zij de meerdere zijn, en hoe kunnen wij dat verhinderen tenzij door hen uit te roeien of hun het recht op Parlementair bestuur te ontzeggen? Wat ons te doen staat, dat is een weinig vertrouwen te hebben in de kracht van ons ras en in de gezonde beginselen van een democratisch Bestuur. Maar de oorlogspartij, die geen ander voorwendsel kon vinden, kan niets anders doen dan zich te verschuilen achter de bewering, dat het Engelsche ras en het Engelsche Rijk zoo afgeleefd en zoo zwak zijn, dat wij slechts hopen kunnen Zuid-Afrika te behouden door bij iedere gelegenheid, met of zonder voorwendsel, eenige duizenden Hollandsche mede-onderdanen in de pan te hakken.

Is er één eerlijk man, die Zuid-Afrika door zulke middelen zou willen behouden?

Zij, die voorbedachtelijk den oorlog op zulke gronden bepleiten behooren niet den scepter te voeren over een Rijk, maar behooren tehuis op de galeien van den moordenaar.

HOOFDSTUK VI.

DE GESCHIEDENIS DER ONDERHANDELINGEN.

Ik beroep mij op eerlijke mannen, die in twijfel zijn of deze oorlog rechtvaardig is. Ik wil daarom alles doen wat in mijn vermogen is om de zaken zoo eenvoudig en helder mogelijk uiteen te zetten, en daarbij mijne lezers omtrent elk punt verwijzen naar de oorspronkelijke bronnen,

waaruit ik geput heb. Ik denk, dat ieder, die zich de moeite wil geven, deze regels te lezen, ten minste eene heldere voorstelling zal hebben van de geschilpunten, die aanleiding hebben gegeven tot den oorlog. Hij zal zich zelven eene meening kunnen vormen, in hoever zij het afbreken van de onderhandelingen wettigden. Ik bepaal mij tot het verstreken van de gegevens, waarop hij zijn oordeel kan gronden. Ik kan alleen een beknopt overzicht of een uittreksel geven, maar daar ik overal de officieele stukken aanhaal, kan de lezer zelf de juistheid van die aanhalingen nagaan.

Men mag aannemen, dat de zaak begon met Milner's depeche van den 5^{en} Mei, waarin hij beweerde dat de eisch van het burgerrecht «het eenige middel» was, dat «al dat kwaad tot den wortel zou uitroeien.»

De hoofdzaak in zijne depeche was de verklaring dat

„Het schouwspel van duizenden Engelsche onderdanen, voortdurend in een toestand van Heloten gelaten, onophoudelijk gesard door onloochenbare grieven en te vergeefs de tusschenkomst van Hare Majesteits Regeering inroepende, den invloed en den goeden naam van Engeland en de achting voor de regeering in de Britsche bezittingen voortdurend ondermijnt” (Blauwboek, 9345, bl. 211).

Hoeveel duizenden in dien toestand van Heloten verkeerden, zegt Milner niet — omdat hij het niet weet. Eene nauwkeurige of zelfs eene approximatieve opgave van het aantal Uitlanders, die en Engelsche onderdanen en politieke Heloten waren, had zeer zeker vastgesteld moeten worden voordat men onderhandelingen opende. Maar authentieke cijfers zijn niet te verkrijgen, en zelfs tot op dit oogenblik hebben noch de Hooge Commissarissen noch de Raad der Uitlanders ons iets anders kunnen verschaffen dan vage gissingen of berekeningen, gegrond op onderstellingen omtrent het tegenwoordige aantal van hen, in wier belang wij nu oorlog voeren.

Den 22^{sten} Mei stelde Milner aan Chamberlain voor, aan President Krüger te vragen, dat de Uitlanders, die vijf jaar in het land geweest waren, het burgerrecht zouden verkrijgen, en het recht op ten minste zeven zetels of een vijfde van den Volksraad (id. bl. 24). Chamberlain vereenigde zich hiermede, maar daar hij de mogelijkheid voorzag, dat President Krüger bezwaar zou maken in zulk eene uitbreiding van het burgerrecht, opperde hij het denkbeeld, dat wij in plaats daarvan een eigen bestuur voor Johannesburg en den Rand zouden kunnen vorderen. (id. bl. 243.)

Den 31^{en} Mei begon de bespreking tusschen Milner en President Krüger te Bloemfontein. Milner stelde een burgerrecht na vijfjarig verblijf voor. President Krüger maakte bezwaar. Hij zeide:

„Begrijpt Uwe Excellentie niet, dat ik, indien ik uw voorstel aannam, in werkelijkheid mijn land zou weggeven? Ik moet rekening houden met mijn Volksraad en met mijne burgers, vooral met mijne burgers, en als ik terugkom en hen overtuigen wil, dan moet ik hun kunnen zeggen, dat ik iets heb verkregen wanneer ik iets heb gegeven.

Doch er werd hem niets aangeboden. President Krüger zeide, dat hij slechts 30.000 burgers had, hij maakte zwarigheid hen in de minderheid te laten brengen door degenen, die er dan bij zouden komen, en wier aantal 70.000 a 100.000 was (id. 9404, bl. 19). Natuurlijk was dat juist hetgeen de Uitlanders wilden. Rhodes omschreef het resultaat van die concessie in het Kaapsche Parlement bijna met dezelfde woorden als President Krüger. «De vrede zal niet verstoord worden,» zeide hij, «omdat Krüger, toegevend aan eene onweerstaanbare kracht, zich zal

onderwerpen, en verplicht zal wezen om feitelijk Transvaal in de handen van de Uitlanders over te leveren.»

«In werkelijkheid mijn land weggeven,» zegt Krüger.

«Feitelijk Transvaal in de handen van de Uitlanders overleveren,» zegt Rhodes.

Hier is men het tenminste volstrekt over eens, wat het gevolg van het verleenen van het burgerrecht na vijfjarig verblijf zou wezen en wat men er mede bedoelde.

Het was een voorstel om het bestuur van de Boeren omver te werpen en de Regeering van Transvaal in handen van de Uitlanders te geven. In 1896 gaf Chamberlain toe, dat «er eenige juistheid was in de opmerking dat voor Krüger een uitgebreid burgerrecht zooveel beteekende als een staatkundige zelfmoord, en daarom had hij zelfregeering voor Johannesburg voorgesteld, een voorstel dat hij in Mei van dit jaar op nieuw gedaan had. Maar hij voegde bij dit voorstel de werk, dat President Krüger gelijk zou hebben als hij het verwierp indien hij dacht dat het zijn positie in gevaar zou brengen.

«De kwestie is, of President Krüger van meening is, dat het inwilligen van dit voorstel de veiligheid van het Tranvaalsch Gouvernement in gevaar zou brengen... Is zulks zijn gevoelen, dan zou zijne weigering ten eenenmale gerechtvaardigd zijn.»

Sir Alfred Milner heeft in zijn gesprek met President Krüger getracht hem op dat punt gerust te stellen. Hij zeide, toen hij het voorstel deed tot stemrecht na vijf jaar:

Ik moet op twee zaken letten. Ik moet de vooroordeelen der oude burgers ontzien. Ik weet zeer goed, dat, zelfs wanneer ik er in slaagde den President zelve volkomen te overtuigen, het hem toch uiterst moeilijk zou zijn de bevolking die overtuiging te doen deelen. Daarom moet ik tegelijkertijd iets anders voorstellen, waardoor het den Burgers glashelder wordt dat ze geen gevaar loopen overstemd te worden. (Ib. p. 51).

Hij is er ongelukkigerwijs niet in geslaagd President Krüger te beduiden, dat dit gevaar voor de burgers niet bestond.

Indien Uwe Excellentie de moeilijkheid maar begrijpen wilde en in aanmerking nemen hoe klein het aantal onzer burgers is. Zij hebben hun land met hun bloed gekocht, en zouden te eenenmale overstemd worden, wanneer Uw voorstel werd aangenomen.

Zijne Excellentie. — Door mijn plan zouden zij niet worden overstemd.

President. — Ik ben van het tegendeel overtuigd. De anderen zouden over het geld kunnen beschikken en wij zouden niets meer hebben in te brengen. (H. p. 41.)

Na langdurige aarzeling bood President Krüger ten slotte aan, de vriendschappelijke voorstellen van Milner halverwege tegemoet te komen. Hij bood aan, den termijn van 14-jarig verblijf terug te brengen tot 7 jaren, mits het hem vergund zou zijn de concessies te beperken in alle gevallen, opgegeven door Disraeli bij zijne eerste herzieningswet op de verkiezingen voor de Gemeenteraden. Krüger is een typisch behoudsman en hij koos denzelfden weg, dien de Tories bij ons altoos ingeslagen hebben, wanneer er kwestie was van kiesrechtsuitbreiding. Hij ging ontwijkend te werk, verzette zich eerst tegen alles, sloeg dan niets betekenende concessies voor, om ten slotte, als men hardnekkig volhield, toch toe te geven. Ongelukkig was zelfs zijne meegaandheid niet in staat hem tegen zijne vijanden te beschermen.

De beperkingen, waardoor Krüger de waarde van zijn aanbod bedierf, waren de volgende (id. bl. 52):

In de eerste plaats zou elke nieuwe aankomeling verplicht zijn zich binnen 14 dagen na zijne aankomst te laten inschrijven. In dat geval kon hij na verloop van twee jaren worden genaturaliseerd, indien hij voldeed aan de volgende voorwaarden:

1°. Kennisgeving binnen 6 maanden van het voornemen zich te laten naturaliseeren.

2°. Inschrijving gedurende twee achtereenvolgende jaren.

3°. Verblijf in het Zuidelijke gedeelte van de Zuid-Afrikaansche Republiek gedurende dat tijdsverloop.

4°. Niet gebukt gaan onder een onteerend vonnis.

5°. Bewijs van gehoorzaamheid aan de wetten: geen aanslag tegen het bestuur of de onafhankelijkheid.

6°. Bewijs van volkomen burgerschapsrechten en verkiezingsrecht in het vroeger bewoonde land.

7°. Bezit van ongehypothekeerde onroerende goederen ter waarde van 150 pd. st. of het bewonen van eene woning, wier huurwaarde 50 pd. st. bedraagt, of een jaarlijksch inkomen van minstens 200 pd. st.

8°. Eene eedsaflegging, zooals die in den Oranje-Vrijstaat wordt gevorderd.

Vijf jaren na de naturalisatie zouden zij aanspraak hebben op het volle burgerrecht indien zij voldaan hadden aan de volgende voorwaarden.

1°. Voordurende inschrijving gedurende die vijf jaren.

2°. Onafgebroken verblijf gedurende dat tijdperk.

Lieden, die zich vóór 1890 in Transvaal gevestigd hadden en zich binnen zes maanden na de inwerking treding der nieuwe wet, lieten naturaliseeren, zouden het volle burgerrecht kunnen verkrijgen twee jaren na hunne naturalisatie. President Krüger verklaarde, dat dit de uiterste grens was, waartoe hij zou kunnen besluiten. Milner weigerde natuurlijk een burgerrecht na 7 jaren op die voorwaarden aan te nemen. De onderhandeling brak af en beide partijen keerden huiswaarts.

Krüger ging naar Pretoria en den 12^{den} Juni stelde hij een wet op het burgerrecht voor, bepalende negen jaren voor de reeds gevestigde Uitlanders en zeven jaren voor de nieuwe aankomelingen (id. C 9415 p. 240). Ook stelde hij voor, de concessie te beperken volgens de bepalingen, die de Opper-Commissaris niet had goedgekeurd. De wetsvoordracht werd door den Volksraad in behandeling genomen even als zulks het geval geweest was met de herzieningswet van Disraëli door het Lagerhuis. Onder den invloed der Hollanders uit de Kaap-Kolonie en van den Oranje-Vrijstaat wijzigde de meerderheid van den Volksraad het wetsontwerp; zij stelden den termijn zoowel voor de ingezetenen als voor de nog komenden op zeven jaar en schrapten eenige van de beperkingen en condities, waardoor de wet alle waarde zou hebben verloren.

Op den 17^{den} Juli zeide Chamberlain terwijl hij sprak over de wet aan den Volkraad voorgesteld en door dezen aangenomen:

»Deze voorstellen gaan verder dan vroegere concessies, en brengen het verschil tusschen Milner en President Krüger op slechts twee jaren. Gelukkig schijnt ieder nieuw ontwerp een vooruitgang te zijn in vergelijking met het vorige, en de Regeering van Hare Majesteit hoopt, dat het laatste een basis mag worden voor eene schikking op de grondslagen, door Milner te Bloemfontein voorgesteld.»

Het eenige noodige was, volgens zijne verklaring, «eene deugdelijke en onmiddellijke vertegenwoordiging van de Uitlanders, welke hen in staat zal stellen hunne inzichten en grieven aan den dag te brengen, hun te verzekeren, dat de openbare meening ook door hen zal worden

geleid en mogelijk na verloop van tijd herstel van geleden onrecht te verkrijgen.

Chamberlain stelde toen voor, dat de beide Gouvernemen ten eene gemengde Commissie van onderzoek zouden benoemen om te bepalen in hoeverre de nieuwe wet in staat zou kunnen zijn, om den Uitlanders die deugdelijke en onmiddellijke vertegenwoordiging te verzekeren, waar Milner zoo op aandrong.

De Boeren hadden hoegenaamd geen zin in een dergelijken voorslag. Zij hadden nog de treurige herinnering, hoe eene gemengde commissie van onderzoek in 1877 de inlijving der Republiek was voorafgegaan. «Zulk een onderzoek,» zeiden zij, «zou ons recht schenden op volkomen onafhankelijkheid in binnenlandsche aangelegenheden, een recht door Groot-Britannië erkend.» Conyngham Greene, onze agent te Pretoria, en Smuts, de Staatsprocureur namen de kwestie in behandeling. De uitslag hiervan was, dat Conyngham Greene beloofde, dat hij Milner zou aanbevelen het Britsche Gouvernement te bewegen tot het overnemen van een tegenvoorstel; waarbij op drie voorwaarden:

1° Geen bemoeiingen met Binnenlandsche aangelegenheden;

2° Geen aanspraak maken op suzeriniteit; en

3° Arbitrage;

de Boeren zouden zich verbinden het burgerrecht te verleen en na vijfjarig verblijf, en den Uitlanders recht te geven op acht zetels in den Volksraad;

Aangezien er verschil bestaat omtrent de beloften, die Greene aan Smuts gedaan heeft, haal ik de eigen woorden van Greene aan:

In geen enkel opzicht heb ik bij het Britsch Gouvernement aangedrongen op het aannemen of verwerpen van eenig voorstel; maar ik heb gezegd, dat ik oprecht meende en er heilig zeker van was, dat indien het aanhangige voorstel eene poging ter goeder trouw was om de staatkundige rechten van onze landgenooten voor goed te verzekeren, het Bestuur der Zuid-Afrikaansche Republiek nooit ofte nimmer zou behoeven te vreezen dat wij ons in vervolg van tijd met hunne Binnenlandsche aangelegenheden zouden bemoeien. Wat de suzeriniteit betreft, heb ik gezegd, dat ik er zeker van was, dat het Gouvernement van Hare Majesteit nooit zou kunnen en willen afstand doen van zijn recht, toegekend bij de Conventie van 1881, maar dat het hoegenaamd niet voornemens is de lichtgeraaktheid der Boeren te kwetsen, door er op nieuw officieel aanspraak op te maken, zoolang althans, als daartoe geen reden zal gegeven worden door het Bestuur der Zuid-Afrikaansche Republiek zelf. (Id. C. 9521, p. 45.)

Hieruit kan men zien, hoe onze Agent uitdrukkelijk verklaart, dat ons Gouvernement niet kan en niet wil afstand doen van de suzeriniteit ons toegekend in de Inleiding van de vervallen Conventie van 1881, alhoewel Milner vroeger zelf gezegd had:

Ik kan werkelijk niets van eenig belang zien in dit punt van geschil (dat wil zeggen de suzeriniteit). Beide partijen geven toe, dat de Conventie van 1884 duidelijk hunne wederzijdsche verhouding bepaalt. (Parlement Paper, c. 9507, p. 6.)

Dus niet de Inleiding der Conventie van 1881. Dit is ten minste de natuurlijke gevolgtrekking uit de verklaring van den Hoogen Commissaris, ten eenenmale in tegenspraak met het aandringen van Greene «op het recht ons Gouvernement toegekend door de Inleiding der Conventie van 1881.»

Dit is trouwens niet het eenige punt, waaraan wij onze aandacht moeten schenken, alvorens over te gaan tot een onderzoek naar President Krüger's aanbod van burgerrecht na vijfjarig verblijf. Alvorens dit voor

te stellen informeerden de Boeren of Chamberlain al dan niet goed zou vinden, dit aanbod te beschouwen onafhankelijk van het vroegere voorstel van eene Gemengde Commissie, die zeven jaren verblijf als minimum zou aannemen, en waarop zij, in geval hun laatste aanbod niet werd aangenomen, wenschten terug te komen. Chamberlain antwoordde per draad:

Als het Gouvernement van de Zuid-Afrikaansche Republiek zulk een voorstel deed, *zou ons Gouvernement zulks niet beschouwen als eene weigering van de vereenigde Commissie*, maar bereid zijn het naar zijne waarde te beoordeelen. (Blue Book C 9521 p. 46.)

Conyngham Greene deelde dit aan Dr Smuts mede met de volgende woorden:

Thans is het duidelijk, dat men u om uw voorstel verzoekt en nooit zou men dat gedaan hebben, wanneer men niet van plan was het aan te nemen.

En inderdaad zou deze gevolgtrekking uit het telegram van den Minister van Koloniën in alle opzichten juist geweest zijn, ware de afzender iemand anders geweest dan Chamberlain. Maar de Boeren begrepen «de nieuwe Diplomatie» niet. Zij hadden hun voorstel gedaan en het werd hun in het aangezicht terug geslingerd. Zij ontvingen den wenk met diepe smart, zoo als Reitz scheef:

Het denkbeeld van de nu mislukte regeling, die uiteengezet is in de brieven van dit Gouvernement van 19 en 21 Augustus was door den Zaakgelastigde van Groot-Britannië aan den Staatsprocureur ingegeven en werd door ons Gouvernement ter goeder trouw aangenomen en op bepaald verzoek, gelijkstaande met eene verzekering, dat het voorgestelde aanneembaar zou zijn voor het Gouvernement van Hare Majesteit.

Maar het is noodzakelijk naauwkeuriger den juisten aard van de onderhandelingen over deze kwestie te onderzoeken. Want mijns inziens moet ieder eerlijk man, die de depeches leest, tot het besluit komen, dat, als werkelijk bij den Minister van Koloniën de oprechte wensch had bestaan de zaak op vredelievende wijze te schikken, hij alles had kunnen gedaan krijgen en zelfs meer dan Milner had gevorderd. De wijze, waarop Chamberlain alle pogingen, door de voorstanders van den vrede aangewend, dwarsboomde en den oorlog onvermijdelijk maakte, zal in het volgende hoofdstuk worden medegedeeld.

HOOFDSTUK VII.

HET BURGERRECHT NA VIJF JAREN VOORGESTELD EN AFGEWEEZEN.

Het voorstel, dat de Transvaalsche Regeering in hare depeche van den 19^{en} Augustus gedaan had, noemde Milner zelf «zoo liberaal als iets wat ik voornemens was voor te stellen» (Blauwboek C 9521 bl. 62.) Dat dit zoo was, blijkt uit de vergelijking van 't geen gevraagd en 't geen aangeboden was.

gevraagd door Milner in Mei.

Burgerrecht na vijf jaren.
 Zeven Zetels in den Volksraad.
 Een minimum van een vijfde in de volksvertegenwoordiging.

Aangeboden door Krüger in Augustus.

Burgerrecht na vijf jaren.
 Acht Zetels in den Volksraad.
 Een minimum van een vierde in de volksvertegenwoordiging.

Het burgerrecht, dat President Krüger aanbood, was het volledige burgerrecht, waarin begrepen was het stemrecht niet alleen voor den eersten Volskraad maar ook voor den President en den Generaal-Opperbevelhebber (id. bl. 58). 't Is geen wonder dat Milner verklaarde, dat het zoo liberaal was als alles wat hij bereid was voor te stellen.

Dit aanbod was bepaald voorwaardelijk. Zooals Krüger aan Milner in Bloemfontein had gezegd, zijne burgers wilden er niet van hooren, alles weg te geven en niets in de plaats te krijgen. Hij stelde dus voor, dat wij hem, in ruil voor het burgerrecht na vijf jaren, het drievoudige *quid pro quo* zouden geven, dat behoorlijk uiteengezet werd in de dépêche. Om de uitvluchten en de onduidelijke wijze, waarop Chamberlain Krügers poging om tot een vergelijk te komen, beantwoordde, volkomen duidelijk te maken, zal ik de voorgestelde voorwaarden en Chamberlain's antwoord naast elkander stellen:

1°. TUSSCHENKOMST.

De Transvaalsche voorwaarden.

1. Dat Hare Majesteits Regeering zal toestemmen dat, wanneer zij thans tusschenbeiden komt, dit geen precedent zal stellen voor eene latere dergelijke handeling, en dat in het vervolg geen tusschenbeiden komen in de binnenlandsche aangelegenheden van de Republiek zal plaats hebben. (id. bl. 46.)

Van deze voorwaarde werd eene zeer belangrijke uitlegging gegeven in eene volgende depeche, gedateerd den 2^{den} September, waarin de Staatssecretaris Reitz opmerkte, dat «met betrekking tot de kwestie van interventie, deze Regeering noch gevraagd noch bedoeld had, dat Hare Majesteit's Regeering afstand zou doen van eenig recht, dat haar werkelijk toekwam, hetzij op grond van de Conventie van Londen in 1884, hetzij van eenige internationale wet, om ten behoeve van de bescherming van Engelsche onderdanen in dit land tusschenbeide te komen.» (id. bl. 53.)

Chamberlain's antwoord.

Vooreerst, wat de interventie betreft, Hare Majesteits Regeering hoopt, dat de gedane beloften en de rechtvaardige behandeling van de Uitlanders in het vervolg elke verdere tusschenkomst te hunnen behoeve onnoodig zal maken, maar Hare Majesteits Regeering kan natuurlijk geen afstand doen van de rechten bij overeenkomst bepaald. evenmin zich aan de algemeene verplichting van eene beschaafde mogendheid onttrekken om hare onderdanen in het buitenland tegen onrecht te beschermen. (id. bl. 50.)

Daar het nu uit de bovenstaande aanhalingen ten duideliijkste blijkt, dat niemand Hare Majesteit's gouvernement iets dergelijks gevraagd had, werd het er, met dit hardnekkig volhouden van de achterdochtige en

kwaadwillige houding, die in Downing Street de heerschende is, op toegelegd om de slechtst mogelijke uitwerking teweeg te brengen.

Reitz maakte bij zijne bespreking van dit antwoord de opmerking, dat de verlangde bepalingen «zoo redelijk mogelijk waren en dat zij van Hare Majesteit's Regeering geen afstand van bestaande rechten vergden, maar alleen de verzekering, dat Hare Majesteits Regeering in het vervolg voor zoo verre de Republiek betrof, zich eenvoudig houden zou aan de Conventie van Londen (1884). (Id. bl. 53).

2. SUZEREINITEIT.

2. Dat Hare Majesteits Regeering geen verdere aanspraak zal maken op suzereiniteit, daar men den strijd hierover stilzwijgend heeft laten rusten (Id. bl. 46.)

Ook dit was in de latere depeche als volgt verklaard: «Wat het vasthouden aan de suzereiniteit betreft, dat deze niet bestaat, is, zooals dit Bestuur waagt te denken, reeds zoo duidelijk vastgesteld in zijne depeche van den 16^{en} April 1898, dat het overbodig zou zijn hier de feiten, argumenten en gevolgtrekkingen te herhalen, die daarin opgenoemd worden. De Regeering wil alleen opmerken dat zij blijft bij hare wijze van zien, uitgedrukt in die depeche (Id. bl. 53.)

«Hare Majesteits Regeering verwijst de Regeering van de Zuid-Afrikaansche Republiek naar de tweede Paragraaf van mijne depeche van den 13^{en} Juli (Id. bl. 50.)

Deze paragraaf luidt als volgt:

«Hare Majesteits Regeering is het in het algemeen eens met de beschouwingen vervat in uwe depeche, en is niet voornemens deze vraag verder te behandelen met de Regeering der Republiek, wier bewering, dat de Zuid-Afrikaansche Republiek eene onafhankelijke Souvereine Staat is, volgens haar noch door eenige wet noch door de geschiedenis gestaafd wordt (*Parl. Papers* C 9 507. bl. 34.)

Dit was weder eene ontduiking. Wanneer Chamberlain gezegd had, dat de Inleiding van de Conventie van 1881 nooit aangehaald zou worden ter rechtvaardiging van het eischen van eenig gezag over Transvaal, dan zouden de Boeren voldaan zijn geweest. Hun argwaan was gaande gemaakt door de depeche van October 1897 waarin hij geweigerd had naar eenig voorstel tot arbitrage te luisteren. Hij had geschreven:

De verhouding van Hare Majesteit tot de Zuid-Afrikaansche Republiek is die van suzerein, die aan het volk van dat land zelfbestuur onder zekere voorwaarden heeft toegestaan; en het zou onbestaanbaar wezen met die verhouding als de regeling van de voorwaarden, waarbij zij dat zelfbestuur aan de Republiek verleende, aan arbitrage werden onderworpen. (Depeche van 16 October 1897, *Parl. papers* C. 9507, bl. 16).

Het was bij het rechtvaardigen van hun verlangen naar arbitrage, dat de Boeren de uitdrukking onafhankelijke souvereine Staat gebruikten, die terstond door Chamberlain werd aangegrepen met het doel om den eisch te ontwijken, dat wij het bestaan van de suzereiniteit van 1881, die iedereen sedert 1884 dood en begraven waande, niet weer zouden te berde brengen.

3. ARBITRAGE.

3. Dat arbitrage, waarvan elk vreemd element moest worden uitgesloten, toegestaan zou worden zoodra het wetsvoorstel betreffende

3. De Regeering neemt genoegen met eene bespreking van den vorm en de inrichting van een hof van arbitrage, waarbij vreemden en

het Burgerrecht zou zijn aangenomen. Zij wenschten evenwel te weten of het Gouvernement geneigd was toe te staan dat burgers van den Oranje-Vrijstaat tot leden van een hof van arbitrage zouden kunnen verkozen worden. Ook op welke onderwerpen al dan niet arbitrage zou kunnen worden toegepast — daar het doel was te streven naar eene onderlinge vereffening van alle geschilpunten in het tegenwoordige zoowel als van die, welke in de toekomst zouden kunnen oprijzen. (Blauwboek C. 9521 bl. 46.)

vreemde invloeden zouden buitengesloten worden. Ook moet Hare Majesteits Regeering er de Regeering van de Zuid-Afrikaansche Republiek aan herinneren, dat er tusschen de beide gouvernementen nog andere geschilpunten bestaan, die niet uitgemaakt zullen worden door het verleenen van politieke vertegenwoordiging aan de Uitlanders, en die geen geschikte onderwerpen zijn om door arbitrage te worden beslecht. (Id. bl. 50)

Met hoeveel tegenstribbeling het beginsel van arbitrage ook werd aangenomen, de Boeren trachtten het zooveel mogelijk in hun voordeel beslist te krijgen, blijkbaar in de meening, dat zij eerder op dit punt dan op de andere tot eene schikking zouden kunnen komen. Maar Chamberlains antwoord beschouwden zij als een verwerping van hun voorstel. De buitengewone tegenzin, waarmede het ontvangen werd, kon hen bezwaarlijk tot eene andere gevolgtrekking leiden. Dit is zeker niet het soort van antwoord, dat zij verwachtten op hun aanbod om volkomen en onbedingd meer te geven dan al hetgeen wij met betrekking tot het burgerrecht geëischt hadden.

Toen de Boeren zagen, dat men hun het voorstel, hetwelk zij gedaan hadden, in het aangezicht wierp, kwamen zij op den oorspronkelijken voorslag van Chamberlain terug, en namen de Gemengde Commissie met het zevenjaars Burgerrecht aan. Maar in plaats van deze met tegenzin gegeven inwilliging met ingenomenheid te ontvangen, trok Chamberlain zijne eigen voorstellen in, en verwierp die, toen ze door President Krüger werden aangenomen!

Terwijl het niet aannemen van Krügers voorwaarden het onmiddellijk verleenen van het burgerrecht na vijf jaren belette, verhaastte de verwerping door Chamberlain van zijn eigen voorstel om eene Commissie te benoemen tot het bespreken van de verleening na zeven jaren, het uitbreken van den oorlog.

Dit is eene zaak, die zoodanig het levensbeginsel van den strijd raakt, dat ik op het gevaar af van in herhalingen te vallen, al de voornaamste punten, die er op betrekking hebben, in geregelde volgorde zal mededeelen.

HOOFDSTUK VIII.

DE GEMENGDE COMMISSIE AANVAARD EN VERWORPEN.

Het is der moeite waard deze zaak meer van nabij te bezien, want zij beheerscht geheel en al de gevoerde onderhandelingen. Ik zal

daarom woordelijk de depeches over dit onderwerp citeeren, waaruit blijken zal, dat, zoo men President Krüger gemis aan duidelijkheid in zijn antwoord kan ten laste leggen, dit voor een groot deel gerechtvaardigd wordt door de zonderling ingewikkelde wijze, waarop hem het voorstel van de gemengde Commissie gedaan werd.

Toen President Krüger zijne nieuwe burgerrecht-wet bij den Volksraad indiende, en deze in liberalen zin was geamendeerd, zette Chamberlain zich op 27 Juli neer in het Colonial Office en schreef eene lange depeche aan Milner. In deze depeche zeide hij, dat het voor Hare Majesteits Regeering eene voldoening was te vernemen dat de Volksraad nu toegetreden was tot den maatregel, bestemd om dadelijk burgerrecht te verleen en evenzoo ook aan hen, die sedert zeven jaren in de kolonie gevestigd waren en evenzoo ook aan hen, voor wie die termijn eerst later zou verstreken zijn.

«Dit voorstel», zeide Chamberlain, «is een stap voorwaarts na vroegere concessies, en er blijft dus slechts een verschil van twee jaren tusschen U en President Krüger, voor zooveel het burgerrecht daarbij betrokken is.» (Blauwboek C 9518 pag. 10) Hij deed vervolgens uitkomen, dat alles afhing van de voorwaarden, aan de aanvaarding en uitoefening van het burgerrecht verbonden, en ging toen verder als volgt:

Hare Majesteits Regeering rekent er op dat de President nu hij is toegetreden tot het beginsel, waarop zij heeft gestreden, bereid zal zijn tot nadere overweging van elk onderdeel van zijn voorstel, dat als een mogelijk hinderpaal tegen het volledig bereiken van het beoogde doel kan worden aangewezen. Zij vertrouwt daarom, dat vele van de voorwaarden, waaraan men heeft vastgehouden, zullen worden herzien en de gestelde termijn van verblijf verder zal worden ingekort, dewijl, in den tegenwoordigen vorm, de voorwaarden van naturalisatie in Transvaal, nadeeliger zijn dan in andere beschaafde landen.

Hare Majesteits Regeering neemt aan dat de nu aan de Uitlanders gedane concessies ter goeder trouw bestemd zijn hen eene schrede nader te brengen tot de gelijkheid die in 1881 werd toegezegd; maar de punten, die hij het Gouvernement der Zuid-Afrikaansche Republiek alsnog met aandrang in overweging heeft te geven, zijn van groot belang en vereischen eene nadere bespreking tusschen de beide Regeeringen. Die punten bevatten ingewikkelde details en vraagstukken van technischen aard, en Hare Majesteits Regeering is geneigd te gelooven dat de meest geschikte wijze van die te behandelen zou zijn dat zij allereerst werden besproken door gedelegeerden, door U en het Gouvernement der Zuid Afrikaansche Republiek benoemd, die van den uitslag hunner beraadslaging rapport zouden uitbrengen, en hunne voorstellen onderwerpen aan U en het bedoelde Gouvernement.

Na de reeds aanbevolen bespreking door gedelegeerden, van de details en technische bijzonderheden, vervat in de punten, waarop Hare Majesteits Regeering bij het Gouvernement der Zuid-Afrikaansche Republiek in zake der politieke vertegenwoordiging der Uitlanders, ter overweging wenscht aan te dringen, kan het gewenscht zijn dat gij met President Krüger tot een vergelijk tracht te komen, door nadere persoonlijke conferentie over de te volgen gedragslijn, in overeenstemming met het door hen in te dienen rapport. (Id. bl. 12.)

Maar het voorstel eener Gemengde Commissie werd aan de Transvaalsche Regeering eerst later voorgelegd. Den 31^{en} Juli, kreeg Milner van Chamberlain de instructie, President Krüger uit te noodigen tot benoeming der Gemengde Commissie. Deze uitnoodiging werd den 1^{en} Augustus door Milner aan de Tranvaalsche Regeering toegezonden in de navolgende bewoordingen:

Hare Majesteits Regeering machtigt mij den President der Zuid-Afrikaansche Republiek uit te noodigen gedelegeerden te benoemen ter bespreking met gede-

legeerden, door mij in het belang van Hare Majesteits Regeering aan te wijzen, van de kwestie, of aan de Uitlanders onmiddellijke en zelfstandige vertegenwoordiging zal worden gegeven bij burgerrechtwat, onlangs door Volksraad aangenomen, met andere maatregelen daaraan verbonden, zooals uitbreiding van zetels; en, zoo niet, welke toevoegsels of veranderingen ter bereiking van dat doel zullen noodig zijn. Bij die bespreking dient voorop te staan, dat de gedelegeerden van Hare Majesteits Regeering vrij moeten zijn al zoodanige voorstellen te doen als dienstig kunnen zijn om de maatregelen in kwestie te verbeteren en de verwezenlijking van het beoogde resultaat te verzekeren. Persoonlijk wensch ik hierbij te voegen dat ik ernstig hoop Gouvernement Zuid-Afrikaansche Republiek dezen voorslag zal aannemen en wij kunnen overgaan tot bespreking der zamenstelling van bedoelde Commissie, wijze van handelen, en dadelijke bepaaling van plaats van samenkomst. Regeering Zuid-Afrikaansche Republiek zal, vertrouwd ik, met mij eens zijn dat, als voorstel van Hare Majesteits Regeering is aangenomen, het onderzoek zoo spoedig mogelijk dient plaats te hebben. (Id. bl. 30).

Het was in antwoord op deze uitnodiging dat President Krüger zijn tegenvoorstel deed. Den 15^{en} Augustus deed Milner aan Chamberlain twee telegrammen toekomen van Greene, waarvan het eerste begint «De Zuid-Afrikaansche Republiek zal mij schriftelijk doen weten dat zij bereid is aan Hare Majesteit's Regeering de volgende voorstellen te doen, onder beding dat Hare Majesteit's Regeering geneigd is niet vast te houden aan haren eisch betreffende de voorgestelde Gemengde Commissie van Onderzoek naar de politieke vertegenwoordiging der Uitlanders.» In het tweede telegram, den zelfden dag afgezonden, werd dit nog breedvoeriger uiteengezet. Green meldde dat hij den Staatsprocureur gezegd had, dat Hare Majesteit's Regeering aan de Uitlanders beloften had gedaan, dat zij gehouden zou zijn hunne eischen te handhaven en daarvoor, zoo noodig, geweld te gebruiken. (Blauwboek C. 9521 pag. 45.)

De eenige kans voor de Zuid-Afrikaansche Regeering was onmiddellijke onderwerping aan het Bloemfontein-minimum. Daarop vertrok de Staatsprocureur maar kwam den volgenden dag terug met het aanbod van burgerrecht na 5 jaren, onder voorwaarden, die «ik beloofde», zegt Greene, «bij U ter goedkeuring door Hare Majesteit's Regeering aan te bevelen, waartegen het voorstel van een gemeenschappelijk onderzoek kon worden losgelaten.» Er moesten nog andere onderhandelingen gevoerd zijn, die niet in het Blauwboek voorkomen, want op 17 Augustus bericht Milner aan Chamberlain dat hij aan Greene het volgende antwoord heeft gezonden:

Ik heb Britschen Agent last gegeven als volgt, als een eersten stap:

Wanneer de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek de uitnodiging tot een gemeenschappelijk onderzoek, door Hare Majesteits Regeering ter sprake gebracht, mocht beantwoorden door het doen van formeele voorstellen in uw telegram omschreven, dan zou die handeling door Hare Majesteits Regeering niet worden beschouwd als eene weigering van haar aanbod, maar zij zou bereid zijn het antwoord van het Gouvernement der Zuid-Afrikaansche Republiek naar verdienste in overweging te nemen. Wees zoo goed Staatssecretaris te spreken en hem overeenkomstig in te lichten. (Id. bl. 46.)

Nadat de Zuid-Afrikaansche Regeering de stellige verzekering had ontvangen dat haar tegenvoorstel niet zou beschouwd worden als een afslaan der uitnodiging tot een Gemeenschappelijk Onderzoek, zond Staatssecretaris Reitz aan Milner een schrijven, waarin dit voorstel werd belichaamd. Dit was gedateerd op 19 Augustus, maar, per post verzonden, bereikte het Milner niet voor den 22^e toen het gevolgd werd door een telegram van den Staatsprocureur, waarbij het voorwaardelijk karakter van het voorstel in het licht werd gesteld. Toen Chamberlain dit tegen-

voorstel ontving telegrafeerde hij aan Milner met order de depeche van 27 Juli door te zenden en werd die door de Boeren ontvangen op 23 Augustus, twee dagen nadat zij hun tegenvoorstel hadden ingediend. (Idem pag. 48.)

Daarna verwierp Chamberlain op 28 Augustus het voorgestelde en verlangde in plaats van het oorspronkelijk plan eener gemeenschappelijke Commissie. dat het onderzoek aan den Britschen Agent te Pretoria zou worden opgedragen. Hij schreef:

Hare Majesteits Regeering kan de bezwaren niet inzien, door het Gouvernement der Zuid-Afrikaansche gemaakt tegen eene gemeenschappelijke Commissie van onderzoek der ingewikkelde details en technische vraagpunten, waarvan het practisch resultaat der voorstellen afhankelijk is. Hare Majesteits Regeering is echter bereid te handelen in overeenstemming met den Britschen Agent, die, bijgestaan door andere door u te benoemen personen, het onderzoek zal instellen, noodig om haar te overtuigen dat het gewenschte resultaat zal worden bereikt, en, in geval van niet slagen, haar in staat te stellen die voorstellen te doen, welke het Gouvernement der Zuid-Afrikaansche Republiek zich bereid verklaard heeft in overweging te nemen. Hare Majesteits Regeering neemt aan dat door het Gouvernement der Zuid-Afrikaansche Republiek aan den Britschen Agent alle tegemoetkoming zal worden verleend, en wenscht als hare meening uit te spreken dat het onderzoek gemakkelijker en korter zijn zal, wanneer het Gouvernement der Zuid-Afrikaansche Republiek besluiten wil, in alle toekomstige wetten de ingewikkelde voorwaarden van inschrijving, aanspraken en gedrag weg te laten, waarmede vroegere voorstellen gepaard gingen en die hare werking ten goede volkomen zouden vernietigd hebben.

Hare Majesteits Regeering hoopt dat het Gouvernement der Zuid-Afrikaansche Republiek haar voorstel, gegrond op het rapport van het onderzoek door den Britschen Agent, zal afwachten alvorens eene nieuwe burgerrechtwet bij den Volksraad en de Burgers in te dienen. (Id. bl. 50).

President Krüger had dus drie depeches voor zich over de kwestie van het onderzoek ter zake der burgerrechtwet met zevenjarigen termijn. De eerste naar tijdorde was de tweede, die de Boeren in handen kregen, en de Transvaalsche Regeering beantwoordde deze op den 2^{den} September alle drie tegelijk in eene nota, waarbij zij, kennis nemende van de verwerping van haar voorstel, zich op nieuw bereid verklaarde de gemengde Commissie van Onderzoek te aanvaardden. De zinsneden in het antwoord aan de Engelsche Regeering, die kwestie rakende, zijn de volgende:

Deze Regeering wenscht, met betrekking tot de opmerking van den Staat-Secretaris van Koloniën, dat Hare Majesteits Regeering niet kan inzien de bezwaren, door de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek gemaakt tegen eene gemeenschappelijke Commissie van Onderzoek, zooals werd voorgesteld, te kennen te geven dat de bezwaren tegen de uitnodiging vervat in de telegrafische depêche van 2 Augustus, reeds zijn uiteengezët in eene mededeeling gedateerd 12 Augustus (gisteren aan U verzonden.)

Wat betreft eene eenzijdige (in plaats van gemengde) Commissie van Onderzoek, alsnu door Hare Majesteits Regeering voorgesteld, wenscht deze Regeering zich bereid te verklaren, waar het blijken mocht dat de bestaande burgerrechtwet nog meer doeltreffend kan worden gemaakt, aan den Volksraad voorstellen te doen om die te veranderen of te verduidelijken. Wanneer zij Hare Majesteits Regeering behulpzaam kan zijn met eenige inlichting of verklaring, dan zal zij altijd bereid zijn die te geven; ofschoon het haar toeschijnt dat de gevolgtrekkingen eener eenzijdige Commissie, vooral wanneer die gemaakt zijn voordat de werking der wet deugdelijk op de proef is gesteld, voorbarig en waarschijnlijk van weinig betekenis zouden zijn.

Ofschoon zij onder geen beding iets van hare rechten kan prijs geven, zou het deze Regeering genoegen doen Hare Majesteits Regeering te overtuigen en te bewijzen dat de nu aangenomen burgerrechtwet en de uitbreiding(?) der vertegenwoordiging met vier nieuwe zetels dadelijk het voordeel zal hebben aan de Uitlanders-bevolking eene zelfstandige vertegenwoordiging te verschaffen

en dat het overigens haar voornemen is met Hare Majesteits Regeering voortdurend op voet van vriendschap te blijven. Deze Regeering, overwegende het verschil, dat, naar hare opvatting, bestaat tusschen de uitnoodiging vervat in het telegram verzonden op 2 Augustus en die, vermeld in de depeche van 27 Juli van den Staats-Secretaris van Koloniën, en verder het feit dat in de laatst genoemde wordt geconstateerd dat de meest geschikte weg ter behandeling van vraagpunten samenhangende met ingewikkelde details en kwesties van technischen aard zou zijn, dat die vooraf werden besproken door gedelegeerden door beide Gouvernemen ten benoemd, die van het resultaat hunner beraadslagingen rapport uitbrengen en hun advies respectievelijk aan beide Regeeringen zouden overleggen, en aannemende dat daarmede niet bedoeld wordt inmenging in het inwendig bestuur dezer Republiek of het stellen van eenig precedent, maar alleen het verkrijgen van inlichting en opheldering of de reeds genomen maatregelen afdoende zijn of niet, en zoo niet, om deze Regeering aan te toonen waar dit gebleken is; deze Regeering zou gaarne van Hare Majesteits Regeering vernemen hoe zij vermeent dat de Commissie moet zijn samengesteld en welke plaats en tijd der bijeenkomst wordt aangegeven. (Id. bl. 54.)

Hierop antwoordde Chamberlain dato 8 September.

Hare Majesteits Regeering kan nu niet toestemmen terug te keeren tot de voorstellen, waarvoor die, vervat in de nota van 19 Augustus bestemd zijn in de plaats te treden, vooral daar zij overtuigd is dat de wet van 1899, waarin die voorstellen eindelijk waren belichaamd, onvoldoende is om de onmiddellijke en zelfstandige vertegenwoordiging te verzekeren, die Hare Majesteits Regeering zich altijd heeft ten doel gesteld en die, zooals zij uit haar antwoord verneemt, door de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek als aannemelijk wordt erkend. Bovendien blijkt uit de voorstellen, vervat in de nota van 18 Augustus, dat de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek zelve erkend heeft dat hare vroegere aanbieding met voordeel kon worden uitgebreid, zonder dat daardoor de onafhankelijkheid der Zuid-Afrikaansche Republiek in eenig opzicht zou worden benadeeld (Id. 74).

Het onmiddellijk antwoord van het Transvaalsche Gouvernement was een protest tegen hetgeen men blijkbaar beschouwde als eene daad van kwade trouw van Chamberlain. Reitz, de Staatssecretaris van Transvaal, antwoordde in termen van bestudeerde gematigdheid, waarin duidelijk doorstraalt de verbazing en de verslagenheid der Boeren toen zij zich door Chamberlain bedrogen zagen. Reitz schreef als volgt:

En met het oog op de verzekering, gegeven door den Minister van Koloniën, dat hij bedoeld voorstel niet zou beschouwen als een weigerend antwoord op zijne uitnoodiging tot een gemeenschappelijk onderzoek gebaseerd op de bestaande burgerrechtwet en het stelsel van vertegenwoordiging voor de Witwatersrands goudvelden, kan het niet begrijpen waarom, zoodra deze uitnoodiging was aangenomen (zooals door dit Gouvernement gedaan werd bij zijne nota van 2 September), Hare Majesteits Regeering verklaart niet langer te kunnen medegaan met het onderzoek in deze zaak, tot een doel door haar zelve aangegeven.

Het is deze Regeering ook niet duidelijk op welke gronden Hare Majesteits Regeering, nadat zij kort geleden door hare uitnoodiging heeft te verstaan gegeven dat zij zonder een onderzoek niet kon uitmaken of de burgerrechtwet en de gemaakte bepalingen de vertegenwoordiging, betreffende de Uitlanders in de Zuid-Afrikaansche Republiek, onmiddellijke en zelfstandige vertegenwoordiging zou verzekeren, nu in staat is, zonder, zoover deze Regeering bekend is, enig onderzoek te hebben ingesteld, en zonder dat de wet in hare werking op de proef kan gesteld zijn, te verklaren dat de evengenoemde maatregel ontoereikend is voor het beoogde doel.

Het Gouvernement vertrouwt dat uit het voorafgaande voldoende blijken zal, dat er bij Hare Majesteits Regeering een misverstand bestaat, wanneer zij meent dat deze Regeering ooit erkend heeft het vervallen voorstel, vervat in den brief van 19 Augustus, in overweging te hebben genomen zonder de voorwaarden daaraan verbonden, en dit bij nota van 21 Augustus herhaald te hebben als

een aannemelijk voorstel, of er een voorstel van gemaakt te hebben, en veel minder nog dat deze Regeering van meening zou zijn of geweest zijn, dat haar vroeger voorstel, zonder inachtneming dezer voorwaarden, met voordeel voor het publiek kon worden uitgebreid of dat dit voor de Republiek niet met schending harer onafhankelijkheid zou gepaard gaan.

Tegen deze onwederlegbare argumenten heeft men zich nooit aan een antwoord gewaagd. Chamberlain heeft zich zelfs nooit verwaardigd een enkel woord te verspillen om zijne dubbelhartige houding te verklaren of te rechtvaardigen.

Met het oog op zijne stellige belofte om het aanbod, tijdens de overweging van een alternatief schema, aan te houden, wordt het intrekken van zijn eigen voorstel, op het oogenblik, dat de Boeren zich hadden laten vinden om het aan te nemen, beschouwd als een schurkenstreek — zelfs in Birmingham. Hoe men er in Transvaal over denkt, behoeft ons door niemand gezegd te worden.

Maar ondanks het gevoel dat zij bedrogen was, bleef de Transvaalsche Regeering bij hare verklaring, dat zij nog steeds bereid was de uitnodiging aan te nemen van Hare Majesteits Regeering tot samenstelling eener Gemengde Commissie, als bedoeld bij hare nota van 2 September.

Zij is van meening dat, wanneer er in de bestaande burgerrechtwet en in het schema van vertegenwoordiging bepalingen voorkomen, waardoor het beoogde doel kon worden verijdeld, dit de aandacht der Commissie niet zal ontgaan en dus ter kennis dezer Regeering worden gebracht.

Ten slotte blijft deze Regeering de hoop koesteren dat Hare Majesteits Regeering bij nadere overweging zal kunnen besluiten het plan te laten varen deze Regeering door nieuwe voorstellen nog meer te bemoeilijken, en nieuwe voorwaarden te stellen, en zich bereid zal willen verklaren vast te houden aan haar eigen voorstel van eene gemeenschappelijke Commissie als vroeger door den Minister van Koloniën in het Keizerlijk Parlement is aangegeven, en later aan deze Regeering voorgelegd en door haar aangenomen. Wanneer Hare Majesteits Regeering geneigd en in staat was tot dit besluit te komen, dan kon daardoor aan den tegenwoordigen staat van spanning een einde komen, de rassenhaat zou verminderen en uitsterven, de voorspoed en welvaart der Zuid-Afrikaansche Republiek en van geheel Zuid-Afrika zouden worden ontwikkeld en bevorderd, en de verbroedering tusschen de verschillende nationaliteiten in gelijke mate toenemen.

Deze uittreksels, die geheel de lange en ingewikkelde correspondentie over het vraagstuk der Gemengde Commissie innemen, bewijzen, dat de overweging van het voorstel, door Chamberlain aan de Boeren gedaan, werd uitgesteld om de bespreking van een tegenontwerp mogelijk te maken, en dat hem uitdrukkelijk tijd gelaten was, om het eerste voorstel aan te nemen tot het tegenvoorstel zou zijn afgehandeld. Onmiddellijk nadat dit laatste verworpen was, nam het Transvaalsche Gouvernement het voorstel van Chamberlain aan, alleen om het zich voor de voeten te zien werpen met een kort bescheid dat Ministers «nu niet kunnen toestemmen terug te keeren» tot voorstellen, die van hen zelven zijn uitgegaan.

Het is mijn oogmerk niet onze Regeering hard te vallen, maar ik wensch den lezer als eerlijk man af te vragen of, met het oog op de uitdrukkelijke verzekering, door Milner aan het Transvaalsche Gouvernement gegeven, dat het voorstel staande de overweging van een tegenvoorstel zou worden aangehouden, het gedrag van Chamberlain iets anders is dan een schandelijk bedrijf van sluwe fielterij, dat tot het onmiddellijke en waarschijnlijk beoogde resultaat heeft geleid dat verdere onderhandelingen onmogelijk en de oorlog onvermijdelijk werd gemaakt. Wij mogen van

meening verschillen of het wijs of dwaas was de voorwaarden te verwerpen, waarop het burgerrecht met vijfjarigen termijn werd aangeboden, maar dat was ten minste eerlijk en met open vizier gehandeld. Maar iets geheel anders is het intrekken van het voorstel tot eene Gemengde Commissie. Welke verontschuldigingen de Ministerieele satellieten ook mogen uitdenken, zij zullen er nooit in slagen de zwarte smet dezer transactie te bedekken of weg te nemen. Zij zal voor altijd op Chamberlain blijven kleven, en evenmin zal de natie ooit vergeten, dat hij dezen oorlog heeft veroorzaakt door hetgeen in de oogen der Boeren niet anders zijn kon dan eene opzettelijke daad van kwade trouw.

HOOFDSTUK IX.

HET KABINET ZAL REDDEN.

Chamberlain had dus alles bedorven. Burgerrecht na een vijfjarig verblijf, werd hem aangeboden, doch hij verwierp de kans op eene vredelievende schikking. — De Boeren namen toen zijne Gemengde Commissie aan, tot bespreking van zevenjarig Burgerrecht. Dadelijk trok hij zijn eigen voorstel in. De zaken namen zulk eene ernstige wending, dat de Ministerraad bijeen werd geroepen en eene poging, wel wat laat, werd aangewend om het kwaad, dat de Minister van Koloniën had bedreven, te herstellen.

De depeche van den 8^{sten} September was hiervan het gevolg.

Deze depeche, waarvoor het Kabinet aansprakelijk was, was waarschijnlijk door Lord Salisbury bedoeld als een stap ter verzoening. Het werd zelfs door Courtney verwelkomd als een olijftak.

't Is waar, er stonden geen vloeken in. Chamberlain's gevoelens werden in zeer passende woorden ingekleed, maar het bleven toch altijd dezelfde gevoelens.

Zoo het schijnt, hebben de Ministers zich verbeeld, dat, indien ze bewerkten, dat de Minister van Koloniën beleefd schreef, zij reeds wonderveel hadden uitgericht, en dat de Boeren na zulk een mirakel niet anders konden doen dan toestemmen, in hetgeen van hen gevraagd werd.

Maar de Boeren, die meer op den inhoud dan op den vorm van de depeche letten, zagen er tot hun spijt maar al te duidelijk eene bevestiging in van hun argwaan.

In plaats van kennis te geven van de ontvangst van het bericht der aanneming van de Gemengde Commissie, voorgesteld op den 23^{sten} Juli en aangenomen door de Boeren op den 2^{den} September, gaf de depeche kortweg te verstaan, dat het niet noodig was, de wet omtrent de zeven jaar verder te onderzoeken.

De Ministers waren tevreden, dat ze een voorwendsel hadden om ontevreden te zijn en daarom verwierpen ze hun eigen voorstel.

Verder, omdat Krüger het vijfjaars Burgerrecht had aangeboden op drie voorwaarden, verlangden zij van hem, dat hij het zonder eenige voorwaarden zou verleen, waarbij zij nog den eisch voegden, dat de Volksraad het gebruik van het Engelsch in zijne beraadslagingen zou veroorloven.

De Boeren verkeerden in den toestand van een man, die na £ 20 voor zijn buurman's paard te hebben geboden, zich plotseling door dienzelfden buurman voor den eisch ziet gesteld om bij die som nog £ 5 te voegen, terwijl hem tegelijkertijd kortweg wordt gezegd, dat, wanneer hij het geld betaald zou hebben, hij het paard toch niet zou krijgen. Deze manier van zaken doen zou zelfs den meest verstokten paardenkooper, die zijn kooper op een Yorkshire paardenmarkt weleens bedroog, doen blozen.

«Wij willen U het vijf jaars Burgerrecht geven, zeiden de Boeren, mits gij de Suzereiniteit wilt opgeven en een Scheidsgerecht in het leven roepen.»

«De Suzereiniteit laten wij niet los», was het antwoord, «en wat het Scheidsgerecht aangaat, daar zullen wij nader over spreken. Welnu, kom voor den dag met uw vijfjaars Burgerrecht en voeg daar de concessie bij, dat zoowel het Engelsch als het Hollandsch gebruikt zal worden in de vergaderingen in den Volksraad.»

De Boeren antwoordden natuurlijk:

«Wij willen eerst afwachten wat gij verder doen zult. Dit bedoelt oorlog en niets dan oorlog. Welke concessies wij ook maken, bij U is 't altijd nemen en niets in ruil geven. Nauwelijks hebben wij uwe eigen voorstellen aangenomen of gij komt weer met nieuwe opdagen, daarom kunnen wij op die manier geen zaken met U doen.»

«Waarom kunt gij ons het burgerrecht na vijf jaren niet voor niets geven, als ik zie dat gij het reeds hebt aangeboden wanneer gij er een equivalent voor in de plaats krijgt?» vroeg Chamberlain. Waarop Reitz antwoordde:

Deze Regeering kan zich niet ontveinzen, dat zij door het doen van voorstellen, vervat in haar nota van den 19^{en} Augustus, waarschijnlijk gevaar liep niet alleen dat de Zuid-Afrikaansche Volksraad er zich niet mede zou vereenigen, maar ook dat door de aanneming de onafhankelijkheid van den Staat gevaar zou loopen, door, zooals daarin werd voorgesteld, onmiddellijk aan een groot aantal Uitlanders stem te geven in de wetgeving van het land, maar zij stelt daar tegen over het voortdurende en niet te miskennen gevaar voor hare zoo hoog geschatte onafhankelijkheid, als een gevolg van de beweerde souvereiniteit door Hare Majesteits Regeering, van de tusschenkomst van die Regeering in de inwendige aangelegenheden der Republiek en van het gemis van eene goede regeling om de geschillen te beslechten tusschen Hare Majesteits Gouvernement en dat van de Republiek, en om al die redenen had zij zich voorgenomen aan den Volksraad en aan de natie voor te stellen, de kans van het gevaar dat aan haar voorstel verbonden was te loopen, ten einde de zekerheid van een grooter gevaar te vermijden.

Daar nu evenwel de voorwaarden aan het voorstel verbonden, welker aanneming de eenige reden is waarom het offer gebracht wordt, voor onaannemelijk zijn verklaard, kan de Regeering niet begrijpen op welken rechtsgrond verwacht kan worden dat zij gehouden zou zijn die concessies te doen.

Maar zelfs toen wanhoopde het Transvaalsche Gouvernement er niet aan, de ministers van Hare Majesteit een inzicht te doen krijgen in de moeilijkheden en de gevaren van den toestand. Het hernieuwde in de volgende gevoelvolle slotwoorden zijn beroep op het Engelsche gouvernement om nog eens hunne weigering om hun woord gestand te doen in overweging te nemen en de Gemengde Commissie te benoemen, die de Transvalers verklaard hadden bereid te zijn uit de hand van Chamberlain aan te nemen. Reitz schreef:

Ten slotte blijft ons Gouvernement de hoop koesteren, dat de Regeering van Hare Majesteit bij nader overleg de vrijheid zal vinden om zich los te maken van het denkbeeld tot het doen van nieuwe voorstellen aan ons Gouvernement en nieuwe voorwaarden te stellen, en dat zij zich voldaan zal verklaren met te blijven bij haar eigen voorstel tot 't benoemen van eene Gemengde Commissie,

zooals de Minister van Koloniën in het Keizerlijk Parlement het eerst heeft voorgeslagen, en daarna in overweging gegeven aan ons Gouvernement, dat het voorstel heeft aangenomen. Wanneer Hare Majesteit's Regeering bereid is en zich in staat gevoelt om deze beslissing te nemen, zou daardoor aan den tegenwoordigen toestand van spanning een eind gemaakt worden, de rassenhaat zou verzwakken en uitsterven, het welvaren en de voorspoed van de Zuid-Afrikaansche Republiek en van geheel Zuid-Afrika zouden ontwikkeld en tot bloei gebracht worden, en de verbroedering tusschen de verschillende nationaliteiten zou worden bevorderd.

Helaas, er werd voor doove ooren gepredikt. In plaats van aan die dringende smeekbede gehoor te geven, besloten de ministers eene versterking van 10.000 man uit Engeland te zenden, om gevoegd te worden bij 10.000 anderen, die toen uit Indië op weg waren, en daarop verzonden zij eene andere depeche. Inmiddels waren onze nieuwsbladen vol van oorlogzuchtige beschouwingen. Deze organen, die in nauwe betrekking stonden tot het ministerie van Koloniën spotten met het denkbeeld, dat eenige concessie op het punt van burgerrecht de kwestie tusschen ons kon oplossen. De Boeren moesten worden verslagen, President Krüger gedeemoedigd, de fortren ontmanteld en de onafhankelijkheid van Transvaal vernietigd. Terwijl de ministeriele pers tot oorlog aanhitte en den spot dreef met elk denkbeeld van eene schikking, die de Boeren niet onder den hiel van den Brit bracht, stelden de ministers eene nieuwe depeche op, voordat zij hun ultimatum in zee stuurden. Waarschijnlijk hadden de overige leden van het Kabinet eene vredesboodschap bedoeld, maar het gelukte Chamberlain er eene oorlogsbedreiging van te maken.

Morley herinnerde er onlangs aan dat er groote oorlog gevoerd zijn over een tweeklank. Nu gaan wij, zoo het schijnt, een oorlog in Zuid-Afrika voeren om een medeklinker. In de laatste depeche, die tot het Transvaalsche Gouvernement gericht werd, veranderde de invoeging van ééne letter «s» eene vredesboodschap in eene werkelijke oorlogsverklaring. Terwijl zij verzekeerden, het denkbeeld verre van zich af te werpen dat zij eenig recht beweerden te hebben tot inmenging in de inwendige aangelegenheden van de Zuid-Afrikaansche Republiek, zeiden Hare Majesteit's ministers:

Zij hebben nooit beweerd eenige andere rechten tot inmenging in de binnenlandsche aangelegenheden van de Republiek te bezitten, dan die, welke voortvloeien uit de Conventies tusschen de twee Staten enz.

Let hier wel op het gebruik maken, en niet voor de eerste maal, van het meervoudige «Conventies», in plaats van het enkelvoudige «Conventie», want in die kleine letter «s» ligt de geheele strijdvraag tusschen ons en de Zuid-Afrikaansche Republiek opgesloten. Inderdaad, het is misschien niet al te gewaagd, te zeggen, dat wanpeer Lord Salisbury, toen de depeche van den 22^{en} September aan het Kabinet was voorgelegd, in de marge van zijn proefblad had aangeteekend: «*de s doorschrappen*», de strijd tusschen de beide Regeeringen nu op den goeden weg had kunnen zijn om tot een vriendschappelijk vergelijk te komen. Ongelukkig is de «s» niet doorgeschrapt — het gerucht wil inderdaad, hetzij dan te recht of te onrecht, dat de «s» opzettelijk is ingebracht zonder medeweten van het Kabinet — en de depeche is afgezonden aan de Zuid-Afrikaansche Republiek met »Conventies» in het meervoud, om daar gelezen te worden als eene aanduiding dat Hare Majesteits Regeering besloten was de zaken tot het uiterste te drijven, tenzij Transvaal de Suzereiniteit van Engeland erkennen wilde, zooals zij vermeld wordt in de Inleiding tot de Conventie van 1881.

Tegen deze bewering van een gebrekkig omschreven recht tot interventie of suzeriniteit in de Inleiding van de Conventie van 1881 hebben de Boeren de wapens opgevat.

In plaats dat aan de Boeren gegeven werd wat zij verlangden, namelijk eene ondubbelzinnige intrekking van de suzeriniteit van 1881, bood men hun tot gedeeltelijke vereffening van de zaak, eene volledige garantie aan tegen alle mogelijke aanvallen op Transvaal, zoowel van eenig onderdeel van Hare Majesteit's bezittingen als van eenige vreemde mogendheid.

Men bood den Boeren iets aan, waar zij nooit om gevraagd hadden. Zij verlangden niet gewaarborgd te worden tegen eenige vreemde mogendheid, en wat betreft de waarborg tegen aanvallen van eenig onderdeel der Engelsche bezittingen, hoe kon men verwachten dat zij die belofte het papier waard achtten waarop zij geschreven was, wanneer zij zagen dat zij kwam van den Minister, die in 1895 deel had genomen aan het plaatsen van de troepen van Jameson op de grenzen met het doel om den opstand, dien men in Johannesburg verwachtte, te ondersteunen?

Op die depeche antwoordden de Boeren niet. De Hertog van Devonshire hield eene rede, waarin hij verzekerde, dat de Regeering niets in den zin had tegen de onafhankelijkheid van Transvaal, en Chamberlain was op hetzelfde oogenblik bezig aan het ontwerpen van de nadere voorstellen tot eene eindbeslissing, waarvan in de depeche van den 8^{sten} September gesproken werd, en die de vernietiging van de onafhankelijkheid der Zuid-Afrikaansche Republiek tengevolge moest hebben.

Ondertusschen gaven de ministers om hunne vredelievende voornemens klem bij te zetten, last aan een armeekorps om zich gereed te houden tot de verovering van Transvaal. De Reservisten werden onder de wapenen geroepen. Het Parlement werd bijeengeroepen. De depeche, die de voorstellen inhield, waarbij de Regeering haar recht tot daadwerkelijke en nauwkeurig omschreven inmenging in de Transvaalsche zaken trachtte vast te stellen, werd afgezonden. Maar voordat het in Pretoria was ontvangen, zonden de Boeren, die de overhandiging van dien dreigenden aanval niet afwachtten, hun Ultimatum in zee.

Het was gedateerd van den 9^{en} October. Het hield in, dat de vriendschappelijke onderhandelingen door het Engelsche Gouvernement waren afgebroken door de nota van den 25^{en} September, waarbij geëischt werd, dat zij er nu toe moesten overgaan hunne eigene voorstellen aan te bieden om tot eene eindbeslissing te geraken. De Conventie van 1884 aanhalende, en aantoonende dat deze aan het Engelsche Gouvernement geen recht hoegenaamd gaf om de wet op het Burgerrecht in de Republiek te regelen, zeide de Transvaalsche Regeering:

Deze Regeering kan de bovenvermelde bedreiging door Hare Majesteit's Gouvernement niet anders beschouwen dan als eene nieuwe schending van de Conventie van Londen van 1884, die aan Hare Majesteit's Gouvernement hoegenaamd geen recht toekent op eene eenzijdige beslissing van eene vraag, die tot het huishoudelijk gebied van de dezerzijdsche Regeering behoort, en door haar reeds is geregeld.

HOOFDSTUK X.

ARBITRAGE GEWEIGERD.

Het zestiende artikel der Haagsche Conventie voor arbitrage luidt:

In rechtskundige kwesties, en in de eerste plaats in kwesties over de opvatting of toepassing van Internationale Conventies, wordt Arbitrage erkend door de Onderteekenende Mogendheden, als zijnde het doeltreffendste en tegelijk billijkste middel tot vereffening van geschillen, die niet door de diplomatie werden opgelost.

Lord Salisbury, Eerste Minister van Engeland, nam, door zijn gevolmachtigde Lord Pauncefoet, eene eerste plaats in bij het opmaken der plechtige verklaring, die de eenstemmige bewilliging van al de Regeeringen mocht verwerven, welke te 's Gravenhage vertegenwoordigd waren. Waarom dan heeft hij er niet op aangedrongen zijn toevlucht te nemen tot dit doeltreffendste en rechtvaardigste middel ter uit den weg ruiming van het geschil met Transvaal? Engeland was een der Onderteekenende Mogendheden. De Zuid-Afrikaansche Republiek was buiten gesloten op het Huis ten Bosch; maar President Krüger heeft er steeds op aangedrongen, om de geschillen met ons te beslechten door middel van Arbitrage. «De beperking der souvereiniteit van Transvaal, opgelegd door de Conventie van 1884, ontnam Transvaal niet het recht deel te nemen aan de Conferentie; want Bulgarije, dat uitdrukkelijk onder suzeiniteit van Turkije staat, teekende de Conventie voor arbitrage.»

Let wel op, dat in de eerste plaats kwesties betreffende de opvatting van Internationale Conventies verklaard worden te zijn die, waarbij arbitrage beschouwd wordt als meest doeltreffend en rechtvaardig. De betrekkingen tusschen het Britsche Rijk en de Zuid-Afrikaansche Republiek worden bestuurd door eene Internationale Conventie, namelijk de Conventie van Londen. Waarom dus werd deze doeltreffendste en rechtvaardigste wijze tot vereffening van geschillen, waarbij de diplomatie gefaald heeft, niet toegepast ter afwering van den oorlog van thans?

Het antwoord, breedvoerig beschreven in de Blauwboeken, werpt een treurig licht op de oprechtheid der Britsche betuigingen van ingenomenheid met arbitrage. De droevige geschiedenis bewijst, dat van het begin der kwestie in 1897 tot aan het ultimatum, dat haar in 1899 besloot, President Krüger standvastig, aanhoudend, zelfs koppig, op arbitrage aandrong. Maar Engeland, de leider der vrede- en arbitragepartij in het Parlement der wereld, heeft van het begin tot het eind misleid, gedraaid, ontweken of geweigerd om in te gaan op President Krügers zoo uiterst billijk verzoek. Daar dit feit, eenmaal bewezen een feit te zijn, in de meening van het oprechte, eerlijke Britsche publiek het Gouvernement sterker zal doen veroordeelen dan iets anders, dat tegen hen in te brengen is, zal ik mij de moeite geven het verhaal te ontwarren uit het chaotische net van depeches, telegrammen en rapporten, die het moderne Blauw Boek uitmaken.

Het leed begon met President Krügers voorstel den 7 Mei 1897, om de zaken van geschil tusschen Engeland en Transvaal te onderwerpen aan arbitrage. Ten einde dit voorstel te niet te doen, riep Chamberlain den geest weer op der doodé suzeiniteit van 1881. Het bewees niets in dit geval, want arbitrage is mogelijk en kan toegepast worden ook tusschen suzeinen en hun vazallen — zooals b. v. tusschen Bulgarije en Turkije — maar

het gaf hun een *voorwendsel* om arbitrage te weigeren. Daarom greep hij er met graagte naar en . . . brandde zijn vingers. Want het was zijn alleronhandigste opwekking van de afgestorven suzereiniteit van 1881, die de Boeren zoo terecht verbitterde en hen zoodanig wantrouwend maakte bij alles wat voorgesteld werd. Van een Minister, die in staat was te beweren, dat de Inleiding eener doode Conventie, door Lord Derby opzettelijk geschrapt en vervangen door een andere Inleiding zonder toespeling op suzereiniteit, toch de Koningin in den toestand plaatste van suzerein over een vazalstaat, van zulk een Minister was alles te verwachten. Maar Chamberlain waagde het, ten einde naar een stroohalm te grijpen, die hem kon helpen ter afwijzing van arbitrage. Hij zeide:

Hare Majesteit heeft tegenover de Zuid-Afrikaansche Republiek de betrekking van suzerein, die aan het volk des lands zelf-regeering heeft toegestaan op zekere voorwaarden; en het zou met hare positie onvereinigbaar zijn, aan arbitrage te onderwerpen het samenstel der voorwaarden, waarop zij zelf-regeering aan de Republiek verleende.

Zelfs veronderstellende, dat Chamberlain gelijk had en dat zijn herrezen suzereiniteit van 1881, die zestien jaren ongestoord in het graf had gerust, eenig houvast bezat, dan nog zou het bestaan van suzereiniteit en vazalschap een toevlucht tot arbitrage niet uitsluiten. Integendeel, daar zulke betrekkingen berusten op een internationale overeenkomst, zou niets, — de Haagsche Conferentie verklaart het duidelijk — billijker zijn, dan de uitlegging van genoemde conventie op te dragen aan een arbitrage. Gelijk Professor Van der Klugt van Leiden aanwijst in zijne Verklaring van het adres der Hollanders aan het Britsche volk:

Onderstelt: een machthebber, die tot nog toe mijn Souverein is geweest, zet zijn souverein gezag om in het geringere praerogatief van suzereiniteit, door mij formeel een zekeren kring van eigen rechten toe te staan, binnen wel bepaalde grenzen omschreven, en onderworpen aan zorgvuldig vastgestelde voorwaarden. Waarom zou dan die schenking logisch dit in zich sluiten, dat hij, die haar deed, zich zelf de buitensporige bevoegdheid had voorbehouden, van in alle verschillen, die voortaan tusschen hem en zijn' leenman konden rijzen, partij- en opperrechter tevens te zullen zijn. Zoo heeft zelfs de tijd van het leenstelsel het leenmanschap nooit verstaan . . . Als tusschen een souvereine macht en een vazal-staat een geschil rijst over den klaarblijkelijken zin van een der verbandsöepalingen, dan plaatst, bij ontstentenis van een uitdrukkelijk beding, dat het tegendeel behelst, het volkenrecht de beweringen van weerszijden op één lijn.

Het fantastische en onwettige geschil van Chamberlain hebben wij duur moeten betalen. Want het was zijn wederopwekking der dood en begraven suzereiniteit ter afwijzing van de gevraagde arbitrage, die den twistappel aan het rollen bracht, bij welks loop Reitz de uitdrukking gebruikte van «souverein internationale staat», die door de oorlogspartij dadelijk werd aangegrepen als «een tarding van Engeland», — men weet met welken uitslag.

Maar de Transvaalsche Regeering weigerde haar vraag om arbitrage los te laten. Zij vernietigde gemakkelijk de spookachtige suzereiniteit van 1881 en hernieuwde haar voorstel, om geschillen te onderwerpen aan arbitrage.

Toen President Krüger te Bloemfontein Milner ontmoette, zeide hij «bovenal» te wenschen eene belofte, om moeilijke vraagstukken te verwijzen naar arbitrage. «Dit», zeide hij, «is het belangrijkste der vier punten». (Blauwboek 9904, p. 35). Nogmaals zeide hij, dat, steun vindende in andere kwesties, «voornamelijk in die van arbitrage», hij in staat zou zijn

de burgers er toe te brengen toeschietelijker te zijn op het punt van het Burgerrecht.

Milner verklaarde toen zijne meening betreffende het ontwerp als volgt:

Wat aangaat de kwestie van arbitrage, waarin de President, naar ik meen, het meeste belang stelt, ga ik in zoover geheel met hem mede, dat ik in de toekomst liefst even weinig kwesties met de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek te behandelen zou hebben, als thans met de Regeering van den Oranje-Vrijstaat. Ik gevoel, dat de President, indien hij mijn voorstel van burgerrecht of eenig ander dergelijk voorstel, aanneemt, eenige verzekering wenscht te hebben, dat tusschen hem en Engeland zich niet voortdurend geschillen zullen opdoen, en dat, mochten die voorkomen, er een of andere regelmatige wijze van handelen bedacht zou moeten worden. De President deed eens het voorstel, dat een of meerdere kwesties onderworpen zouden worden aan den President der Zwitsersche Republiek. Het Britsche Gouvernement weigerde dat volgens het algemeen beginsel — waarvan ik zeker ben dat het niet zal afwijken — van geen vreemde Regeering, of *eenige vreemde inneming*, tusschen Engeland en de Zuid-Afrikaansche Republiek, te willen. Maar indien eenige andere wijze bedacht kon worden van zich te onderwerpen aan een onpartijdige rechtbank bij kwesties, die zich in de toekomst mochten voordoen en die misschien reeds nu aan de orde zijn, zal ik haar voorleggen aan Hare Majesteits Regeering en persoonlijk doen wat ik kan, om tot eene bevredigende oplossing in deze te geraken. De President zal begrijpen, dat ik op geenerlei wijze omtrent dit onderwerp een waarborg kan stellen in naam van Hare Majesteits Regeering. Die vraag kwam mij geheel onverwacht; ik ben niet hier gekomen met het plan daarover van gedachten te wisselen, maar ik moet zeggen, dat, indien zulks op voldoende wijze geschikt kon worden zonder inneming van het buitenland, het mij zou toeschijnen een weg te banen, die uit vele moeilijkheden voerde. Dit neemt niet weg, dat ik vast bij mijn voorstel blijf, om eerst te trachten het plan vast te stellen, dat de President zou willen aannemen betreffende de zaak door mij voorop gesteld. Als wij het daaromtrent eens worden, laat ons dan nagaan, wat wij doen kunnen, om te zorgen, dat deze Conferentie eene finale schikking bewerkte der kwesties tusschen de twee Regeeringen aanhangig, opdat ook in de toekomst de kwesties, als zij voorkomen, opgelost worden bij onderling overleg. (id. blz. 34—35.)

Dit voldeed Krüger niet. Hij zeide: «Zijn Excellentie is niet nader gekomen... op het punt der arbitrage.» Toen hij zich nader had verklaard, zeide Krüger: «dan zou ik niets winnen om tot eene overeenkomst te geraken op het punt van Burgerrecht.» Hier zien wij voor de eerste maal President Krüger zijn politiek openleggen, om het verkrijgen van Burgerrecht te willen bespoedigen, indien *wij* toestemmen in Arbitrage. Hier ook oppert Milner zijne ongerijmde leerstelling, dat het onderwerpen van een geschilpunt tusschen Engeland en Transvaal aan een buitenlandsch scheidsrechter «in wiens benoeming de Britsche Regeering een gelijk aandeel zou hebben», in zich sluit «buitenlandsche bemoeiing» tusschen ons en de Zuid-Afrikaansche Republiek. «Volgens Milner's beginsel zou dan beweerd kunnen worden, dat wij Russische inneming tusschen ons en Venezuela duldden, toen wij in de benoeming van Professor Martens als scheidsrechter toestemden.» In de laatste zitting der Conferentie te Bloemfontein kwam het onderwerp op nieuw ter sprake, toen President Krüger ons nog duidelijker dan vroeger deed zien, dat volgens hem Burgerrecht en Arbitrage samen moesten gaan. De Conferentie sluitende, zeide Milner:

Ik heb slechts één woord te zeggen betreffende Arbitrage en wel dit. De zaak is ter sprake gebracht gedurende deze Conferentie tegelijk met andere zaken, maar er is geen bepaald voorstel betreffende de wijze van arbitrage op dit oogenblik vóór mij. Ik heb reeds te kennen gegeven, dat er onderwerpen zijn, waaromtrent Hare Majesteits Regeering niet tot arbitrage over kan gaan; er is, zeg ik nogmaals: een zekere wijze van beslechting — ik bedoel door

middel van eene vreemde Regeering, die Hare Majesteits Regeering nooit zou toestaan. Intusschen is er een soort van vragen, waarin Hare Majesteits Regeering zou kunnen berusten arbitrage toe te staan, indien hiertoe eene geschikte wijze gevonden kon worden; en indien een voorstel daaromtrent te eeniger tijd gedaan wordt, kan dat overwogen worden, onafhankelijk van eenig ander onderwerp in deze Conferentie behandeld.

Gelijk ik onlangs den President aantoonde, is het niet een kwestie, die ik gemachtigd ben te bespreken, en al wat ik daarover kan zeggen is, dat elk bepaald voorstel, dat hij ooit mocht doen, onderworpen zal worden aan de overweging van Hare Majesteits Regeering. Indien er geen verdere stof is waaromtrent de President wensch te beraadslagen, dan heb ik niets nutaanbrengends meer te zeggen.

President. Ik zal de zaak voor den Volksraad brengen, en zoodra ik van Hare Majesteits Regeering omtrent Arbitrage hoor

Zijn Excellentie. Op dit punt heb ik niets aan Hare Majesteits regeering voor te stellen, — want ik heb niets voor mij. Een algemeene opvatting over dit onderwerp is te kennen gegeven gedurende deze onderhandelingen, en opgeteekend in de notulen der Conferentie, die zullen worden bekend gemaakt. Maar ik beschouw niets van hetgeen daaromtrent hier verhandeld is, als een voorstel aan Hare Majesteits Regeering, waarop antwoord vereischt wordt.

President. Ik zal bereid zijn later een bepaald voorstel te doen en dat te zenden. Zoodra ik terug ben, zal ik voorstellen tot arbitrage aan den Volksraad voorleggen.

Zijn Excellentie. Dat is geheel en al eene kwestie, die tot 's Presidents goeddunken behoort, maar hij schakelt twee kwesties aaneen, die in mijn oordeel in geenerlei verband zijn.

President. — Ja; ik weet, dat zijn Excellentie zegt, dat zij volgens hem niet saam verbonden zijn; maar in mijn oordeel behooren zij bij elkander.

De President diende toen een memorandum in, waaraan het volgende ontleend is:

Zijn Excellentie heeft erkend, dat mijn verzoek om arbitrage door anderen dan vreemde Mogenheden, op alle punten van toekomstig verschil onder de Conferentie, billijk en redelijk is; en dat het alleszins wenschelijk is zulke verschillen uitgemaakt te hebben volgens een zelfwerkend plan. Verder is het ons gemeenschappelijk oordeel, dat deze zaak niet met andere tegelijk moet worden besproken, daar zaken, die op zich zelf wenschelijk zijn, volgens hun eigen inhoud behandeld dienen te worden. De vraag van arbitrage zou daarom geschikt dienen te worden onafhankelijk van de al of niet aanneming door hem van mijn voorstel betreffende het burgerrecht.

In deze richting redeneerende, en daar het mijn ernstige wensch is, dat deze Conferentie niet vruchteloos zij, wil ik aan Zijne Excellentie het volgende voorstel doen.

Daar hij zelf wil toegeven, dat mijn voorstel omtrent burgerrecht zulk een gewichtige stap in de goede richting zou zijn, ben ik bertid mijn voorstel voor den Volksraad te brengen en het aan te bevelen, zelfs ofschoon Zijn Excellentie het er niet geheel mede eens is. Van zijn kant zal ik dan verwachten, dat Zijne Excellentie voor Hare Majesteits Regeering zal leggen mijn verzoek omtrent arbitrage bij toekomstige geschilpunten onder de Conventie.

Zijne Excellentie zal echter geredelijk begrijpen, dat indien Hare Majesteits Regeering mij niet in zoover tegemoet komt van mijn erkend billijk verzoek om arbitrage toe te staan, het bezwaarlijk verwacht zou kunnen worden, dat het volk der Zuid-Afrikaansche Republiek mijn voorstel betreffende burgerrecht zou goedkeuren.

Met het oog op mijn ernstigen wensch, om alle verschillen vriendschappelijk door middel van arbitrage geschikt te willen zien, en daardoor de banden van vriendschap tusschen de twee Regeeringen te versterken; en mede met het oog op den vrede en de vriendschap tusschen al de blanke rassen in Zuid-Afrika, heb ik er geen bezwaar in gezien zoover te gaan van met zijne Excellentie te beraadslagen in vriendschappelijken trant zelfs over strikt binnenlandsche zaken, en ik heb een sterk vertrouwen, dat deze mijn wensch niet onvervuld zal blijven.

Schrijvende aan Chamberlain na afloop der Conferentie, verklaarde Milner aldus de gedragslijn, die hij over het onderwerp had gevolgd. Hij schreef:

Ik betoogde dat, geen macht hebbende om over arbitrage te spreken, of het tot een deel van eenige overeenkomst te maken, ik toch zeker wenschte dat, indien de huidige onderhandelingen in een breede schikking eindigden, wij de vereffening van toekomstige verschillen aan een „zelfwerkende verrichting” zouden kunnen opdragen — waarmede ik zeker bedoelde hun toespeling op een of ander soort van rechtbank. Van deze mijne opmerking — een behoedzame uiting mijner persoonlijke opinie — maakte later de President een zeer oneerlijk gebruik, zeggende, dat ik had erkend in arbitrage voor alle kwesties onder de Conventie een redelijk middel te zien; uit de telegrammen blijkt, dat dit in Engeland tot groot misverstand aanleiding heeft gegeven.

Daarom wensch ik te dien opzichte eenige opmerkingen te maken. Eerstens zou ik in het midden willen brengen, dat ik mij opzettelijk wachtte voor het denkbeeld, dat arbitrage toepasselijk kon zijn op alle geschilpunten. Ik dacht, zooals gezegd, meer bepaaldelijk aan de vraag, of de wetten en administratie der Zuid-Afrikaansche Republiek billijk waren jegens de vreemde bewoners. Het is natuurlijk dwaas te kennen te geven, dat de vraag, of de Zuid-Afrikaansche Republiek al dan niet de Britsche inwoners van dit land rechtvaardig behandelt, en de Britsche Regeering met de achting en den eerbied verschuldigd aan eenige bevriende, om niet te zeggen „Suzereine” Macht, een vraag is geschikt, om te worden onderworpen aan arbitrage. Arbitrage is niet mogelijk bij algemeene, omvattende kwesties van politiek, evenmin als waar het geldt kwesties van nationale eer. Ten tweede deed ik zeer duidelijk uitkomen, dat Hare Majesteits Regeering geen arbitrage zou toestaan „door een vreemde Mogendheid, of enige vreemde bemiddeling”, tusschen haarzelve en de Zuid-Afrikaansche Republiek.

Tot zoover dus sloot ik arbitrage uit; ik zou er ook uit eigen beweging niet op gezinspeeld hebben. Maar daar President Krüger haar voortdurend in het midden bracht, zou het, geloof ik, onstaatkundig geweest zijn, en zeker tegen mijn eigen overtuiging, om een volkomen afwijzende houding aan te nemen. Ik dacht meer bepaaldelijk aan een toestand, die zich zou kunnen opdoen bij een gebeurlijkheid in de verre toekomst, waarbij wij in staat zouden zijn tot een vriendschappelijk vergelijk te komen omtrent alle of onze voornaamste punten van verschil. Zelfs in dat geval ware het niet onmogelijk, dat in de toekomst kwesties van verschil konden voorkomen tusschen ons — in aanmerking nemende de innigheid en de ingewikkeldheid der betrekkingen tusschen de Zuid-Afrikaansche Republiek en Hare Majesteits Zuid-Afrikaansch grondgebied, — terwijl dan zulke kwesties toch niet waren algemeen politieke kwesties, maar verschilpunten ten opzichte eener bepaalde clause of een bepaald document (hetzij een der bestaande Conventies, of een nieuwe acte van gelijksoortigen aard, die later mocht worden opgesteld.) Wat moest er dan ter oplossing gedaan worden? Eenig soort van arbitrage zou dan onvermijdelijk blijken, ofschoon de samenstelling van een passend tribunaal toch altijd eene moeilijke zaak zou zijn. In elk geval was het eenige waartoe ik mij verbond de geneigdheid, om persoonlijk te doen wat ik kon ten einde regelmatige en zelfwerkende regeling bij toekomstige verschillen toe te passen, zonder buitenlandsche inmenging, — onder beding, dat de hoofdzaak, toen in behandeling, bevredigend werd geschikt. (bl. 5).

Hier hebben wij weêr eene nieuwe beperking over de toepassing van arbitrage. «Het is ongerijmd» nota bene om voor te stellen dat de kwestie omtrent de behandeling der Uitlanders verwezen zou worden naar arbitrage? «Men kan evenmin een scheidsrechter aanstellen in groote politieke kwesties, als in kwesties van nationale eer.» En waarom niet? Iedere kwestie — bijv. in de Alabama zaak — omvatte zoowel groote staatkundige vraagstukken als kwesties van nationale eer. En in de Alabama-zaak pasten wij wel arbitrage toe. Waarom dan «kunnen» wij «niet» evenzoo handelen bij de meer alledaagsche vraagstukken, die zich voordoen tusschen een paar dozijn Boeren en Uitlanders?

Niet zoodra was President Krüger in Pretoria terug, of hij deed zijn Staats-Secretaris (9 Juni) een lange depeche verzenden aan Mr. Conyng-ham Greene, waarin hij de volgende voorstellen aan Hare Majesteit's Regeering in overweging gaf:

1. Alle toekomstige geschillen tusschen beide Regeeringen, voortkomende uit verschillende interpretatie van de Londensche Conventie, moeten, volgens paragraaf 3, op verlangen van deze Regeering of van Hare Majesteits Regeering, worden verwezen naar een scheidsgerecht, met dien verstande evenwel, dat geen zaken of geschilpunten van ondergeschikt belang ter arbitrage zullen worden voorgelegd.

2. Het scheidsgerecht zal bestaan uit een scheidsrechter te benoemen door deze Regeering, en een scheidsrechter te benoemen door Hare Majesteit's Regeering (bijv. de Opper-Rechters, respectievelijk van de Zuid-Afrikaansche Republiek en van de Kaap-Kolonie of Natal). Deze beiden moeten zich verstaan omtrent de keuze van een derden persoon, die zal optreden als President van het scheidsgerecht, welke persoon geen onderdaan mag zijn van een der beide partijen; bij gebrek aan overeenstemming op dit punt, moeten de beide Regeeringen te zamen een President benoemen; in ieder geval moet met meerderheid van stemmen worden beslist.

3. De Akte van submittie moet in iedere zaak door de beide Regeeringen gezamenlijk worden opgemaakt, zoodat ieder het recht zal hebben die punten achter te houden of uit te sluiten, die haar voorkomen als van te groot gewicht om aan arbitrage te worden onderworpen, met dien verstande, dat hierdoor het grondbeginsel zelf van arbitrage niet moet verijdeld worden.

4. Het scheidsgerecht zal zelf de plaats van de rechtszittingen bepalen en naar eigen goeddunken uitspraak doen omtrent het veroordeelen in de kosten der partijen, tenzij dienaangaande in de Akte van Submittie bijzondere schikkingen zijn getroffen.

5. De wettelijke regeling van dit scheidsgerecht kan gelijklopend zijn met die, vastgesteld door het Instituut voor Internationaal Recht, in den Haag in 1875, in zooverre als deze niet in botsing komt met bovengenoemde voorstellen, en in zooverre zij niet gewijzigd wordt door beide partijen in de Akte van Submittie.

6. Bij wijze van proef voor het recht van bestaan van een dergelijk gerechtshof, ziet deze Regeering geen bezwaar in de overeenkomst, dat zulk een rechtbank voor Conventie-geschillen, voorloopig voor een tijdperk van vijf jaren worde ingesteld.

Mocht Hare Majesteits Regeering het in principe eens zijn met deze Regeering aangaande bovengenoemd ontwerp dan kan dit (met nader overeen te komen veranderingen in bijzaken) worden vastgesteld in een verdrag, zoo noodig voor een gegeven tijdperk.

Ten slotte wenscht deze Regeering het volgende onder de aandacht te brengen. Door het aannemen van een ontwerp van arbitrage, meer of minder in den geest van bovenstaand, zouden niet alleen alle Conventiegeschillen die zich voordoen op vriendschappelijke wijze worden opgelost, maar tevens zou de vreedzame ontwikkeling van Zuid-Afrika, daardoor op verrassende wijze worden bevorderd. („Blauw Boek 9518," p. 3).

Mr. Reitz besloot zijne depeche als volgt:

Ten einde de verschillende rassen in Zuid-Afrika te verbreederen, en oude veeten te zien oplossen in een nieuwen geest van samenwerking en vooruitgang doet deze Regeering nogmaals een beroep op arbitrage, uit een gevoel, niet alleen van recht en billijkheid, maar ook van belangstelling in de toekomst van dit ons zoo dierbaar deel van de wereld. (Id. p. 4).

Sir Alfred Milner, vóór alles aandringende op burgerrecht, en daar aan zijn eisch van een vijfjarig burgerrecht niet werd voldaan, antwoordde: «Ik zie er het nut niet van in om op het oogenblik de kiesche en ingewikkelde kwestie van arbitrage te behandelen. (Id. p. 3). Hij schreef toen ook aan Mr. Chamberlain en adviseerde afwijzing van het gansche ontwerp. «Het is niets dan het geraamte van een ontwerp,» enz.

Ik zie niet de minste reden, waarom Hare Majesteits Regeering dit bijzondere voorstel niet ten eenenmale van de hand zou wijzen, en ik adviseer tot dezen maatregel over te gaan. Het ontwerp is, zooals ik heb aangetoond, niet alleen onuitvoerbaar, maar wat meer is, het sluit die „buitenlandsche innenging niet uit tusschen Hare Majesteits Regeering en de Zuid-Afrikaansche Republiek, die Hare Majesteits Regeering altijd verklaard heeft, gelijk ik ook herhaaldelijk te Bloemfontein verklaarde, nimmer te zullen toestaan.

In clausule 2 moeten de twee scheidsrechters, die hoewel vaag omschreven, blijkbaar Zuid-Afrikaansche rechters zijn, respectievelijk door de beide Regeeringen benoemd, „zich verstaan omtrent een derden persoon: die zal optreden als President van de arbitrale rechtbank,” die ieder vraagstuk door meerderheid van stemmen zal doen beslissen.

Het is duidelijk dat het deze derde persoon is, die feitelijk alles zal beslissen en er is voor gezorgd dat hij „geen onderdaan zal zijn van een der rechtzoekende partijen”, dus een vreemdeling.

Op dezen grond alleen reeds houd ik mij verzekerd dat Hare Majesteits Regeering het voorstel niet zal aannemen. Ik acht het in ieder opzicht wenschelijk dat zij onmiddellijk kennis geve van de volstrekte onmogelijkheid om daarop in te gaan. (Id. p. 2.)

Ziehier naakt en schaamteloos een moedwillig opzet om het voorstel den kop in te drukken, dat, hoewel onvolkomen, toch blijkbaar een pogen was tot het vinden van een of anderen praktischen weg om loopende geschillen door arbitrage op te lossen. Chamberlain was, vreemd genoeg, niet zoo woest vijandig gestemd als Milner. In zijn depeche van 27 Juni, altijd met verwerping van het voorstel om een vreemdeling toe te laten als scheidsrechter in een arbitrale rechtbank, maakte hij de volgende curieuse opmerkingen over de zaak:

Hare Majesteits Regeering erkent evenwel, dat de interpretatie van de Conventie, in bijzonderheden, vele moeilijkheden in heeft. Terwijl aan den eenen kant er geen kwestie kan zijn van interpretatie van de Inleiding der Conventie van 1881, die de Artikelen beheerscht in de Conventie van 1884 ingevoegd, kan er anderzijds ter goeder trouw verschil van opvatting bestaan omtrent de interpretatie van onderdeelen in die Artikelen, en het is onbevredigend, dat er in geval van uiteenlopende meeningen tusschen Hare Majesteits Regeering en de Regeering van Zuid-Afrika, geen autoriteit zou zijn, tot wie men zich zou kunnen wenden tot afdoende beslissing omtrent de punten in behandeling.

Wanneer daarom de President bereid is toe te stemmen in de uitsluiting van alle vreemde elementen bij het uitmaken van dergelijke geschillen, zou Hare Majesteits Regeering niet ongenegen zijn in overweging te nemen, in hoeyerre en langs welken weg kon worden beslist, in zaken van interpretatie als bovengenoemd, door een rechterlijke autoriteit, wier onafhankelijkheid, onpartijdigheid en bekwaamheid, boven alle verdenking verheven zou zijn. (Id. bl. 11.)

Hebben wij nu hier niet die noodlottige suzeriniteit van 1881, niet alleen op nieuw beweerd, maar tevens verklaard als iets zoo *sacrosanct*, dat zij onmogelijk aan arbitrage kan worden blootgesteld? Chamberlain schijnt er een onhandigen slag van te hebben verkregen; om zelfs zijn schijnbaar welwillende toenaderingen te vergifigen met een doodelijk gif, dat alle vertrouwen vernietigt.

Den 17 Juli nam de Kaapstad-Afdeeling van den Afrikaander-Bond de volgende resolutie aan, die den vinger op de wond legde:

Deze vergadering heeft met groot genoegen vernomen dat de Britsche gedelegeerden bij de Vredes-Conferentie in den Haag, belangrijke voorstellen hebben gedaan, met het doel om toepassing van het beginsel van arbitrage te verzekeren, tot het oplossen van verschillen tusschen natiën of staten; zij hoopt dat in de toekomst hetzelfde beginsel door middel van wettig aangestelde deskundigen zal worden toegepast, ten opzichte van betwistbare interpretaties van de Londensche Conventie tusschen Groot Britannië en de Zuid-Afrikaansche Republiek (Id. bl. 31).

waaromtrent door deze Regeering met Hare Majesteits Regeering zal worden overeengekomen.

Hier hebben wij nu de geheele geschiedenis, en het is eene zeer treurige. Hare Majesteit's Ministers hebben nooit een enkele eerlijke poging aangewend om gebruik te maken van de vurige begeerte van President Krüger naar arbitrage, of om het beginsel vast te stellen, waarvan zij in den Haag de grootste voorstanders waren. Zelfs het aanbod van vijfjarig Burgerrecht, in ruil voor Arbitrage, kon hun tegenzin niet overwinnen om het meest onpartijdig en afdoend middel tot beslechting van geschillen aan te wenden als middel om dit geschil te beslechten. Het uiterste, waartoe zij wilden overgaan, in betrekking tot de zoo zeer begeerde concessie, was het nemen van dadelijke maatregelen tot het houden eener Conferentie, ten einde de bijzonderheden te bepalen van het voorgestelde Gerechtshof. Dat meêwerken was geheel negatief. Het weerde uit den werkring van arbitrage. (1) De Inleiding van de Conventie van 1881. (2) Alle vraagstukken van nationale politiek. (3) Alle punten van nationale eer. (4) De Koeli-kwestie. (5) De behandeling der Cape-Boys. (6) De kwestie betreffende de rechten der meestbegunstigde natie. Vervolgens weigerden zij iemand zitting te laten nemen als scheidsrechter, die geen Brit of Afrikaander was. En zeer uit de hoogte weigerden zij, het burgerrecht te koopen met arbitrage.

En toch, in weêrwil van al hun haarklooverij en kleingeestige tegenwerpingen, hield President Krüger tot het laatste oogenblik aan — helaas te vergeefs — op verwijzing van de geschilpunten naar arbitrage. Hij vroeg om brood en wij hebben hem een steen gegeven: om visch, en wij gaven hem een slang; om arbitrage, en Engeland gaf hem de punt van het zwaard.

HOOFDSTUK XI.

VERZUIMDE KANSSEN.

Kapitein Mahan zegt in de *North American Review* van October: «het bewustzijn der verschillende natiën is ontwaakt ten opzichte van het afschuwelijke van een onnoodigen oorlog en tevens zijn zij geneigd als een algemeene regel, daar waar dit aanneembaar is, eerst het oordeel te hooren van een onzijdigen rechter als tegenwicht van den verkeerden invloed van nationale koppigheid».

Dezelfde opmerking is reeds meermalen door anderen gemaakt, toen er bijv. gezegd is, dat wij, ofschoon geheel tot een oorlog uitgerust, daartoe nooit zouden overgaan, alvorens al de middelen toe te passen, door de beschaving aangegeven, ten einde verzekerd te zijn, dat geen andere uitweg openstond. Vóór deze laatste betreuenswaardige gebeurtenissen meende men, dat dit het algemeen gevoelen was in Engeland. Voortaan zal het voor elk Engelschman moeilijk zijn, een vreemdeling flink in de oogen te zien, als er over vrede gesproken wordt, want wij

staan voor het feit, dat ten opzichte van Transvaal, ver van de gelegenheid te zoeken om niet door nationale koppigheid misleid te worden, van het begin tot het eind hardnekkig geweigerd is, tot eenigen vorm van arbitrage, ter beslechting van het geschil tusschen beiden Staten over te gaan. Om arbitrage toe te passen, zijn twee partijen noodig, evenals dit bij een twist het geval is, maar ongelukkigerwijs zijn wij niet één van de twee geweest, die arbitrage gewild hebben.

Enkele uitstekende mannen, maar wier verstand door hartstocht beneveld is, hebben niet gearzeld de verklaring af te leggen, dat President Krüger de grootste vijand is van vrede en arbitrage.

In aanmerking nemende, dat President Krüger reeds sedert jaren bij alle mogelijke gelegenheden heeft aangedrongen «om alle tusschen ons hangende geschillen, door arbitrage te doen uitmaken, dient zulk een verklaring in herinnering te blijven, al ware het slechts om een bewijs te leveren, hoe een moreele wet verkracht kan worden, wanneer de oorlogs-koorts in de lucht hangt.

«Gij zult geen valsche getuigenis spreken tegen uwe naasten», is één van de geboden, die naar het schijnt meer in de theorie dan in de praktijk worden geëerbiedigd, wanneer de Regeering mocht besluiten Transvaal tot den oorlog te dwingen.

Wanneer wij ons geweten de vraag stellen, of al wat mogelijk was, gedaan is, om een oorlog te vermijden, dan staan wij voor een groot, onmiskenbaar en onbetwistbaar feit. Wij mogen praten, zooals wij willen, ja, zelfs er over redetwisten, wij mogen het wegcijferen en ons zelve zooveel mogelijk verontschuldigen, doch na al wat gezegd en gedaan is, blijft het torenhoog boven alle tegenspraak verheven, dat President Krüger arbitrage voorgesteld heeft en wij die geweigerd hebben.

Nu kan er aangevoerd worden: «Zeker, wij hebben ons bereid verklaard te bespreken welke kwestieën door arbitrage kunnen worden opgelost.» Dat is waar, maar ten opzichte van de hoofdkwestie, die waarvan oorlog of vrede afhankelijk was, weigerden wij ondanks een herhaald aandringen van President Krüger, niet alleen om tot arbitrage over te gaan, maar ook om een van de vele middelen toe te passen, die tot eene vredelievende oplossing konden leiden en door de Vredes-Conferentie in den Haag waren vastgesteld.

Bij het lezen van de correspondentie, die gevoerd werd tusschen den Hoogen Commissaris en den Minister van Koloniën, waarvan arbitrage het onderwerp uitmaakte, valt het moeilijk te gelooven, dat zij in naam der zelfde Regeering spreken, die Lord Pauncefote naar den Haag zond, en die deze maand de Arbitrage-Conventie zal teekenen. Want in plaats van de gelegenheid aan te grijpen, om arbitrage toe te passen bij een geschil gerezen tusschen de Zuid-Afrikaansche Republiek en ons, is de geheele strekking en het doel van deze depeches geweest, voorwendfels te vinden, om de noodzakelijkheid tot het nemen van een dergelijken maatregel te vermijden.

Het voornaamste voorwendsel is, dat Transvaal onze vazal is, en het ons daarom onmogelijk zou zijn een geschil aan arbitrage te onderwerpen, wetende, dat wij de onbepaalde suzeraine macht zijn en geen vazal het recht heeft van ons besluit in appel te komen. Zelfs indien wij den staat van afhankelijkheid, waartoe Chamberlain Transvaal tracht terug te brengen, ten volle aannemen, dan nog bestaat er geen enkele reden, wanneer een geschil rijst tusschen een vazal en een suzerain, om de beslissing niet over te laten aan een onpartijdig scheidsrechter.

De stelling werd uitgesproken en oogenschijnlijk zonder protest van

welken kant ook, dat de diensten van een vreemde als arbiter in te roepen, gelijk stond met interventie in onze aangelegenheden.

Dit is eenvoudig ongerijmd. Arbitrage staat niet gelijk met interventie. Mengde Zwitserland zich in onze aangelegenheden, toen het deelnam in de regeling van de Alabama kwestie? Bemoeide Rusland zich met de zaken van Engeland, toen de Martens als Arbiter optrad in de Venezueelsche kwestie?

Het verwerpen van arbitrage als zijnde een inmenging van vreemden in ons inwendig bestuur, is één van de doorzichtigste leugens, die ooit de Engelsche diplomatie onteerd hebben.

Maar er is nog een punt, waarop de aandacht van alle eerlijke lieden moet gevestigd worden. Voordat de vraag nog te berde wordt gebracht, of wij arbitrage al of niet zouden goedkeuren rijst de voornaamste vraag, en wel of wij de gewone middelen langs diplomatieken weg hebben toegepast, om tot een vergelijk te komen.

Ongelukkigerwijs hebben wij dit niet gedaan. Het gewone gebruik der diplomatie is, dat elk land een vertrouwd afgevaardigde zendt naar de hoofdstad van zijn nabuur en dat dien vertegenwoordiger de taak wordt opgedragen, vraagstukken op te lossen, misverstanden weg te nemen en in de eerste plaats den vrede te handhaven. De aanstelling van een geaccrediteerd ambassadeur, minister of Consul-Generaal is het algemeen aangenomen stelsel om den vrede te bewaren, dat over de gansche wereld onder den naam van diplomatie erkend is.

Voor vele goedgelooivige lieden in Engeland zal het een verrassing zijn, wanneer zij vernemen, dat Chamberlain, sedert hij het koloniaal bestuur in handen heeft, weigerde zich van die welgevestigde en onveranderlijke methode van diplomatieke tusschenkomst te bedienen. Bij de Conventie van 1884 werd de Zuid-Afrikaansche Republiek uitdrukkelijk gemachtigd zelve haar diplomatiek verkeer te regelen en hare buitenlandsche politiek te bepalen zonder eenige inmenging van onze zijde, slechts met één beding, namelijk dat wij het recht hebben over verdragen, met onze belangen in strijd, binnen zes maanden na het tot stand komen, ons veto uit te spreken.

De Zuid-Afrikaansche Republiek was daarom volkomen in haar recht, bij verdrag omschreven diplomatieke vertegenwoordigers aan te stellen, ten einde hare aangelegenheden met vreemde mogendheden te regelen. Zij benoemde hiertoe Dr Leyds als gezant in Europa en Mr. Montague White als Consul-Generaal in Londen. Zoolang Chamberlain is opgetreden, heeft hij geweigerd, zoowel Montague White als Leyds te erkennen, als hebbende eenige autoriteit om te spreken of te handelen in zaken, de Zuid-Afrikaansche Republiek betreffende. En dit niet alleen, maar den gezanten in het buitenland werd nadrukkelijk verboden — zoo luidt tenminste het verhaal — omgang te hebben met Leyds, tenzij als particulier.

Op instigatie van Chamberlain, werd Leyds zoowel als Montague White, Consul-Generaal in Londen, door het Engelsche Gouvernement geboycot. Het gevolg was, dat wij ten aanzien van Transvaal in dezelfde positie waren als waarin wij geweest zouden zijn ten aanzien van Rusland, nadat wij elke bespreking zouden hebben geweigerd met de Staal of met welk ambassadeur ook, door het Russische Gouvernement aangesteld.

Chamberlain had het recht niet, zulke onverantwoordelijke stappen te doen. Het was een grove inbreuk op internationale beleefdheid. Het was een onverholen aanval op de diplomatieke voorrechten door de Conventie van 1884 aan de Zuid-Afrikaansche Republiek plechtig verleend. Wanneer de gewone wetten van diplomatiek verkeer niet met

voeten getreden waren en ons Gouvernement in gedurige communicatie was gebleven met de geaccrediteerde vertegenwoordigers van Transvaal, zooals wij dit zijn met «elke andere vreemde Mogendheid, die in vriendschappelijke betrekking staat met Hare Majesteit», wie kan er dan nog aan twijfelen of menig misverstand ware uit den weg geruimd en de vrede gehandhaafd.

Natuurlijk is het gemakkelijk te zeggen, dat dit het geval niet zou zijn geweest, maar de gansche verantwoordelijkheid komt neer op hen, die gedurende het geheele verloop dezer onderhandelingen stelselmatig afgeweken zijn van een der erkende methoden, die tot nutoe door alle beschaafde Staten, ter regeling van hun internationaal verkeer zijn aangenomen.

Wanneer de rekening tusschen Groot-Britannië en Transvaal, zal worden opgemaakt, zal de onpartijdige rechter niet nalaten dit punt te boek te stellen, als een belangrijke post in het debet van het Britsche Gouvernement. Het doet niets terzake of wij met Leyds persoonlijk ingenomen zijn of niet. Omdat een afgevaardigde niet in onzen smaak valt, hebben wij niet het recht alle diplomatiek verkeer met het land, dat hij vertegenwoordigt, te weigeren.

Wat er ook tegen Leyds mag worden aangevoerd, tegenover Montague White kan daarvan geen sprake zijn. Gedurende het geheele tijdperk, dat aan het uitbreken der vijandelijkheden onmiddellijk voorafging, heeft White dag en nacht voor het behoud van den vrede gewerkt. Hij deed al wat mogelijk was, om President Krüger over te halen, elke concessie van welken aard ook te doen, ten einde den oorlog te voorkomen, maar gedurende al dien tijd werd hij door een ieder geboycott en de eenige toenadering tot een van Hare Majesteits staats-dienaren, die hem toegestaan werd, was, toen hij een officieus onderhoud had met den particulieren Secretaris van Lord Salisbury.

Dit is niet de manier, waarop tusschen mogendheden zaken behandeld worden, als men wenschd den vrede te bewaren. Arbitrage treedt in, wanneer de gewone diplomatieke middelen uitgeput zijn, maar in dit geval werden die diplomatieke middelen zelfs niet aangewend.

De weigering om de vertegenwoordigers van de Zuid-Afrikaansche Republiek te erkennen, wier recht van bestaan, met het oog op de internationale wetten, onomstootelijk vaststond door de Conventie van 1884, teëkent geheel den geest, waarin die onderhandelingen gevoerd zijn.

Van het begin tot het einde is de toeleg gebleken om door snoeven en brutaliteit den kleinen Staat te krenken en te vernederen en hem alle gewone voorrechten en rechten te ontzeggen, welke een onafhankelijken Staat toekomen, die uitdrukkelijk gemachtigd is zijn eigen diplomatiek verkeer te regelen, zonder inmenging van onze zijde, uitgezonderd wanneer er van het aangaan van nieuwe tractaten sprake is.

Het staat vast, dat ons Gouvernement op eene onwaardige wijze elke arbitrage geweigerd heeft in de kwestie, waarover wij met Transvaal in strijd zijn. Het staat eveneens vast, dat President Krüger ons herhaalde malen gesmeekt heeft, die wijze om geschillen te beslechten toe te passen.

In de tweede plaats is het een feit, dat onze Regeering opzettelijk geweigerd heeft, het gewone diplomatieke gebruik van persoonlijke aanraking met de gevolmachtigde vertegenwoordigers van de Zuid-Afrikaansche Republiek te volgen. Maar zelfs deze twee feiten, hoe gewichtig zij ook zijn, zijn volstrekt niet de eenige, waaruit ten duidelijkste de tegenzin blijkt van ons Gouvernement om zich de meest geschikte gelegenheid om tot een vreedzame schikking te komen te nutte te maken.

Zelfs wanneer wij onderstellen, dat Chamberlain gelijk had met het boycotten der diplomaten van Pretoria; verder aannemende dat er een dergelijke reden bestond voor zijn bezwaar om de diensten in te roepen van een vreemden arbiter in den twist tusschen ons en Transvaal, dan bleef er toch nog een wijd veld van handeling over, waar hij verscheidene hulpmiddelen zou hebben kunnen vinden om de catastrophie te ontgaan, waartoe het hem ten laatste gelukt is het Rijk te brengen. Het besluiten tot arbitrage sluit daarom niet onvoorwaardelijk in, dat men tot vreemden zijne toevlucht neemt. Bij zijne pogingen om aan de tegenwerpingen van zijn onverbiddegen tegenstander te gemoet te komen, was President Krüger bereid af te zien van elk beroep op een vreemden arbiter, zich volkomen tevreden verklarende met de beslissing van een scheidsgerecht. uitsluitend bestaande uit Engelschen of Afrikaanders, maar dit plan vond evenmin bijval als de voorgaande. De kwestie, zoo werd ons deftig verzekerd, was eene staatkundige en daarom was het onmogelijk haar aan arbitrage te onderwerpen. Laat ons dan aannemen, dat, hoewel wij dergelijke verzekeringen met dezelfde deftigheid hebben hooren verkondigen over elk onderwerp, waarop men arbitrage wilde hebben toegepast, dan zijn er toch nog andere middelen tot bewaring van den vrede, die aan het Gouvernement dringend, maar te vergeefs werden aanbevolen. Om dit te bewijzen kan ik niet beter doen dan een brief aan te halen, die den 3^{den} October in de *Times* werd opgenomen, waarbij de aandacht gevestigd werd op de wenken van de 's-Gravenhaagsche Conventie, en aangetoond, hoe zij konden worden opgevolgd tot oplossing van de zwarigheden, die opgeworpen werden met het doel om tot den oorlog te dwingen.

«Het zij mij vergund op te merken aan al die personen, die verzekeren dat zij den vrede verlangen, dat de Vredes-Conferentie in den Haag soortgelijke moeilijkheden als die, welke wij in den tegenwoordigen toestand ontmoeten, met zorg overwogen en daarin voorzien heeft. 't Is waar, de Conventie omtrent de arbitrage is op het oogenblik nog niet door alle Regeeringen aangenomen en is nog door geen enkel geratificeerd. Zij is dus in geen enkel opzicht een internationaal document en bezit alleen de autoriteit van een met zorg opgemaakte verklaring der vertegenwoordigers van alle beschaafde landen omtrent de beste middelen om een beroep op het zwaard te vermijden. In de samenstelling van die zorgvuldig overwogen uitspraak hadden onze vertegenwoordigers een werkzaam aandeel.

«Wij kunnen derhalve, ook al stemmen wij ten volle toe, dat de Haagsche Conventie op dit oogenblik voor niemand van bindende kracht is, erkennen dat zij desniettemin het gevoelen van de beschaafde wereld uitdrukt ten opzichte van den weg, die ingeslagen moet worden wanneer twee strijdende staten in den toestand komen, waarin wij met betrekking tot Transvaal gekomen zijn. Wij wilden nog daarenboven zonder verdere beschouwing of voorbehoud aannemen, dat de geschillen tusschen de Transvaalsche Republiek en het Britsche rijk niet hetzelfde karakter dragen als geschillen tusschen twee volmaakt soevereine en onafhankelijke staten. Desniettegenstaande behelst de Haagsche Conventie drie artikels, wier beginsel met voordeel geraadpleegd mag worden om een weg aan te wijzen om uit de tegenwoordige moeilijkheid te geraken. «Het eerste is Artikel 1. Het luidt als volgt:

Ten einde bij de internationale betrekkingen het beroep op wapengeweld zooveel doenlijk te vermijden, verklaren de ondertekenende mogendheden, dat zij alle pogingen zullen aanwenden tot eene vredelievende oplossing van de geschillen, die tusschen de Staten mochten ontstaan.

«Hier is de verklaring van de zijde der onderteekenende mogendheden dat zij pogingen tot het voorkomen van den oorlog zullen aanwenden, niet beperkt tot het geval dat twist ontstaat tusschen de onderteekenaars of niet onafhankelijke Staten. Er wordt gesproken van geschillen tusschen Staten, zonder verdere omschrijving, hetzij dan dat die Staten in den toestand verkeeren van Bulgarije ten opzichte van Turkije, of van Transvaal ten opzichte van ons. Artikel 1 spoort dus de onderteekenaars aan, pogingen aan te wenden om den oorlog te voorkomen, hetgeen zij tot nog toe niet schijnen gedaan te hebben. Daar zullen wij intusschen overheen stappen, en overgaan tot de artikels, die betrekking hebben op de kwesties, waar wij ons mede bezighouden.

«Bij artikel 9 wordt door de mogendheden eenstemmig als het beste middel om tegenstrijdige gevoelens tot een te brengen, voor zoover kwesties van feiten bij het geschil oprijzen, aanbevolen het instellen van internationale commissies van onderzoek. Het artikel luidt:

Bij geschillen van een internationaal karakter, die noch de nationale eer noch hoofdbelangen raken en die voortvloeien uit een verschil van meening omtrent feiten, houden de onderteekenende mogendheden het voor nuttig dat de partijen, die het langs den diplomatieken weg niet eens zijn kunnen worden, voor zooverre de omstandigheden het toelaten, eene internationale commissie van onderzoek instellen, om alle kwesties van feiten door een onpartijdig en nauwgezet onderzoek uit te maken.

«Het zou moeilijk zijn een krachtiger wenk te geven, die meer rechtstreeks op de kern afiging van den strijd, dien wij op dit oogenblik met President Krüger voeren. De voordeelen van zulk eene wijze van handelen waren door Chamberlain erkend toen hij de wet op het zevenjarig Burgerrecht als een basis van overeenkomst aannam en eene gemengde commissie van onderzoek voorstelde om «door een onpartijdig en nauwgezet onderzoek de kwesties van feiten» op te helderen. Het voorstel van Chamberlain is door Transvaal aangenomen, en bijgevolg zien wij dat de beide partijen volkomen instemmen met den wenk in het 9^{de} Artikel der Haagsche Conventie gegeven. De eenige reden, waarom deze commissie totnutoe niet aan het werk is om haar «onpartijdig en nauwgezet onderzoek» in te stellen, is daarin gelegen, dat onze Regeering haar eigen voorstel heeft teruggenomen, en nu weigert, van het Transvaalsche Gouvernement den voorslag aan te nemen, die van haar zelve was uitgegaan.

«Maar, aannemende dat de Ministers volharden in hunne weigering om een voorstel aan te nemen dat door alle beschaafde mogendheden wordt aanbevolen, dan komen wij in een toestand, waarbij de twist een hoogst bedenkelijk karakter verkrijgt, daar de onderhandelaars aan beide zijden hun best hebben gedaan maar er niet in geslaagd zijn een vreedelievende oplossing te vinden. In dat geval is de naaste stap zijn toevlucht te nemen tot het zwaard, maar om zulk een ontzettend onheil te voorkomen, stelde de Haagsche conferentie artikel 8 op, dat bijzondere bemiddeling aanbeveelt. Dat artikel was door de Amerikaansche gedelegeerden voorgesteld en werd krachtig ondersteund door de Engelsche, zoowel als door den Lord Opperrechter van Engeland, die voordat de Conferentie bijeen kwam, zich reeds zeer sterk had uitgesproken ten gunste van een dergelijke wijze om geschillen te beslechten.

«Artikel 8 luidt:

De onderteekenende mogendheden komen overeen om indien de omstandigheden het veroorloven, de toepassing aan te bevelen van bijzondere bemiddeling

in den volgenden vorm: — In geval van ernstige geschillen die den vrede bedreigen, zullen de strijdende partijen elk eene mogendheid kiezen; waaraan zij opdragen zich in verbinding te stellen met de mogendheid, door de andere partij gekozen, ten einde het afbreken van de vriendschappelijke betrekkingen te voorkomen. Zoolang dit mandaat duurt, een duur, die, tenzij het tegendeel bepaald wordt, niet langer mag zijn dan 30 dagen, zullen de strijdende partijen alle besprekingen vermijden omtrent het punt in kwestie, hetwelk beschouwd wordt als alleen overgelaten aan de bemiddelende mogendheden. Deze moeten alles in het werk stellen om het geschil te beslechten. Zijn de vriendschappelijke betrekkingen feitelijk reeds afgebroken, dan wordt van beide zijden aan die mogendheden opgedragen, elke gunstige gelegenheid om den vrede te herstellen, gebruik te maken.

«Men zal ons terstond opmerken, dat wij in den strijd tusschen ons en Transvaal geen tusschenkomst van eene vreemde Mogendheid kunnen gedoogen en dat daarom dit artikel hier niet van toepassing is. Laten wij dit, als argument, aannemen, dan moeten wij ons zelve afvragen, waarom het beginsel, dat in artikel 8 ligt opgesloten, niet met goed gevolg op den tegenwoordigen crisis kan worden toegepast. Het hoofdbeginsel van artikel 8 is, dat, wanneer de eerste onderhandelaars hunne beste pogingen hebben aangewend, en nu lijnrecht tegen elkander over staan en er geen ander middel overblijft dan naar het zwaard te grijpen, de onderteekenende mogendheden een wapenstilstand van dertig dagen aanbevelen tusschen het afbreken der onderhandelingen en de oorlogsverklaring, en dat gedurende die dertig dagen, nieuwe onderhandelingen moeten worden aangeknoopt, waarbij de zaak met een onbevagen blik kan worden gezien, vrij van de vooringenomenheid en den wrok, die door den langen diplomatieken strijd zijn opgewekt, en dat deze nieuwe onderhandelaars al hunne pogingen in het werk zullen stellen om het geschil te beslechten. Gedurende den tijd, dat de zaak in handen van deze nieuwe onderhandelaars is overgegeven, moeten geene rechtstreeksche besprekingen over de betwiste punten tusschen de strijdende partijen plaats vinden.

«Artikel 7 bepaalt dat het aannemen van bemiddeling de mobilisatie, de oorlogstoebereidselen of de reeds in gang zijnde militaire operatiën niet behoeven af te breken. Het recht om de beslissing, waartoe de nieuwe onderhandelaars komen, al dan niet aan te nemen, blijft aan de strijdende staten toegekend. Waarom dan kan het beginsel van artikel 8 niet aangenomen worden bij de tegenwoordige verwickelingen tussehen ons en Transvaal? Met het oog op de eenstemmige aanbeveling van al de Mogendheden, die bij de Vredesconferentie vertegenwoordigd waren, zou er geen de minste minachting in gelegen zijn noch van Conyngham Greene noch van Reitz, wanneer de Zuid-Afrikaansche Republiek aan de eene zijde en het Britsche Rijk aan de andere zijde andere onderhandelaars benoemden. Laat ons bijvoorbeeld onderstellen dat Krüger Fischer van den Oranje-Vrijstaat, of Hofmeyer uit onze eigen kolonie en wij van onze zijde Lord Pauncifote of den Hertog van Devonshire benoemden en het aan hen toevertrouwen om gedurende den tijd van den wapenstilstand eene eervolle en vredelievende oplossing tot stand te brengen.»

Het voorstel, hoewel in invloedrijke kringen eerlijk ondersteund, werd niet beantwoord. De ministers, die zich, zoo het schijnt, geheel in de handen van Chamberlain hadden overgegeven, strompelden hulpeloos de helling af naar den oorlog, die Chamberlain onvermijdelijk had gemaakt. Het contrast tusschen onze verklaringen in den Haag en onze handelingen in den tegenwoordigen crisis lokte natuurlijk menige cynische opmerking uit van de zijde onzer vroegere collega's in de Haagsche Conferentie.

Als bewijs daarvan behoef ik mij alleen te beroepen op een gedeelte van eene toespraak van den Franschen gedelegeerde, Baron d'Estournelles, door wien Lord Pauncefote in den Haag krachtig ondersteund werd. Baron d'Estournelles is genoeg bekend als de man, die jaren geleden een flink Fransch Ambassadeur bij het Hof van St. James was. Hij heeft herhaaldelijk in moeilijke omstandigheden bewezen, dat hij een vriend van Engeland was. Niemand kan hem in hetgeen hij te dezer zake zegt, een *parti pris* ten laste leggen. Maar zie hier hoe deze uitstekende Fransche diplomaat en de vriend van Engeland over dit onderwerp sprak, nog voordat Chamberlain's politiek reeds vruchten had gedragen:

Ik zal slechts een enkel woord over Engeland zeggen om er aan te herinneren, dat aan den voortreffelijken gedelegeerde, Lord Pauncefote de groote eer toekomt van de eerste te zijn geweest, die een ontwerp voor een internationaal scheidsgericht heeft ter tafel gebracht. Deze eer zal een onverwelkbare en schitterende roem worden wanneer Engeland getrouw zal blijven aan het initiatief, dat het genomen heeft. Reeds sedert lang is er een strijd hangende tusschen Engeland en de kleine Staat Transvaal. Hier is nu een krachtige proef! Hier is nu eene gunstige gelegenheid om de verklaringen van het Gouvernement door eene daad kracht bij te zetten Zal Engeland binnen drie maanden twee lijnrecht tegenover elkander staande besluiten nemen? Zal het zijn toevlucht nemen tot de vredesovereenkomsten van den Haag om den oorlog te verklaren in Pretoria? Neen, dat schijnt onmogelijk. Het zal zich zelven niet veroordeelen. Het zal niet met eigen handen het vredebrengend document verseheuren, dat het zelf met moeite heeft tot stand gebracht; het zal de wereld niet doen weergalmen van oorlogskreten op den morgen van denzelfden dag, waarop het 't zoo lang verbeide beeld van rechtvaardigheid en vredestichting heeft omhoog geheven.

Helaas, wat onmogelijk scheen, is reeds geschied.

HOOFDSTUK XII.

DE KAAPSCHE HOLLANDERS EN DE VRIJSTAAT.

Bij het bespreken van de Zuid-Afrikaansche politiek is het noodig zich te herinneren wat Chamberlain in zijn helderder oogenblikken als buiten twijfel stelde. Hij beweerde namelijk, dat de oplossing van het geheele vraagstuk te zoeken was bij de Hollanders van de Kaap-kolonie en niet bij de bewoners van Transvaal. In zijne redevoering van den 22ⁿ April 1896 stelde hij als algemeen erkend beginsel vast, dat wij iedere poging hadden aan te wenden, alle mogelijke middelen hadden te beproeven om de goede verstandhouding tusschen de Hollanders en Engelschen te verzekeren. Hij bracht ons in herinnering, dat wij even goed een Hollandsch bestuur als een Engelsch bewind hadden te voeren, en dat het onze bedoeling moest zijn met onze Hollandsche mede-onderdanen op goeden voet te blijven. Bij een vroegere gelegenheid, den 14ⁿ Februari 1896, beweerde hij, dat wij allen, hij voor zichzelf zoowel als zijne voorgangers, bereid zouden gevonden worden de Hollandsche gevoeligheid te eerbiedigen. Hij voegde daaraan toe: «het is eene zeer gewichtige zaak, die de meest

ernstige overweging eischt, wat te doen, als wij tot een oorlog gedrongen worden, waartegen het Hollandsche gevoel zich verzet.» Het bewijs en de toetssteen van een goede en gezonde politiek in Zuid-Afrika ligt dus, volgens Chamberlain's frase zelf, in het antwoord op de vraag, of die politiek ons waarborgt steun te zullen vinden in de sympathie en medewerking van de meerderheid der Hollandsche bevolking in Zuid-Afrika. Ongelukkig genoeg is het juist dit, wat de politiek van de tegenwoordige Regeering niet bereikt heeft. Zij heeft den geheelen Oranje-Vrijstaat geworpen in de armen van Transvaal; de oorzaak daarvan ligt voor de hand. De Vrijstaat is, gedurende meer dan één menschengeslacht op voet van de beste vriendschap met groot-Britannië geweest. Die eenige volstrekt onafhankelijke Republiek in Zuid-Afrika was de eenige staat met welken wij in de beste verstandhouding waren. De Koloniale politiek van Chamberlain heeft tot uitkomst gehad den Oranje-Vrijstaat van ons af te scheuren en al de burgers van die onafhankelijke Republiek in slagorde te stellen tegenover ons, schouder aan schouder met de Boeren van Transvaal. De verklaring van dit feit is zeer eenvoudig.

De vervreemding had haar oorsprong in de samenzwering die mislukt is door de onzinnige overrijling van Jameson. Het eenmaal ingeworteld wantrouwen, dat Chamberlain's politiek had ingeboezemd, bracht de Vrijstaters er toe een offensief en defensief verbond met Transvaal aan te gaan. Dit plan zou echter tot niets geleid hebben, ware het niet dat het wantrouwen, door de gebeurtenissen van 1895 en '96 verwekt, dieper en krachtiger was geworden door Chamberlain's politiek, toen hij de sluwe aanspraak op de suzeriniteit van 1881 te berde bracht en hij zijn eigen voorstel weder terugnam, op hetzelfde oogenblik dat het door de Boeren was aangenomen. President Steyn en de Kaapsche Hollanders deden hun best, gelijk door Chamberlain zelf is erkend, om eene vreedzame oplossing mogelijk te maken. Het was enkel en alleen, toen zij door den duidelijken toelag van Chamberlain's daden tot de overtuiging waren gekomen, dat niets anders dan de vernietiging van de onafhankelijkheid van Transvaal hem tevreden zou stellen, dat de Vrijstaters de wapenen opnamen ten behoeve van de bedreigde Republiek.

Voor ons, die op ons gemak t'huis zitten en over oorlog keuvelen als gold het eer een geanimeerd spelletje dan een schrikwekkende werkelijkheid, voor ons, zeg ik, is het moeilijk de volle beteekenis der heldhaftige zelfopoffering te schatten, die het optreden van den Oranje-Vrijstaat in zich sluit. Het onmiddellijk gevolg is geweest, dat de geheele mannelijke bevolking van de kleine republiek naar het oorlogsveld moest gezonden worden, niet alleen om al de ontberingen van den krijg het hoofd te bieden, maar te moeten vechten met het mogelijk uitzicht op geheele vernietiging door de overweldigende legermacht van het Britsche Rijk, en dat alles ten behoeve van hunne bedreigde onafhankelijkheid. Wij beweren daarbij natuurlijk, dat het nooit in onze bedoeling gelegen heeft, hunne onafhankelijkheid te bedreigen. Hoe onwaardig moet dan diezelfde politiek geweest zijn, die de tegenovergestelde overtuiging opdrong aan mannen, die alles te verliezen hadden; een politiek, welke die overtuiging zoo diep en algemeen deed wortel schieten, dat zij bereid waren hun leven op te offeren om de redelijkheid van hunne ongerustheid te bewijzen.

Geen mensch ter wereld kan beweren, dat de Vrijstaters de Engelschen onrechtvaardig of niet op gelijken voet behandelden. Daar kunnen geen grieven van Uitlanders worden aangevoerd tegen den kleinen Vrijstaat. Daarom had President Steyn het recht zijne overtuiging uit te spreken omtrent de politiek van onze regeering.

Op den 11ⁿ October richtte President Steyn eene proclamatie tot de burgers van den Vrijstaat, waarin hij zegt, dat de Zuster-republiek op het punt staat aangevallen te worden door een gewetenloozen vijand, die reeds lang naar een voorwendsel gezocht heeft om de Afrikaanders te vernietigen. Hij vervolgt met te zeggen, dat de bewoners van den Oranje-Vrijstaat door velerlei banden zoowel als door een formeel tractaat aan Transvaal verbonden zijn, waarom hij plechtig verklaart, voor het oog van den almachtigen God, dat zij gedwongen zijn een machtigen vijand te wederstaan, als gevolg van het onrecht een broeder en vriend aangedaan.

Heilige verplichtingen (zoo gaat de proclamatie voort) hebben Transvaal niet gevrijwaard tegen een annexatie-samenzwering. Wanneer hare onafhankelijkheid vernietigd wordt, zal het bestaan van den Oranje-Vrijstaat als eene zelfstandige republiek een hersenschim blijken.

De ervaring van het verledene heeft duidelijk aangetoond, dat er geen vertrouwen te stellen is in de plechtige beloften en verplichtingen van Groot-Britannië, wanneer het bestuur, dat aan het roer is, zich voorbehoudt alle trakaten met voeten te treden.

Na een historisch overzicht te hebben gegeven van al het onrecht, hetwelk hij aantoonde dat aan Transvaal is aangedaan, gaat President Steyn aldus voort:

De oorspronkelijke Conventies zijn door Groot-Britannië verwrongen en verdraaid om er een middel van te maken tot het uitoefenen van tirannie tegenover Transvaal, dat daarentegen nooit het onrecht jegens haar begaan getracht heeft betaald te zetten. Geen schijn van erkentelijkheid werd getoond voor de toegevendheid jegens Britsche onderdanen, die naar recht en wet leven en goederen verbeurd hadden. Het buigen voor de Britsche eischen zou gelijk gestaan hebben met het verlies van eene onafhankelijkheid, die gekocht was met ons bloed en onze tranen.

Gedurende vele jaren zijn Britsche troepen saamgetrokken tot op de grenzen van Transvaal, ten einde de Republiek door dreigementen te dwingen aan de Britsche eischen toe te geven. De sluwe plannen van hen, wier eenige drijfveer gouddorst was, schijnen nu te worden verwezenlijkt. Hulde brengende aan het eer- en rechtsgevoel van duizenden Engelschen, die daden van roofzucht en ruw geweld verafschuwen, verfoeit de Oranje-Vrijstaat de ongerechtigheden van een Britschen staatsman.

Na zijn vertrouwen te hebben uitgedrukt, dat de Almachtige hen zal helpen en steunen, na de burgers te hebben aangemaand niets te doen wat Christenen en burgers van den Vrijstaat onwaardig zou zijn, besluit de President met de volgende woorden:

Burgers van den Vrijstaat, staat op als één man tegen den verdrukker, tegen den verkrachter van alle recht!

Voordat het ultimatum door het Transvaalsche Gouvernement de wereld was ingezonden, deed President Steyn nog eene laatste wanhopige poging om het Britsche Gouvernement over te halen zijn politiek van bedreiging en uittarting te laten varen.

In een depeche, gedateerd van den 27ⁿ September stelde President Steyn in het licht, dat de toon van de Britsche nota's eenigszins gewijzigd was en dat de Hooge Regeering het standpunt had verlaten, waarop de onderhandelingen met Transvaal waren geopend. Op zijn raad had de Transvaalsche regeering toegestemd tot het ingaan op een onderzoek. Hoe groot was dus de teleurstelling van het Vrijstaatsche Gouvernement

en heel het volk, toen het duidelijk werd, dat hunne pogingen ten gunste van eene vreedzame oplossing nutteloos waren.

Het Vrijstaatsche Gouvernement was nog steeds bereid zijne diensten aan te bieden, ten einde eene oplossing van de moeielijkheden te verkrijgen op eerlijken en billijken grondslag.

De pogingen van den Oranje-Vrijstaat om den vrede te verzekeren werden vervolgens niet weinig belemmerd door het feit dat, niettegenstaande de herhaalde verzekeringen van de Britsche Regeering van niet te willen treden in de binnenlandsche aangelegenheden van Transvaal of op de onafhankelijkheid van de Republiek inbreuk te willen maken, zij toch een politiek bleef volgen, die juist eene tegenover gestelde meening rechtvaardigde. De Vrijstaat kon het niet denkbaar achten, dat het verschil omtrent het burgerrecht en de vertegenwoordiging eenigszins zou kunnen rechtvaardigen de uitgebreide en steeds toenemende militaire toebereidselen aan de grenzen niet alleen van Transvaal maar ook van den Vrijstaat. Aldus werden zij, schoon niet dan schoorvoetend, gedwongen de conclusie te maken, dat deze toebereidselen de bereiking van andere doeleinden beoogden; de kennis daarvan kon den Vrijstaat aanleiding geven voorstellen te doen ten einde ze te verijdelen.

Om kort te gaan, President Steyn vertrouwde dat de Britsche Regeering de gelegenheid zou waarnemen om, terwijl verdere onderhandelingen nog gaande waren, verdere beweging of vermeerdering van troepen te doen ophouden; hij zou daarom gaarne omtrent de inzichten van de Britsche Regeering worden ingelicht, vooral wat betreft den eigenlijken aard en den omvang van de concessies of maatregelen, die zij zou kunnen aangeven als in haar oog noodig of voldoende om beide partijen voor goed tevreden te stellen en de bestaande geschillen voor altijd af te doen.

President Steyn zeide in zijn telegram van den 3ⁿ October, dat hij niet inzag in hoeverre er eenige billijke grond kon bestaan voor de bewegingen der Britsche troepen. Integendeel, hij geloofde, dat de toenemende militaire maatregelen de pogingen belemmerden van hem zelf en van allen die oprechtelijk hun best deden om den vrede te handhaven en eene eerlijke schikking mogelijk te maken. Hij wenschte zijne ernstige overtuiging te doen hooren, dat op de autoriteiten, die het militaire element hadden te baat genomen en die sedert een politiek van bedreiging en interventie hadden gevolgd, de geheele verantwoordelijkheid zou rusten, indien alle pogingen mochten mislukken om den vrede te bevestigen en eene eervolle schikking in het leven te roepen. Hij kon niet anders dan het feit erkennen dat, met het oog op de houding van de Britsche autoriteiten, aan de Transvaalsche Regeering niets te verwijten was wegens de reeds genomen maatregelen.

Hij werd te meer gesterkt in zijne meening door het feit dat, daar hij steeds zonder antwoord bleef op zijn depeche van 27 September, het billijke verzoek daarin vervat, namelijk, dat de Britsche autoriteiten de afzending en de bewegingen der troepen zouden staken, — wat waarschijnlijk het oproepen van de burgers der beide Republieken zou hebben voorkomen, — niet alleen was ter zijde gelegd, maar de bedrijvigheid in de militaire toebereidselen en het afzenden van troepen nog sterker aanhield dan ooit. Dat gevaar en dat uitstel maakten hem ten hoogste bekommerd; hij toonde de noodzakelijkheid aan van onmiddellijk handelen, zoo nog verdere pogingen in het werk zouden gesteld worden om eene vredelievende oplossing te verzekeren. Nog eenmaal bood hij opnieuw zijne oprechte diensten aan tot bereiking van dit doel, maar tevens

vreesde hij, dat die diensten waarschijnlijk nutteloos zouden zijn, zoo ze niet vergezeld gingen of vooraf werden gegaan door eene volledige toestemming in het gevraagde in zijne depeche van 27 September.

Wat ook mag gezegd worden omtrent den minder gelukkigen vorm van het Ultimatum der Boeren, niemand kan iets hebben aan te merken op de zeer gematigde bedenkingen van President Steyn. Indien er ooit eenige ernstige wensch aan den kant onzer Regeering was geweest om te doen wat mogelijk was tot vredelievende schikking, dan zeker verschaften President Steyn's tegemoetkomingen haar een uitnemende gelegenheid tot vervulling daarvan. Maar zij bleven onbeantwoord van de zijde onzer Regeering en het resultaat was dat President Steyn, met een tegenzin, dien niemand kan gevoelen, zoo hij zich niet kan voorstellen wat het zeggen wil, de geheele mannelijke bevolking van een land tot een hopeloze en vertwijfelende worsteling op te roepen, zijn volk aankondigde, dat de oorlog onvermijdelijk was geworden.

Het is waarschijnlijk, dat het oordeel van den Vrijstaat meer dan eenig ander element zal gelden om bij ons volk eene besliste meening te vormen omtrent de vraag aan welke zijde het recht is. De Vrijstaters waren in een positie, die hen in staat stelde dadelijk de wezenlijke richting en strekking van onze Koloniale politiek te vatten. Al hun belang lag in het geloof, zoolang althans dat geloof mogelijk was, — dat onze Minister van Koloniën oprecht en eerlijk was in zijne onderhandelingen met Transvaal. Toch bleek hun het resultaat van zijne politiek en van zijne antecedenten van dien aard te zijn, dat zij tegen wil en dank tot de overtuiging werden gedwongen, dat zij, even goed als Transvaal, bedreigd werden met het verlies hunner onafhankelijkheid en de vernietiging van hun nationaal bestaan. Dat was maar niet enkel eene losse meening, maar zij stonden bereid hun leven op het spel te zetten als bewijs voor hunne gegronde overtuiging. Het zou de moeite waard zijn eens na te gaan, hoe velen, die in Engeland het hardst schetteren van oorlog, zich onmiddellijk zoo stil als een muis zouden houden, als zij werden opgeëischt om hetzelfde bewijs van de innigheid hunner overtuiging te geven, dat door den Vrijstaat zoo schitterend is geleverd.

Wat de Kaapsche Hollanders betreft, hunne houding is tot heden zeer gereserveerd geweest. Wel hebben zij zich doorlopend ijverig bemoeid tot behoud van den vrede. Telkens en telkens zijn zij tusschenbeide gekomen met het doel President Krüger te bewegen concessiës te doen, en ook telkenmale hebben zij als hunne stellige overtuiging uitgesproken, dat de concessies, door hem gedaan, onze Regeering hadden moeten tevreden stellen. Op den 15ⁿ Juni gaf het Kaapsche Ministerie bij monde van Mr. Schreiner aan Sir Alfred Milner te kennen, dat naar hunne meening de stand der zaken van dien aard was, dat een tusschenkomst in de binnenlandsche aangelegenheden van Transvaal in geenen deele te rechtvaardigen zou zijn. Op den 7ⁿ Juli vaardigde het Kaapsche Ministerie weder bij monde van Schreiner eene verklaring uit, waarin de meening opnieuw werd bevestigd, dat het bezigen van geweld ten einde degelijke hervormingen in Transvaal te weeg te brengen ongerechtvaardigd zou zijn, ook al deden zij zelf al wat in hun macht was om op zulke hervormingen aan te dringen. Een dag later maakte Schreiner zijne verklaring openbaar, dat het Kaapsche Gouvernement President Krüger's nieuwe voorstellen omtrent het burgerrecht als bevreemdend en atdoende beschouwde en als geschikt om eene vredelievende oplossing te verzekeren. Op den 10ⁿ Juli nam de afdeeling van den Afrikaanderbond aan de Kaapstad eene resolutie aan, waarin aan de Regeering gevraagd werd, het beginsel van

arbitrage aan te nemen, gelijk op de conferentie in den Haag werd voorgesteld en verdedigd.

Drie-en-vijftig leden van het Kaapsche Parlement teekenden een adres aan hunne broeders in Transvaal, betuigende eene innige sympathie met hen in hunne tegenwoordige beproevingen en tevens den raad inhoudende aan President Krüger, het voorstel tot een gemengde commissie aan te nemen. President Krüger vereenigde zich met dien raad, doch met het eenige gevolg, dat hem het voorstel door den voorsteller zelf in het aanzicht werd teruggeworpen. Daarop leverden de Kaapsche Hollanders bij Millner eene memorie in, waarin zij hem smeekten zijn eens gegeven woord niet terug te nemen, maar over te gaan tot het benoemen van eene gemengde Commissie, zooals hij zelf had voorgesteld. Maar zij spraken tot ooren, die zich doof hielden. Had hij geluisterd, dan zou de oorlog zijn afgewend.

De Hollanders van de twee Republieken waren vol vertrouwen op den steun en de sympathie van hunne broeders in de Kaap-Kolonie. De Hooge Commissaris en Schreiner hebben eene proclamatie uitgevaardigd, waarin de Hollanders aan de Kaap bedreigd werden met de straf op hoogverraad, indien zij het waagden de partij te steunen, met welke de Regeering in oorlog zou zijn. Aan den anderen kant wordt de Kaap-Kolonie overstromd met manifesten, waarin een beroep gedaan wordt op hun goeden wil om de Republiek te steunen en bij te staan.

Een dier manifesten is een rondschrjven, uitgevaardigd in het Engelsch en Hollandsch, en geteekend door Viljoen, veld-cornet te Johannesburg, met het opschrift: «Beroep op de Afrikaanders. Adres tot onze stamgenooten aan beide zijden van de Oranje-rivier,» waarin zij worden uitgenoodigd zich te verklaren omtrent hunne houding in de onzekere toekomst. Het «Beroep» bracht Engelslands handelingen in herinnering betreffende Slachtersnek, de diamant-velden en Jameson's rooftocht. Engeland is er slechts op uit Majuba te wreken en de Afrikaander-natie uit te roeien. Alleen aan het bestaan van de twee onafhankelijke Republieken is het te danken, dat de Afrikaander in de Engelsche koloniën geduld wordt. Indien die Republieken in de handen van de Engelschen komen, zullen de Boeren van de Kaap-Kolonie en Natal ontwapend worden. Hottentotten zullen met hen in het Parlement zitting nemen.

Daarom, mannen van onzen stam en levende onder de Engelsche vlag, weet en verstaat wel, dat de vernietiging van de Boeren Republieken hetzelfde beteekent als de vernietiging van de Afrikaandernatie. Indien de Republieken ten ondergaan zal men van de Afrikaanders slechts spreken als van eene natie, die eenmaal bestaan heeft. Weet wel, dat in dit geval Englands ijzeren juk op u zal drukken en u zal doen krimpen tot den laatsten dag. Waarom, zoo vraag ik u, zult gij toelaten dat Engeland uwe Kolonie, uw geld, uw vee, ja zelfs uw eigen persoon zal gebruiken om uwe Broeders en stamgenooten uit te roeien? Afrikaanders, blijft trouw aan uw eigen volk!

Op het oogenblik is alles nog in afwachting, maar de sympathiën van de meerderheid der blanke bevolking in de Kaap-Kolonie zijn aan den dag gekomen in het feit, dat zij bezig zijn in naam der menschelijkheid een fonds bijeen te brengen, waarvan de baten uitsluitend ten voordeele van Transvaal zullen worden aangewend. De uitnoodiging tot inschrijving ten behoeve van de Transvaalsche gewonden en weduwen draagt de handteekening van Hofmeyer en andere voorname leden van den bond; daarin heet het:

In weerwil van de uiterste pogingen om den vrede te bewaren, is de

oorlog reeds feitelijk verklaard. Daar zijn weinig Koloniale Afrikaanders, die niet door banden van bloedverwantschap of vriendschap aan de inwoners der beide Republieken verbonden zijn. Het is niet meer dan natuurlijk, dat hunne sympathie zich in een wettigen vorm zal moeten openbaren. Wat kunnen zij doen? De wapenen opnemen om hunne Broeders in den oorlog ter zijde te staan? Hun plicht als Britsche onderdanen verbiedt zulks. Wij doen een beroep op het gemoed van iederen Afrikaander om het fonds met alle kraeht te ondersteunen.

Het is goed in dit verband nog eens in herinnering te brengen het welberaden oordeel van Lord Randolph Churchill, met het oog op het gevaar, dat wij achttien jaar geleden liepen door het voortzetten van den oorlog met Transvaal. Lord Randolph had in zijn gewonen stijl het toegeven na Majuba op het heftigst bestreden; maar toen hij naar Zuid-Afrika was gegaan en den stand van zaken met eigen oogen gezien had, trok hij zijne woorden openlijk in en dat in termen, die op het huidig oogenblik nog wel eens met nadruk onder ieders aandacht mogen gebracht worden. Na de opmerking hoe in 1891 de oude vijandschap tusschen de Engelschen en de Hollanders volkomen voorbij scheen te zijn, «dank zij het genie van den Eersten Minister Mr. Cecil Rhodes», die «den weg had gevonden om het vertrouwen van de Engelsche en Hollandsche kolonisten te winnen en te behouden», gaat Lord Randolph aldus voort:

Naar recht en billijkheid moet hier nog gezegd worden, dat de scherppinnige politiek van Rodes alleen mogelijk gemaakt is door een eind te maken aan den oorlog met Transvaal in 1881, en vooral door de wijze waarop dit geschiedde. Het opgeven van Transvaal en de vrede, door Gladstone met de overwinnaars van Majuba Hill gesloten, waren indertijd en zijn nog steeds onderwerpen van scherpé kritiek en bittere veroordeeling bij vele staatslieden in het moederland, *quorum pars parva fui*. Beter en nauwkeuriger inlichting, vereenigd met koele overweging, leidt mij tot de conclusie dat, zoo de Britsche Regeering van dien tijd partij had getrokken van hare sterke militaire positie en de legemacht der Boeren had vernietigd zooals zij gemakkelijker had kunnen doen, zij inderdaad Transvaal zou hebben herwonnen, maar zij zou de Kaap-Kolonie hebben kunnen verliezen. Het Hollandsch gevoel in de Kolonie was zoo verbitterd door wat het beschouwde als de onrechtvaardige, trouwlooze en willekeurige politiek jegens de Boeren van Transvaal gevoerd door Bartle Frere, Theophilus Shepstone en Owen Lanyon, dat ten slotte de triomf der Britsche wapenen, bloot door ruwe overmacht, hen voor goed van Groót-Britannië zou vervreemd hebben, zonder eenige hoop hen ooit weer voor zich te winnen. Parlementaire regeering in een land, waar de Hollanders het Parlement beheerschen, zou onmogelijk geworden zijn: en zonder Parlementair bestuur zou de Kaap-Kolonie onregeerbaar zijn. De toenmalige grootmoedigheid door het Gladstone-Ministerie betoond in het sluiten van vrede met de Boeren, na twee vernederende militaire nederlagen van het Engelsche leger, sprak zoo duidelijk tot het rechtsgevoel en het verstand van de Hollandsche Kaap-kolonisten, dat veel van de vroegere grieven werden vergeten en vergeven, daar zij als bewijs kon gelden voor de totale welwillendheid jegens den Hollandschen stam in de gemoederen van de Engelschen. Samenwerking tusschen het Hollandsch en Engelsch element in de Kaap-Kolonie werd van dien dag af mogelijk, en die samenstelling werd door het bestuur van Rhodes als werkelijkheid erkend en heeft sedert naar allen schijn vast wortel geschoten („Men, Mines, and Animals in South-Africa” by Lord Randolph Churchill, 1892, pp. 23 - 24.)

Ik kan dit hoofdstuk niet eindigen zonder nadrukkelijk de aandacht te vestigen op de gematigde en tevens gewichtige verklaring, ingediend bij onze Regeering door de vertegenwoordigers van de Hollandsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika. Op den 30ⁿ Juni zonden de leden van dit lichaam eene memorie aan Milner, waar ik het volgende uittreksel aan ontleen:

Als mannen, bekleedende het verantwoordelijk ambt van lid van het Moderamen der Hollandsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, als predikers van het Evangelie des Vredes, als vertegenwoordigende ééne Kerk, één in geloof, taal, lidmaatschap en bloedverwantschap met de Burgers van Transvaal, als getrouwe onderdanen van onze beminde Koningin, wenschen wij bij uwe Excellentie er op aan te dringen, niets onbeproefd te laten dat strekken kan om alle daden van vijandschap af te keeren. Wij huiveren bij de gedachte aan de gevolgen, welke die daden zonder eenigen twijfel zouden na zich sleepen. Het stamverschil tusschen Hollanders en Engelschen zou dieper gevoeld worden; de breuk tusschen de beide afdeelingen van onze Zuid-Afrikaansche gemeenschap zou onheilbaar worden; de gehechtheid van Hare Majesteits getrouwe Hollandsche onderdanen zou den hevigsten schok te verduren hebben, waar zij ooit aan is blootgesteld geworden, en de hoop op een Vereenigd Zuid-Afrika zou voor altijd zijn verijdelde.

Ons, staande buiten het politieke strijdperk, ons zou het verschil tusschen de voorstellen van uwe Excellentie en die van President Krüger moeilijk de gruwelen schijnen te rechtvaardigen, die een oorlog tusschen Hare Majesteits troepen en de Burgers van Transvaal over geheel Zuid-Afrika zou brengen, en dat voor langen duur.

Een ernstiger waarschuwing werd nooit door een kerkelijk lichaam tot het hoofd van een Staat gericht, op den vooravond van een verschrikkelijken oorlog. Maar evenals het geval was met alle, die haar voorafgingen: de ooren bleven doof om te hooren.

HOOFDSTUK XIII.

DE GENESIS VAN EENE MISDAAD EN HAAR NEMESIS.

De huidige oorlog, een slag in 't aangezicht van Christendom en menselijkheid, werd den Boeren opgedrongen door een regeeringsbeleid, dat zich in parlementaire taal moeilijk laat noemen. De Boeren hebben zeer zeker hunne tekortkomingen, en ik wil volstrekt niet beweren, dat hun regeeringsstelsel volmaakt is, noch dat hun beheer in alle opzichten den toets kan doorstaan. De Uitlanders hadden tal van grieven, en op ons rustte de plicht te trachten daaraan te gemoet te komen, althans voor zooverre dat mogelijk was zonder oorlog en zonder onze plechtige belofte te verbreken, dat wij ons niet met de binnenlandsche zaken der Zuid-Afrikaansche Republiek zouden bemoeien. Dat toegegeven, kan ik mij voorstellen, dat er menschen zijn, die er President Krüger een verwijt van maken niet zoo verstandig te zijn geweest om in te zien, dat hij door het vijfjaars burgerrecht aan te nemen, de oorlogspartij had kunnen om den tuin leiden. Wij behoeven de verantwoordelijkheid voor President Krüger's fouten en tekortkomingen niet te dragen. Wij hebben slechts de vraag te beantwoorden, of onze politiek in alle opzichten correct is geweest, of wij in dezen steeds eerlijk en oprecht hebben gehandeld, en of wij als hoogere, meer beschaafde macht alle mogelijke middelen hebben aangegrepen om de achterdocht van den zeer wantrouwenden ouden Boer, met wien wij te doen hebben, weg te nemen.

Ongelukkig hebben wij dat juist niet gedaan. Wij hebben al het mogelijke in 't werk gesteld om wantrouwen te voeden en achterdocht gaande te maken. Onze politiek is listig en bedriegelijk geweest; wij hebben aan-

spraken doen gelden, die bewezen kunnen worden ongegrond te zijn; wij hebben volstrekt geweigerd het eene groote twistpunt aan arbitrage te onderwerpen en hen ten slotte tot den oorlog gedwongen door ons eigen voorstel te verwerpen op 't oogenblik, dat zij het aannamen. De beste zaak ter wereld — en ik heb nooit ontkend, dat de Uitlanders een goede zaak voorstaan — zou voor goed gebrandmerkt zijn door de wijze, waarop zij is behandeld.

Wat op den bodem van alles lag en bij voortdoring de pogingen van alle vrede-stichters heeft verijdeld, was de innige overtuiging van President Krüger en zijne raadslieden, dat de Minister van Koloniën het er op gezet had, hoe dan ook, hunne Republiek te vernietigen en Transvaal in een Britsche kolonie te veranderen.

Ten einde zich van President Krüger's overtuiging eene verklaring te geven, dient men terug te denken aan de samenzwering, die door het nooit genoeg te betreuren ongeduld van Jameson even spoedig verijdeld werd, als zij aan het licht kwam. Het is geen oude geschiedenis, want zij dateert slechts van vier jaar herwaarts, en het is ten eenenmale onmogelijk President Krüger's aarzeling om onze verzekeringen aan te nemen te begrijpen of ons op ons woord te gelooven, tenzij wij ons voor een oogenblik in zijne plaats stellen, en opmerken, in welk licht hij de zaken moest zien.

President Krüger weet, dat Chamberlain hem in den herfst van 1895 een ultimatum zond, waarin met oorlog bedreigd werd, indien hij de «Driets» niet heropende. Om oorlog te vermijden gaf hij toe, heropende de «Driets» en stond onmiddellijk daarna voor 't fait accompli van eene samenzwering tegen zijne regeering, die door den Eersten Minister van de Kaap-Kolonie was op touw gezet, gewapend en van geld voorzien.

Hij zag, dat Chamberlain, ten einde de gewapende interventie van Britsche troepen te vergemakkelijken, aan Rhodes een strook land had afgestaan, die voor een inval aan Transvaal als loopplank dienst kon doen. Hij zag ook, dat Chamberlain de regeling verhaast had, waarbij de bereden politie in geval van nood ter beschikking van Jameson kon worden gesteld. Toen eindelijk de samenzwering onder de Uitlanders pakte, zag hij Jameson aan 't hoofd van de door Chamberlain aan hem afgestane troepen den strookgrond als basis voor zijn inval in de Republiek gebruiken.

Al die feiten kent hij. Maar wat hij bovendien nog weet, is, dat de volgende verklaring, wat betreft de medeplichtigheid van Chamberlain aan het doodelijk komplot, duidelijk is gemaakt aan en in wijden kring geloofd wordt door hen, die een deugdelijke kennis van de Zuid-Afrikaansche zaken bezitten.

De verklaring betrekkelijk de samenzwering om het Boeren-Gouvernement in de Transvaal omver te werpen werd door Jameson gedaan aan Lord Rosmead, Hooge Commissaris van de Kaap, en werd in zijn geheel uitgelegd aan Graham Bower, den Keizerlijken Secretaris, die, wegens ziekte van Lord Rosmead, in werkelijkheid als Hooge Commissaris handelde.

Zij was ook medegedeeld aan Newton, den Keizerlijken Magistraat van de grens, en was tot in kleinigheden uitgewerkt door Jameson onder-administrateur onder toezicht van de Kroon der terreinen van de Chartered Company.

Dit alles, met uitzondering van de mededeeling der samenzwering in groote trekken aan Lord Rosmead, is officieel erkend en wordt aan-

genomen als bewezen. Verder is het uitgemaakt, dat voordat de eerste Minister van de Kaap in deze samenzwering ten volle inging, hij het noodig achtte zich bij zijne plannen te verzekeren van de hulp van het Departement van Koloniën. Daarvoor zond hij zijn *fidus Achates* Rutherford Harris naar Londen met opdracht Chamberlain mede te deelen wat er broeide en hem te vragen de overdracht van den terreinstrook, die als loopplank moest dienen, en de overdracht van de politie te bespoedigen, ten einde hen in staat te stellen de samenzwering van buiten af te ondersteunen. Harris volvoerde zijn opdracht en seinde aan Rhodes den uitslag van het onderhoud.

Eerst weigerde Chamberlain, maar nadat Harris «ronduit gesproken had» met Fairfield van het Departement van Koloniën en aan Chamberlain den inhoud van een telegram van Rhodes had bekend gemaakt, waarin deze hem waarschuwde, dat als hij de samenzwering verhinderde, hij Zuid-Afrika zou verliezen, gaf Chamberlain toe.

Onder het voor de hand liggende voorwendsel, dat het noodzakelijk was, de werkers aan de Bechuanaland spoorweg tegen (niet bestaande) wilde stammen te beschermen, gaf hij de politie en de loopplank in handen van den hoofdsamenzweerder.

Verder had Krüger vernomen, dat de wisseling van mededeelingen tusschen de agenten van den samenzweerder en het Departement van Koloniën geregeld en vertrouwelijk werd voortgezet en dat gedurende de geheele maand November voortdurend telegrammen gewisseld werden tusschen den hoofdsamenzweerder in Kaapstad en zijne vertrouwde agenten en vrienden in Londen, die, ter wille van hem, het Departement van Koloniën in voeling hielden met de beweging. Hij weet ook, dat Fairfield op den 4^{den} November aanraade de rijkstroepen te verplaatsen vóór het «vuile standje» begon, waarin de hoofdrol gespeeld zou worden door de troepen van de Chartered Company. (Deze brief is een der weinige documenten die bestaan). Hij heeft ook gehoord dat Chamberlain, in plaats van niets van de samenzwering te weten, zulk eene levendige en innige belangstelling in hare ontwikkeling nam, dat hij er op aandrong Jameson's mannen onder de Engelsche vlag te doen uittrekken, en dat de eerste gouverneur van Transvaal door het Departement van Koloniën zou worden aangesteld. Hij heeft het telegram van den hoofdsamenzweerder gelezen in antwoord op deze bepaling ten opzichte van de vlag en daaruit heeft hij zijn eigen gevolgtrekkingen gemaakt.

Verder weet hij, dat juist voordat de inval plaats vond er te Kaapstad een telegram ontvangen was van een vertrouwd vriend van Rhodes in Londen, die, onmiddellijk na een lang onderhoud met Chamberlain seinde «haast je». Ook is hem bekend, dat een ander telegram aankwam van een anderen vriend van Rhodes met dezelfde dringende aansporingen, en hij heeft gehoord dat dit eveneens was afgezonden als het gevolg van de dringende opdracht van het Departement van Koloniën, dat het beter was het Transvaalsche vuile standje zoo spoedig doenlijk achter den rug te hebben, aangezien het geschil met de Vereenigde Staten over Venezuela voor de boeg stond.

En hij wist, dat ten gevolge van die dringende telegrammen, verzonden na tal van bezoeken aan het Ministerie van Koloniën, Jameson zich dien overeenkomstig «haastte».

Maar alvorens Jameson kon beschikken over Willoughby en de wettig aangestelde officieren van het Britsche leger, wier bijstand was ingeroepen door de troepen van de Chartered Company, was het tot hunne geruststelling noodig hun te verzekeren, dat Chamberlain op de hoogte

was van de samenzwering. Het werd hun daarom officieel mededeeld, alvorens de grens werd overgetrokken. Jameson zeide aan Willoughby, dat Chamberlain kennis droeg van de onderneming en die goedkeurde; maar toen Willoughby het plan aan zijne officieren mededeelde, gebruikte hij het woord «*Keizerlijke autoriteiten*» in plaats van «Chamberlain.» Na het ontvangen van dit bericht, viel het legertje in de Transvaal, om drie dagen later bij Doornkop te worden gevangen genomen. De officieren werden dien ten gevolge weder bij het staande leger ingelijfd, aangezien het bewezen was, dat zij ter goeder trouw hadden gehandeld, door geloof te slaan aan de verzekeringen hun door Jameson gegeven op grond van de telegrammen, uit Londen gezonden door Harris, door Flora Shaw, Marguire en anderen, allen in betrekking staande tot het Ministerie van Koloniën.

President Krüger weet ook, want het is algemeen bekend, dat, toen Rhodes naar huis keerde, om na de strooptocht den storm te bezweeren, zijn eerste werk was Hawksley uit te zenden om Fairfield in kennis te stellen van het bestaan der telegrammen tusschen Londen en de Kaapstad gewisseld, waaruit duidelijk bleek dat het Ministerie van Koloniën aan de zamenzwering medeplichtig was.

Na dit gedaan te hebben, had Rhodes twee uur lang eene conferentie met Chamberlain aan het Ministerie van Koloniën. Chamberlain stond toen in het Lager Huis op en verklaarde plechtig, dat «voor zoover hij wist en vertrouwde, iedereen, ook Rhodes, ten eenen male onkundig was geweest van Jameson's plannen en daden, en die overtuiging deelde hij eerst mede nadat hij de verklaringen van alle partijen nauwkeurig had onderzocht». Tien maanden later beweerde Chamberlain, dat hij nimmer met Rhodes over dat onderwerp had gesproken, wiens mededeelingen niet verlangd werden, als zijnde inderdaad geheel overbodig.

Rhodes keerde toen naar Afrika terug, waar hij het Parlements-Lid Tatton Egerton ontmoette, wien hij ronduit vertelde, dat Chamberlain tot over de ooren in de samenzwering zat. Krüger weet ook, dat het in Rhodes publick verklaard en nimmer tegengesproken was, dat toen Tatton Egerton geconfronteerd werd met den Minister van Koloniën, hem gevraagd was: «Wie deelde u mede dat ik in de zaak gemengd was?», waarop Egerton antwoordde: «Rhodes zelf.» — «Die verrader!» was het-eenige wat Chamberlain daarop moet hebben gezegd.

Krüger wist ook, dat er door Hawksley afschriften van alle bezwarende telegrammen aan Chamberlain geleverd waren, dat zij door dezen eenige dagen werden aangehouden en dan teruggestuurd. Verder heeft hij gehoord, dat de begeleidende brieven duidelijk de medeplichtigheid van het ministerie van Koloniën met de samenzwering erkenden.

Dat alles heeft Krüger gehoord. Hij weet ook, dat in 1897 eene commissie uit het Lagerhuis was benoemd, met het doel, al deze geruchten naar waarheid te onderzoeken. Hij weet ook, dat deze Commissie, die Campbell, Bannerman en Harcourt onder hare leden telde, met het oog op een te wachten hevig protest van de zijde van de dagbladpers, de geheele zaak in den doofspot had gestopt in plaats van een nauwkeurig en onpartijdig onderzoek in te stellen. Zij weigerde aan te dringen op het vertoonen van de beschuldigende telegrammen; zij vroeg evenmin noch aan het Ministerie van Koloniën, noch aan de andere partij inzage van de correspondentie, en ziende dat de hoofdgetuige Hawksley, weigerde de vragen te beantwoorden, liet zij hem niet als getuige toe en weigerde hem te vergunnen aanwijzingen te leveren. Daarna bracht die Commissie een

rapport uit, waarin het Ministerie van Koloniën ten eenenmale werd vrijgepleit van alle medeplichtigheid aan het komplot, en waarin verklaard werd dat: «Het feit, dat Rhodes vergunning geweigerd heeft om de telegrammen aan de Commissie uit te leveren leidt tot de gevolgtrekking, dat er geen bewijzen in te vinden waren, die konden aanduiden dat het Ministerie van Koloniën in de zaak betrokken is geweest; evenmin als zij inlichting konden geven omtrent het gebruik dat er van gemaakt is ten bate van het voorgevallene in Zuid-Afrika.

Dit noemt men in zuiver Engelsch een leugen en Chamberlain, die het rapport onderteekend heeft, wist, dat het een leugen was. Want onmiddellijk na het teekenen van deze vloekwaardige verklaring, dat Rhodes een leugenaar en roover was, die een bedriegelijk gebruik maakte van telegrammen, ten einde zijne ondergeschikten in eene onwettige samenspanning te wikkelen, stond Chamberlain in het Lagerhuis op en sprak: «Maar van één ding ben ik volkomen overtuigd en dat is dat er niets bewezen is en ook niets bestaat, wat het persoonlijk karakter van Rhodes als man van eer zou kunnen schaden. Voor zoover ik geroepen ben om de positie van Rhodes te beoordeelen, verklaar ik ten eenenmale van onwaarde alle beschuldigingen, die zijne persoonlijke eer mochten aantasten.»

«Dit alles weet Krüger. Welke andere gevolgtrekking kon hij hieruit maken, dan dat hij, te doen hebbende met Chamberlain, te doen had met iemand, ingewijd in de samenzwering om zijn bestuur omver te werpen en zich van Transvaal meester te maken, en die niet opzag tegen valsche getuigenis en verduistering der waarheid, wanneer het zijn huid gold. Neen, het is zelfs nog erger. Want de handelwijze der commissie overtuigde hem, dat beide partijen in Engeland er niet tegen opzagen samen te spannen om de waarheid geweld aan te doen, wanneer de belangen van Engeland in Zuid-Afrika zulks meebrachten. Toen Lord George Hamilton Sir W. Harcourt en de liberale leden der commissie prees, omdat zij het schandaal hadden weten te smoren, merkte hij naïf op: «Zij gedragen zich, zooals Engelschen zich altijd gedragen hebben, wanneer er kwestie is van verantwoordelijkheid. Zij weigerden het onderzoek verder voort te zetten dan tot op eene hoogte, waarop het gevaarlijk zou kunnen worden voor de oppermacht van het Britsche gezag in Zuid-Afrika.»

Maar wij behoeven ons niet te bepalen tot het onderstellen van hetgeen President Krüger dacht. Toen Hofmeyr, het hoofd van de Hollandsche partij in Zuid-Afrika, door den verslaggever van de Daily Mail gevraagd werd, wat hij dacht van Chamberlain's gedrag gedurende het onderzoek, was zijn antwoord:

Wij waren er allen hoogst verwonderd over, — zelfs meer nog dan over Jameson en Rhodes. Wij hechtten geloof aan Engelsche rechtvaardigheid en Britsche goede trouw. En wat zien wij? Met alle documenten te harer beschikking, weigerde de commissie de voornaamste in behandeling te nemen. Het Lagerhuis stemde met groote meerderheid van stemmen voor vrijpraak. Waar moet het met ons naar toe? Wat staat ons eerstdaags te wachten? Wij weten het niet; wij voelen ons bezorgd. En kan u zulks verwonderen? Indien dit een staaltje is van openbare eerlijkheid, indien de denkbeelden van Chamberlain omtrent persoonlijke eer voortaan de Engelsche staatslieden moeten bezielen, wat hangt ons dan boven het hoofd? *De Hollandsche bevolking kan geen vertrouwen stellen in het Ministerie van Koloniën, zoolang daar naar zulke beginselen gehandeld wordt.*»

Kan iemand zich over de Hollandsche bevolking verwonderen? Lees hoe de *Temps* het ernstigste en best ingelichte van alle Fransche bladen over de handelingen van de commissie voor Zuid-Afrika oordeelt:

De commissie offert alles, — ook de eer van Engeland, — aan haar wensch op om den goeden naam te redden van dien bemoezieken en heerschzuchtigen Staatsman. Het kwaad is geschied en niet te herstellen. Het is nu bewezen, dat de regeering der Koningen in vollen vrede heeft samengespannen tot een vijandelijken inval in het land van een bevrienden Staat en dat er in Groot-Britannië geen meerderheid kan gevonden worden, om die misdaad te veroordeelen. Het is de apotheose van den Birminghamschen staatman, maar ook het graf van de Britsche rechtschapenheid.

Voor den lezer is het niet noodzakelijk, te geloven, wat President Krüger voor waarheid houdt. Alles wat ik verlang, is, dat de lezer zich zelve afvraage, hoe kon het onder de gegeven omstandigheden voor President Krüger mogelijk zijn Chamberlain anders te beschouwen dan als een medeplichtige van Rhodes? Moet hij niet gelooven, dat Chamberlain alleen hierin van den vroegeren eersten Minister van de Kaap verschilt, dat hij minder stoutmoedig is om zijne zonden te bekennen en vooral minder angstvallig, om de waarheid te onderdrukken?

Wij moeten dus als eerlijke mannen erkennen, dat, te recht of te onrecht, de President volkomen gerechtigd was, om de goede trouw van Chamberlain te verdenken. Wanneer Chamberlain een onschuldige, verkeerd beoordeelde minister ware, dan was het toch noodig geweest, dat hij zijn uiterste best deed om den argwaan weg te nemen, dien men jegens hem koesterde, en hij had zelfs eenigzins van zijn weg moeten afwijken om te bewijzen, dat het wantrouwen van de Hollanders ongegrond was. In plaats van dat te doen, deed hij, helaas, opzettelijk of onwillekeurig, juist een stap, die meer dan al het andere dat wantrouwen versterkte, totdat het een onwankelbare overtuiging was, dat zij, met Chamberlain onderhandelende, te doen hadden met een man, die geen begrip hoognaamd had van eerlijkheid en goede trouw.

Binnen de drie maanden nadat hij door het Zuid-Afrikaansche Comité was schoongewasschen, deed Chamberlain, ten einde zijne weigering om de geschillen tusschen Engeland en Transvaal aan arbitrage te onderwerpen, opzettelijk de doode en begraven suzeriniteit van de Conventie van 1881 herleven.

Wederom verg ik niet van den lezer, dat hij mijne bepaalde verzekering, dat dit een schandelijk boevenstuk was, klakkeloos zal aannemen. Ik vraag hem alleen, zich voor te stellen, wat President Krüger er van heeft moeten denken. President Krüger was een lid van de deputatie, die in 1884 hierheen kwam om met Engeland te onderhandelen over de afschaffing van de suzeriniteit van 1881. Hij kwam met Lord Derby en Lord Rosmead samen, die de concessies in aanmerking nemende, welke President Krüger ten opzichte der westelijke grenzen gedaan had, na rijp overleg er in toestemden, de suzeriniteit te doen vervallen. President Krüger met zijn helderen blik op hetgeen later zou kunnen gebeuren, verlangde dat het vervallen van de suzeriniteit van 1881 in een afzonderlijk artikel van de nieuwe Conventie zou gestipuleerd worden. Lord Derby gaf te kennen, dat dit een voorwendsel zou geven aan de oppositie, maar hij gaf aan de gedelegeerden een stuk, dat wij hieronder zullen inlasschen, waarin hij hen aantoonde, dat de Inleiding, die de suzeriniteit bevestigde, en de laatste clause, waarin zij eveneens werd erkend, in de nieuwe Conventie, die de vroegere zou vervangen, zouden worden weggelaten.

Ziehier het bedoelde stuk :

CONVENTIE GESLOTEN TUSSEN HARE MAJESTEIT DE KONINGIN, &c. &c. EN DE
ZUID-AFRIKAANSCH REPUBLIEK.

NB. De woorden tusschen twee haakjes worden ter inlassching voorgesteld, en de cursijf gedrukte worden weggelaten.

Hare Majesteits Commissarissen voor de regeling van het Transvaalsche grondgebied, als zoodanig wettig benoemd bij een lastbrief voorzien van de Koninklijke handteekening en het Koninklijke zegel, gedateerd op den 5^{den} April 1881, verklaren en waarborgen bij deze, in naam van Hare Majesteit, dat van den 8^{sten} Augustus 1881 af, aan de inwoners van het Transvaalsche grondgebied volkomen zelfregeering onder de suzeriniteit van Hare Majesteit, Hare erfgenamen en opvolgers, wordt geschonken onder hieronder staande bepalingen en voorwaarden en behoudens het volgende voorbehoud en de volgende beperkingen.

Aangezien de Regeering van den Tranrvaalschen Staat door zijne gedelegeerden, zijnde Stephanus Johannes Paulus Krüger, President van gezegden Staat, Stephanus Johannes Du Toit, superintendent van opvoeding, Nicolaas Jacobus Smit, lid van den Volksraad aan de Koningin hebben doen kennen, dat de Conventie den 3^{den} dag van Augustus 1881 te Pretoria geteekend en den 25^{sten} dier maand door den Volksraad geratificeerd, eenige hinderlijke bepalingen behelst, die lasten en verplichtingen opleggen, waarvan genoemde Staat wenscht ontslagen te worden: en dat het wenschelijk is, de Zuidwestelijke grens bij bedoelde Conventie vastgesteld, te verbeteren, ten einde den vrede en de goede orde in gezegden staat en in de aangrenzende streken te bevorderen, en aangezien het Hare Majesteit de Koningin &c. &c. behaagd heeft, gezegde voorstellen in overweging te nemen, zoo is het, dat het Hare Majesteit heeft behaagd te beslissen en wordt het hierbij verklaard, dat de volgende artikels van eene nieuwe Conventie wanneer zij door den Volksraad van de Zuid-Afrikaansche Republiek geratificeerd zullen zijn, in de plaats zullen treden van de Artikels vervat in de Conventie van den 3^{den} Augustus 1881, welke laatste, zoolang de ratificatie nog niet is geschied, in alle opzichten van kracht zal blijven.

Geteekend te *Pretoria* (Londen) op den (8^{sten} dag van Augustus 1881)

HERCULES ROBINSON, President en Hooge Commissaris.

*EVELYN WOOD, Generaal-Majoor, Ambtenaar van het
Gouvernement.*

J. H. de VILLIERS.

Wij ondergeteekenden, Stephanus Johannes Paulus Krüger, *Martinus Wessel Pretorius* en *Petrus Jacobus Joubert*, als *vertegenwoordigende* (gedelegeerden) van de *Transvaalsche Burgers* (Zuid-Afrikaansche Republiek), verklaren hierbij ons te vereenigen met de bovenstaande bepalingen, voorwaarden en beperkingen, waarbij *zelfregeering wordt verleend aan de bewoners van het Transvaalsche grondgebied, onder de suzeriniteit van Hare Majesteit, Hare erfgenamen en opvolgers; en wij stemmen er in toe het bestuur over voornoemd grondgebied te aanvaarden met alle de rechten en verplichtingen daaraan verbonden, op den 8^{sten} dag van Augustus 1881 en wij beloven en zullen ons beijveren, dat deze Conventie zal worden geratificeerd door een nieuw verkozen Volksraad van de Transvaalstaat* (Zuid-Afrikaansche Republiek) binnen drie (zes) maanden na dezen datum.

Geteekend te *Pretoria* (Londen) den 2^{den} dag van Augustus 1881.

Met dit document gewapend en vertrouwend op het woord van een Engelsch staatsman, keerden de gedelegeerden naar Pretoria terug, en op grond van hunne mededeeling, dat de suzeriniteit van 1881 voor

altijd was vervallen, stemde de Volksraad toe in de ratificatie van de Conventie. (*)

Nooit is iemand tegen de algemeen bekende mededeeling van dit feit opgekomen. Van 1884 tot 1897 heeft niemand er ooit aan gedacht, te beweren, dat de suzeriniteit van 1881 nog bestond. Lord Felzmaurice, lid van het Parlement, zeide in eene rede, die hij den 14^{den} October bij Swendon hield, dat

Hij in 1884, toen de tweede Conventie met Transvaal gesloten werd, in staatsdienst was, en geloofde, dat al de leden van het ministerie van meening waren, dat de suzeriniteit was vervallen. Het was eene uitgemaakte zaak, dat de Conventie van 1881 niet meer bestond, en dat die van 1884 er voor in de plaats was gekomen.

Lord Cadogan nam inderdaad in het Heerenhuis de eerste gelegenheid de beste te baat om te verklaren, dat de conventie van 1884 ten doel had de suzeriniteit van de Engelsche kroon te doen vervallen. Maar in October 1897, toen Chamberlain pas door het Zuid-Afrikaansche comité voor niet medeplichtig was verklaard, rechtvaardigde hij de ergste vrees van President Krüger door doodbedwaard te beweren dat de suzeriniteit nog altijd bestond, en dat bijgevolg de Inleiding van de Conventie van 1881 nog altijd den toestand beheerschte!

President Krüger begreep, dat hij — om eene krachtige uitdrukking te gebruiken — door een zwendelaar bedrogen werd. Wie zal hem daarin ongelijk geven? Het kan niet betwijfeld worden dat hij en zijn geheele volk, terecht of te onrecht, oprecht geloofden dat zij, in 1884 eene eerlijke overeenkomst hadden gesloten met een eerlijk staatsman, en dat Engeland oprecht zonder voorbehoud en voor altijd de Conventie van 1881 met Inleiding en al, voor vervallen had verklaard en dat er geen spoor van de suzeriniteit was overgebleven, behalve artikel 4 van de

(*) Uittreksel uit het Rapport van de afgevaardigden van de Zuid-Afrikaansche Republiek aan den Achtbaren Volksraad, van den 28^{en} Juli 1884.

7. Uwe afgevaardigden, het oordeel over de genoemde Conventie geheel aan uwe wijsheid overlatende, en zich bereid verklarende alle ophelderingen te geven, die bij de behandeling der zaak noodig zijn, wenscht, met alle bescheidenheid op eenige punten opmerkzaam te maken, omtrent welke deze Londensche Conventie van de Conventie van Pretoria verschilt.

b. Het is een volkomen bilateraal contract, waarbij uwe vertegenwoordigers niet in de vernederende verhouding geplaatst werden van slechts van een Suzerein Gouvernement een eenzijdig document als voorschrift en regel te moeten aannemen, maar waarbij zij als eene onafhankelijke contracteerende partij werd erkend.

c. Het maakt dus ook een einde aan de Engelsche suzeriniteit en herstelt tegelijk met de officieele erkenning van haren naam, de zelfregeering van het Zuid-Afrikaansche gouvernement, eene enkele beperking uitgezonderd, die betrekking heeft op het sluiten van tractaten met vreemde mogendheden (Art. 4.) Met de suzeriniteit vervallen ook de verschillende bepalingen en beperkingen, die Hare Majesteits Regeering zich in de Conventie van Pretoria had voorbehouden. (Parl. Papers, C, 9507, bl. 24.)

Vergelijk dat met de mededeeling van Chamberlain en zijne depeche van October 1896, waarin hij weigert, kwesties over het schenden van de Conventie aan de arbitrage van eenige onzijdige mogendheden te onderwerpen. De grond zijner weigering was, „dat de verhouding van Hare Majesteit tot de Zuid-Afrikaansche Republiek die was van een suzerain, die aan de bevolking van die Republiek zelfregeering onder zekere voorwaarden had toegekend, en dat het onvereinigbaar zou zijn met die verhouding wanneer de inhoud van voorwaarden, waarop zij de zelfregeering aan de Republiek verleende, aan arbitrage werd onderworpen”. (Id. bl. 16.)

nieuwe Conventie over het recht van veto ten opzichte van tractaten. Dertien jaren lang heeft geen enkel Engelsch minister een woord gerept over de suzeriniteit. Maar in October 1897 was Chamberlain de eenige sterveling, die deze doode en begraven suzeriniteit opwekte, en ze aanvoerde als een reden, waarom hij onze verschillen met Transvaal niet aan arbitrage kon onderwerpen. Wat moest President Krüger anders denken dan hetgeen hij werkelijk dacht, namelijk, dat hij te doen had met een Jeremias Diddler in plaats van met een Minister van de Kroon.

Niemand mag beweren, zooals de oprechtste van Chamberlain's verdedigers, dat het beroep op de Inleiding van de Conventie van 1881 alleen noodig was als eene wetsuitlegging, en dat het niets is dan eene herinnering aan een historisch feit. President Krüger kon het niet als zoodanig beschouwen en dat wel om verschillende redenen. Chamberlain handhaafde niet alleen in stellingen vorm het bestaan van de suzeriniteit van 1881, maar hij weigerde bepaald toe te staan dat de kwestie aan arbitrage zou worden onderworpen (Blauwboek). Conyngham Greene, de Britsche agent in Pretoria, verklaarde ten stelligste dat het Gouvernement nooit het recht zou opgeven, hetwelk het volgens de Inleiding van 1881 bezat. (Id.) Ja, zelfs in de laatste, zoo genoemd verzoenende depeche vernietigde Chamberlain alle hoop op een vredelievend vergelijk door te spreken van «de Conventies» in het meervoud, om zoo doende nog te meer de klemtoon te leggen op het voortdurend bestaan van de Suzeriniteit van 1881, waarvan, zooals de Boeren wisten, door Lord Derby in 1884, afstand was gedaan.

Wanneer Chamberlain oprecht van dit monsterachtig bedrog had afgezien, en stellig verklaard had, dat hij hoegenaamd geen aanspraak maakte op het recht om in Transvaal tusschenbeiden te komen op grond van de Conventie van 1881, dan zou reeds in Augustus in het vijfjarig Burgerrecht zijn toegestemd. Maar hij weigerde. Hij wilde zijn onrechtvaardigen eisch niet opgeven, en evenmin er in bewilligen dat die aan een gemengd scheidsgerecht van Engelschen en Afrikaanders onderworpen zou worden. Kan het ons verwonderen dat President Krüger zulk een onderhandelaar niet vertrouwde?

Maar ofschoon President Krüger wist, dat hij te doen had met een man, die evengoed in staat was lang afgestorven aanspraken weder op te rakelen als om zijne medeplichtigheid aan de samenzwering van Rhodes onder eede te ontkennen, stemde hij toch toe in het voorstel van eene Gemengde Commissie om het zevenjarig Burgerrecht te bespreken. Niet zoodra had hij deze Concessie gegeven, hoewel hij het slechts met tegenzin deed omdat hij vreesde dat er eene erkenning in zou gezien worden van ons recht om in de binnenlandsche aangelegenheden van Transvaal tusschenbeiden te komen, of Chamberlain trok zijne woorden weer in, wijzigde hetgeen hij vroeger gezegd had, eischte eene Gemengde Commissie niet voor de zeven maar voor de vijf jaren, en verijdelde zoodoende de laatste kans op eene vredelievende schikking.

Wanneer dit nu het geval is — en ieder, die wil, kan de geheele schandelijke historie lezen in het Blauw Boek, waarvan deze brochure maar een uittreksel is — is er dan één eerlijk man, die durft beweren dat in den oorlog, die nu in Zuid-Afrika woedt, het recht aan onze zijde is?

De vraag naar het meerder of minder gewicht van de grieven der Uitlanders raakt hoegenaamd niet de vraag of wij, het herstel dier grieven eischende, op eene eerlijke, recht door zee gaande wijze zijn te werk gegaan, of dat wij gehandeld hebben nu eens als inbrekers dan eens als flesschentrekkers.

Ik beweer, dat ik, zonder dat ik tegenspraak of ontkenning behoefte te vreezen, bewezen heb:

1°. Dat President Krüger volkomen gerechtvaardigd was, toen hij geloofde dat Chamberlain een medeplichtige was van Rhodes in de samenzwering van 1895.

2°. Dat Chamberlain opzettelijk de suzeriniteit van 1881, die Lord Derby in 1884 had opgegeven, weder heeft te voorschijn gehaald en op de erkenning daarvan heeft aangedrongen, en dat hij geweigerd heeft daarvan afstand te doen, zelfs toen hem in ruil het Burgerrecht na vijf-jaren werd aangeboden.

3°. Dat Chamberlain, toen President Krüger zijn voorstel tot eene Commissie met betrekking tot het zevenjarige Burgerrecht aannam, zijne woorden introk en hoogere eischen stelde.

4°. Dat Chamberlain van het begin tot het einde, zelfs terwijl hij beloofde te zullen spreken over het onderwerpen van minder belangrijke kwesties aan arbitrage, altijd heeft geweigerd, de eenige brandende kwestie aan het oordeel van een scheidsgerecht te onderwerpen.

Wanneer dat zoo is, dan vraag ik aan ieder eerlijk man of wij een enkel oogenblik kunnen beweren, dat in dezen strijd het recht aan onze zijde is?

Hadden wij niet, in tegendeel, volkomen ongelijk, hoe rechtmatig ook onze eischen waren toen wij herstel van de grieven der Uitlanders vorderden?

Wij hebben dezen oorlog begonnen met eene leugen, en wanneer, zooals de Ouden geloofden, er een God is, die op aarde reeds oordeelt, dan moeten wij met ontzetting staren op het vonnis dat ons in de toekomst wacht.

Dat is de hoofdkwestie, waar alle andere aan ondergeschikt zijn. Is er een God, een rechtvaardig God, wien opzettelijke leugens, zelfs met imperialistische doeleinden, een afschuw zijn?

Ik heb vele jaren geleden te doen gehad met personen, die ik knutselaars in de politiek zou willen noemen. In den regel zijn het geen godvruchtige mannen, hoewel er eenige merkwaardige uitzonderingen zijn.

Ik herinner mij zeer goed onze hevige discussie over de vraag of Chamberlain alles aan het Zuid-Afrikaansche comité zou moeten opbiechten, ja dan neen. Ik beweerde altijd ten sterkste, dat eerlijkheid op den langen duur de beste politiek was, dat Chamberlain volkomen ter goeder trouw iets van zijne eischen kon laten vallen, en hoewel zijne aftreding als minister daar het noodzakelijk gevolg van zou moeten zijn, dat het zijne carrière volstrekt niet voor altijd zou bederven, zelfs wanneer het ten slotte niet dienstig was aan de bevordering van zijne eierzuchtige plannen. Maar al mijne vrienden verwierpen dat denkbeeld ten eenemale. «Joe,» zeiden zij, «heeft er zich ingewerkt, en hij moet er zich zelve maar uitliegen, het koste wat het wil.» Sommigen hunner zeiden, dat zij zelve niet wilden liegen, maar dat zij Chamberlain niet wilden verzaken. «Hij moet voor zijne eigen rekening liegen.» En zoo was het wachtwoord: «Lieg, lieg, lieg!» en in de handelingen van het Zuid-Afrikaansche comité hebben wij de resultaten gezien.

Het was een waagstuk, een geweldig waagstuk. Elk van een halfdozijn getuigen zou door een enkel onvoorzichtig woord het geheele bedriegers-complot hebben kunnen ontmaskeren. Ik kon nooit denken dat zij het er goed af zouden brengen. Het zou ook niet gebeurd zijn, als er maar één lid in dat comité had gezeten, die er slag van had gehad de getuigen met elkander in tegenspraak te brengen en die tegen het sussen

van de zaak was. Toen alles was afgeloopen, werd ik om mijne onnoozelheid uitgelachen. «Gij kunt altijd op de zalvende braafheid rekenen,» zei een mijner vrienden, «en als die faalt, op de ingeschapen sluwheid van den officieelen Engelschman.»

Ver buiten den kring der Afrikaansche zaken, werd deze leer ijverig ter harte genomen. Eerlijkheid was niet de beste politiek. Goede trouw was in de staatkunde geen vereischte. «Ziet maar eens hoe Chamberlain er heelhuids is afgekomen. Hoe zou 't hem vergaan zijn als hij de waarheid had gesproken?» En de schijnbare triomf van het bedrog vergiftigde het moreel van eene menigte onzer Imperialisten.

Dat het bedrog was; dat de uitspraak verkregen was door het terzijde stellen van alle gewichtige getuigenissen en het brutaal ontkennen van de feiten, waar het op aankwam, — dat is door niemand, die in 't complot betrokken was, ooit betwist, en zij ontkennen 't nu ook nog niet. Integendeel, ik zal gruwelijk worden aangevallen omdat ik weder op de zaak ben teruggekomen. Wanneer een leugen zijn dienst gedaan heeft, is het zoo jammer, als er dan aangedrongen wordt, om op zulk een pijnlijk onderwerp weër terug te komen.

Wanneer «een hoovaardig gelaat, een leugenachtige tong, en met onschuldig bloed bezoedelde handen» den Heer een gruwel zijn, hoe kunnen wij dan verwachten, dat hij onze legers zal bijstaan als in vroegeren tijd?

«Hoort des Heeren woord, gij bespotters, gij heerschers over dit volk, dat te Jeruzalem is!

«Omdat gijlieden zegt: wij hebben een verbond met den dood gemaakt, en met de hel hebben wij een voorzichtig verdrag gemaakt; wanneer de overvloeiende geessel doortrekken zal, zal hij tot ons niet komen, want wij hebben de leugens ons tot een toevlucht gesteld, en onder de valsheid hebben wij ons verborgen.

«Daarom alzoo zegt de Heere Heere, ik zal het gericht stellen naar het richtsnoer, en de gerechtigheid naar het paslood, en de hagel zal de toevlucht des leugens wegvagen en de wateren zullen de schuilplaats overstroomen. En ulieder verbond met den dood zal te niet worden, en uw voorzichtig verbond met de hel zal niet bestaan, wanneer de overvloeiende geessel doortrekken zal, dan zult gijlieden van dezelve verdreden worden.

«Want de booze zal ter helle gedoemd worden en al de volkeren die God hebben verloochend.»

HOOFDSTUK XIV.

VOLGORDE DER GEBEURTENISSEN.

De volgende datums uit de vroegere geschiedenis van Zuid-Afrika kunnen van nut zijn:

1494. De Kaap de Goede Hoop door de Portugeezen ontdekt.
 1652. De eerste Hollandsche nederzetting bij de Kaapstad.
 1795. Kaapland komt aan Engeland.
 1803. Kaapland bij den vrede van Amiens aan Holland teruggegeven.
 1806. Kaapland door de Engelschen veroverd.
 1815. De kolonie aan Engeland afgestaan.
 1834. De slavernij in de Kaapkolonie afgeschaft.
 1836. De groote trek van de Hollandsche boeren naar het noorden.
 1840. De Engelschen vallen de Boeren in Natal aan.
 1843. Natal bij de Kaapkolonie ingelijfd.
 1848. De Oranje-Vrijstaat bij de Kaapkolonie ingelijfd,
 1852. De Transvaal als staat erkend bij de Conventie van Zandrivier.
 1854. De onafhankelijkheid van den Oranje-Vrijstaat erkend.
 Het korte tijdperk dat de Transvaal eene Engelsche bezitting was, duurde van 1877 tot 1881. Die tijd was bijna altijd rampspoedig.
1877. Inlijving van de Transvaal.
 Januari 1879. De Engelschen bij Isandlwana door de Zoeloes verslagen.
 December 1879. De Boeren onttrekken zich aan het Engelsche bestuur.
 16 December 1880. De Boeren kondigen de Zuid-Afrikaansche Republiek af.
 20 December 1880. De Engelschen verslagen bij Bronkhorstspuit.
 21 Januari 1881. Generaal Colley verslagen bij Laing's Nek.
 8 Februari 1881. Generaal Colley verslagen bij Ingogo.
 26 Februari 1881. Generaal Colley verslagen en gedood bij Majuba.
 5 April 1881. Eene Koninklijke Commissie benoemd.
 8 Augustus 1881. Bij de Conventie van Pretoria wordt de Transvaal aan de Boeren teruggegeven.
 1883. De Boeren dringen in Buchuanaland, waar zij zich vestigen.
 27 Februari 1884. Conventie van Londen, die in 1884 de Conventie van Pretoria van 1881 vervangt.
 Expeditie van Sir Charles Warren in Bechuanaland.
- Met de ontdekking van de Goudvelden van den Rand begint de eigenlijke geschiedenis der Zuid-Afrikaansche Republiek.
 1892—93. Krüger als president herbenoemd met 7854 stemmen tegen 7009 op Joubert.
 1894. Lord Loch bezoekt Pretoria.
 Mei 1894. Verzoekschrift om stemrecht door 13000 Uitlanders bij den Volksraad ingediend.
 April 1895. Idem van 32500 Uitlanders.
 October 1895. Afsluiting van de Drifts.
 15 November 1895. De Drifts geopend tengevolge van een ultimatum.
 20 November 1895. Lionel Phillips richt zich tot de Mijnkamers.

- 27 December 1895. Manifest van het Nationaal Verbond der Uitlanders.
 30 December 1895. Jameson overschrijdt met 512 man de grenzen bij Pitsani.
 1 Januari 1896. Jameson en zijne volgelingen bij Doornkop gevangen genomen.
 25 Februari 1896. President Krüger stelt de intrekking van de Londensche Conventie en verschillende wijzigingen voor.
 20—27 Juli 1896. Jameson en Willoughby te Londen verhoord en schuldig verklaard.
 27 April 1896. Chamberlain herroept zijne uitnoodiging aan President Krüger tot het houden eener Conferentie.
 Februari—Juli 1897. Zuid-Afrikaansch Aanhitsings-Comité te Westminster.
 7 Augustus 1897. Rapport van de Industriële Regeerings-Commissie aan den Volksraad.
 7 Mei 1897. President Krüger stelt arbitrage voor.
 October 1897. Chamberlain weigert omdat Engeland suzerein is.
 18 December 1898. Moord van Edgar.
 24 December 1898. Webb en Dodd wegens demonstraties gevangen genomen. Eerste petitie aan de Koningin aangeboden maar teruggehouden.
 16 Januari 1899. Meeting van Uitlanders in Amphitheater, door de Boeren opgeheven.
 24 Maart 1899. Tweede petitie aan de Koningin door 21684 Engelschen onderteekend, aan Milner gezonden.
 17 Maart 1899. President Krüger stelt in een toespraak te Heidelberg een burgerrecht na negen jaren verblijf voor.
 25 Maart 1899. Rede van President Krüger te Rustenburg.
 1 April 1899. President Krüger richt zich tot de Mynkamer te Johannesburg.
 4 Mei 1899. Milner telegrafeert de «Political Helot» depêche.
 5 Mei 1899. 9000 Uitlanders zenden aan President Krüger een contra-petitie.
 10 Mei 1899. Antwoord van Chamberlain aan Milner.
 9 Mei 1899. Hofmeyer stelt aan Milner eene samenkost met President Krüger te Bloemfontein voor.
 10 Mei 1899. Schreiner noodigt namens President Steyn Milner uit naar Bloemfontein.
 12 Mei 1899. Chamberlain keurt de voorgestelde conferentie goed.
 19 Mei 1899. De conferentie wordt geregeld.
 22 Mei 1899. Milner telegrafeert naar Engeland het voorstel om het burgerrecht na 5 jaar en 7 leden of $\frac{1}{3}$ gedeelte van den Raad te vorderen.
 24 Mei 1899. Chamberlain vereenigt zich daarmede; laat de beslissing omtrent het burgerrecht over, maar stelt voor: een eigenbestuur voor Johannesburg «indien de President vreesst dat de onafhankelijkheid gevaar loopt bij het verleenen van algemeen burgerrecht.»
 31 Mei 1899. Eerste dag van de conferentie te Bloemfontein.
 3 Juni 1899. Laatste dag van id.
 14 Juni 1899. Milner bericht den uitslag der conferentie aan Chamberlain.
 April 1899. Correspondentie van den Staats-Secretaris met de Vertegenwoordigers der Industrie (Blauw Boek 9345, bladz. 213—223.)

- 10 Mei 1899. Dépêche van Chamberlain aan Milner, naar aanleiding van de petitie aan de Koningin. Hij geeft Milner last naar Pretoria te gaan om met President Krüger te confereren. (Id. C 9415, bl. 8.)
- 9 Juni 1899. De Staats-secretaris van Transvaal stelt aan den Britschen Agent arbitrage voor. (Id 9518, bl. 3.)
- 10 Juni 1899. Milner zendt een telegram ter verklaring van zijne uitingen te Bloemfontein omtrent de arbitrage. (Id. 9415, bl. 6.)
Groote meeting van 5000 Uitlanders te Johannesburg, waar de voorstellen van Milner aangenomen worden. (Id. 9415, bl. 8.)
- 11 Juni 1899. Schreiner bericht aan Milner, dat het Ministerie van de Kaapkolonie de voorstellen van President Krüger over het Burgerrecht uitvoerbaar en billijk vindt, maar vatbaar voor verbetering (Id. 9415, bl. 7.)
- 12 Juni 1899. Milner ontvangt bij zijne terugkomst van Bloemfontein eene deputatie te Kaapstad. (Id. 9415, bl. 14.)
- 13 Juni 1899. President Krüger geeft aan den Eersten Volksraad zijn wetsontwerp, 9 jaren en 7 jaren voor het burgerrecht, in overweging. (Id. 9415, bl. 26.)
- 14 Juni 1899. Rede over het Burgerrecht door President Krüger in den Volksraad gehouden. (Id. 9415, bl. 38.)
Milner brengt aan Chamberlain een verslag uit met zijne beschouwingen over het voorstel van den Staatssecretaris tot arbitrage. (Id. 9518, bl. 1.)
- 15 Juni 1899. Tweede bijeenkomst van Schreiner en Milner, waarbij amendementen op President Krüger's wetsontwerp worden voorgesteld. Geconstateerd wordt, dat er volgens het gevoelen van het Ministerie van Kaapland, in den stand van zaken tot nu toe niets is voorgekomen dat recht zou geven in de binnenlandsche aangelegenheden van Transvaal tusschenbeide te komen. (Id. 9415, bl. 10.)
- 16 Juni 1899. Chamberlain noodigt het Ministerie der Kaapkolonie uit bij President Krüger aan te dringen om toe te geven, ten einde te voorkomen, dat Engeland genoodzaakt worde zich te mengen in de binnenlandsche aangelegenheden van Transvaal. (Id 9415, bl. 10.)
- 17 Juni 1899. Meetings van burgers te Paardekraal om de voorstellen van President Krüger goed te keuren. Dergelijke meetings in andere plaatsen ondersteunen dien maatregel. (Id. 9415, bl. 41, 48.)
- 23 Juni 1899. Milner's antwoord aan het Transvaalsche gouvernement ten opzichte van de arbitrage. (Id. 9518, bl. 5.)
- 27 Juni 1899. Chamberlain zendt eene lange depeche aan Milner, waarin hij verklaart, dat de Regeering tevreden is met de concessies van Transvaal, waarbij een Burgerrecht na zeven jaren wordt aangenomen; hij stelt voor, eene Gemengde Commissie te benoemen om de ondergeschikte punten te bespreken. (Verzonden per post. De inhoud wordt eerst den 23^{en} Augustus aan de Regeering van Transvaal medegedeeld.) (Id. 9518, bl. 7.)
- 29 Juni 1899. Milner brengt verslag uit over de zending van Fisher naar Pretoria. (Id. 9415, bl. 13.)
- 30 Juni 1899. De Hollandsche Gereformeerde Kerk zendt een adres

- aan Milner, waarin zij waarschuwt dat een oorlog met Transvaal eene onherstelbare klove tusschen de Hollanders en de Engelschen zou veroorzaken en het vooruitzicht op het tot stand komen van een vereenigd Zuid-Afrika voor altijd zou vernietigen. (Id. 9518, bl. 16.)
- 1 Juli 1899. Verklaring van rechten. (Declaration of rights) door de Raadsvergadering van Uitlanders. (Id. 9518, bl. 19.) Hofmeyer en Herholdt vertrekken uit Kaapstad in zending naar Bloemfontein en Pretoria. (Id. 9518, bl. 24.) Zij verwerven negen wijzigingen in de wet op het Burgerrecht en gaan den 10^u Juli naar Kaapstad terug. (bl. 25.)
- 4 Juli 1899. De Raad der Uitlanders in Johannesburg brengt rapport uit over de nieuwe wet op het Burgerrecht. (Id. 9451, bl. 54—57.)
- 5 Juli 1899. Derde samenkomst van Schreiner en Milner; klacht over oneerlijke en verminkte plaatsen in het telegrafisch overzicht van de rede van Chamberlain. (Id. 9415, bl. 29.)
- 7 Juli 1899. Vierde samenkomst van Schreiner en Milner. Schreiner is voldaan met de verklaring, maar deelt mede dat het Ministerie van de Kaapkolonie, hoewel alles in het werk stellende om degelijke hervormingen in Transvaal tot stand te brengen, van meening is dat het aanwenden van geweld niet gerechtvaardigd zou zijn. (Id. 9415, bl. 30.)
- 8 Juli 1899. Schreiner verklaart openlijk in de *South African News*, dat zijn gouvernement de nieuwe voorstellen van President Krüger omtrent het Burgerrecht billijk en voldoende acht, en dat zij eene vreedzame schikking waarborgen. (Id. 9415, bl. 31.)
- 11 Juli 1897. Chamberlain verlangt, dat alle bijzonderheden van het nieuwe ontwerp van wet officieel zullen worden medegedeeld, en dat President Krüger geen verdere maatregelen zal nemen voordat de Engelsche Regeering in de gelegenheid is geweest het te onderzoeken en hem hare inzichten mede te deelen. (Id. 9415, bl. 43.)
- 12 Juli 1899. Een afschrift van den inhoud van de wet op het Burgerrecht wordt reeds officieel aan de Engelsche Regeering medegedeeld nog voor de ontvangst van Chamberlain's telegram. (Id. 9415, bl. 44.) De afdeeling in Kaapstad van den den Afrikaander Bond neemt — met het oog op de verwoestende en onherstelbare gevolgen van een oorlog met Transvaal — een besluit, waarbij het aannemen van de wet, waarbij het Burgerrecht na zeven jaar verleend wordt, wordt aanbevolen, en stelt voor dat de beginselen van arbitrage, door het Engelsche gouvernement in den Haag goedgekeurd, door het benoemen van wettige experts zou worden toegepast, om te beslissen over betwistbare punten in de Londensche Conventie van 1884 (Id. 9518, bl. 31.)
- De volledige tekst van de nieuwe wet op het Burgerrecht wordt in den Volksraad ter tafel gebracht. (Id. 9518, bl. 41.)
- 13 Juli 1899. Milner zendt een overzicht van de wet aan Chamberlain. (Id. 9415, bl. 45.) De Secretaris van Staat antwoordt, dat aangezien een

- afschrift van de wet reeds door het Transvaalsch Gouvernement uit de handen gegeven is, aan het verzoek van Chamberlain niet voldaan kan worden, maar dat hij altijd bereid blijft een vriendelijken raad in overweging te nemen. (Id. 9415. bl. 45.)
- 18 Juli 1899. Milner zendt een telegram aan Chamberlain, waarin hij twijfel uitdrukt omtrent de ware beteekenis van Krügers wet, omdat de eigenlijke vraag is: verzekert die wet aan de Uitlanders een onmiddellijk en deugdelijk recht tot deelneming aan de politieke aangelegenheden, (Id. 9415. bl. 46.)
- De volledige tekst van President Krügers wet wordt aan Chamberlain medegedeeld. (Id. 9415. bl. 50—52.)
- Het ontwerp van wet op het Burgerrecht wettelijk onderzocht. (9518. bl. 54.)
- 20 Juli 1899. Milner brengt aan Chamberlain verslag uit over de bepalingen van de nieuwe wet. (Id. 9518. bl. 45.)
- Chamberlain legt in het Lagerhuis de verklaring af, dat de Regeering hoopt dat de nieuwe wet zal blijken een grondslag te zijn voor eene schikking, en hij zich verzekerd houdt dat de President, nu hij het beginsel heeft aangenomen, waarover gestreden werd, bereid zal zijn alle onderdeelen van zijn ontwerp in nadere overweging te nemen, die mogelijk een hinderpaal zouden kunnen zijn tot het bereiken van het doel, dat men voor oogen had. (Id. 9415. bl. 53.)
- 26 Juli 1899. Milner brengt weder een rapport uit over de nieuwe wet, waarbij hij de aandacht vestigt op de grove gebreken (Id. 9518, bl. 31.)
- De nieuwe wet op het Burgerrecht komt tot uitvoering. De volledige tekst (Id. 9518. bl. 64—71.)
- 31 Juli 1899. Chamberlain gelast Milner President Krüger uit te noodigen gedelegeerden te benoemen voor eene gemengde commissie tot beoordeeling der wet. (Id. 958, bl. 29.)
- 12 Augustus 1899. Samenkomst van Greene met den Staatsprocureur Smitz; waarbij hij hem waarschuwt dat niets Transvaal redden kan dan onmiddellijk toe te geven, omdat de Engelsche Regeering haar woord had gegeven aan de Uitlanders en hunne eischen zou ondersteunen, des noods met geweld. (Id. 9521, bl. 45.)
- 15 Augustus 1899. Greene bericht per telegraaf aan Milner, dat Transvaal bereid is het burgerrecht van vijf jaren in overweging te nemen — met voorwaarden (Id. 9521, bl. 45.)
- 17 Augustus 1899. Milner telegrafeert dat de wederzijdsche voorstellen niet beschouwd zouden worden als de verwerping van het gezamenlijke onderzoek omtrent een zevenjarig burgerrecht. (Id. 9521, bl. 46.)
- 19 Augustus 1899. Het Transvaalsche Gouvernement stemt per brief toe, het vijfjarig burgerrecht aan te nemen op drie voorwaarden. (Id. 9521. bl. 46.)

- 21 Augustus 1899. Het Transvaalsche Gouvernement verklaart per telegraaf, dat dit aanbod bepaald voorwaardelijk is. Dit telegram komt terzelfder tijd aan als de brief van den 19^{en}. (Id. 9521, bl. 47.)
- 23 Augustus 1899. Chamberlain's depeche van den 27^{en} Juli aan het Transvaalsche Gouvernement medegedeeld. (Id. 9521, bl. 48.)
Milner schrijft eene lange depeche aan Chamberlain, waarin hij verklaart, dat hoezeer het verleen van het Burgerrecht het beste middel was om aan de bezwaren van de Uitlanders tegemoet te komen, er toch nog verscheidene punten van verschil tusschen de twee gouvernementen waren, die nu konden uitgemaakt worden, zoodat men zonder verdere wederzijdsche grieven uit elkander kon gaan. (Id. 9512, bl. 60.)
- 28 Augustus 1899. Chamberlain zendt eene depeche, waarin hij de voorwaarden verwerpt, die verbonden zijn aan het voorstel om het Burgerrecht na vijf jaren te verleen (Id. 9521, bl. 49.).
- 31 Augustus 1899. Milner telegrafeert aan Chamberlain om bij de Regeering aan te dringen aan dezen staat van spanning een einde te maken. «Britsch Zuid-Afrika is voorbereid op uiterste maatregelen, en gereed tot groote opofferingen om het Britsche gezag gehandhaafd te zien.» (Id. 9521, bl. 51.).
- 2 September 1899. Het Transvaalsche gouvernement betreurt de verwerping van zijne voorstellen en stemt toe in een gemeenschappelijk onderzoek (Id. 9521, bl. 52.).
- 8 September 1899. Kabinetsdepeche aan Milner, waarbij een burgerrecht na vijfjarig verblijf gevorderd wordt, eene gemengde Commissie tot onderzoek van den voorslag van zeven jaren geweigerd en een bijeenkomst voorgesteld wordt tusschen President Krüger en Milner, met bedreiging dat wanneer het antwoord negatief of niet beslissend was, de toestand *de novo* zou beschouwd worden en eigen voorstellen om tot een vergelijk te komen, zouden worden geformuleerd (Id. 9521, bl. 64.).
- 16 September 1899. De Staats-procureur antwoordt met een protest tegen het voorstel van vijfjarig verblijf omdat het *quid pro quo* geweigerd was, en hij herhaalt het aanbod van zeven jaren en van eene commissie.
- 22 September 1899. Tweede Kabinetsdepeche, waarbij de eisch van vijf jaar hernieuwd wordt, en een waarborg tegen buitenlandschen aanval wordt aangeboden. Alle onderhandelingen worden afgebroken.
- 7 October 1899. De Hertog van Devonshire verklaart, dat nieuwe voorstellen zijn geformuleerd en dat aan de Transvaalsche Regeering ruim tijd zal worden gegeven om ze te onderzoeken.
- 9 October 1899. Nieuwe voorstellen aan Milner gezonden, die eischen inhouden, welke eene tusschenkomst ten gevolge zouden hebben, waardoor de onafhankelijkheid

- van Transvaal zou worden vernietigd. Voordat deze voorstellen waren overhandigd, was door de Transvaalsche Regeering een Ultimatum gezonden, waarbij geischt werd de terugroeping van al de troepen, die sedert de conferentie te Bloemfontein naar Zuid-Afrika waren gezonden, en het beslechten van alle geschillen door arbitrage. Het antwoord moest in acht-en-veertig uren worden gegeven.
- 10 October 1899. Het Engelsche Gouvernement antwoordt, dat het weigert over dien eisch te onderhandelen.
- 11 October 1899. De Boeren, het antwoord van het Engelsche Gouvernement als een formeele oorlogsverklaring beschouwende, trekken de grenzen over.
- 12 October 1899. Bezetting van Laing's Nek en Van Reenen's Pas. Een gepantserde trein wordt door de Boeren tusschen Mafeking en Vrijburg vernield.